

Morten Renslo Sandvik

Å snakke om doping

En studie av kommunikasjon om doping i en gruppe unge og lovende landeveissyklister

Masteroppgave i idrettsvitenskap

Seksjon for kultur og samfunn
Norges idrettshøgskole, 2015

Sammendrag

Tidligere forskning på doping i landeveis sykling viser at bruk og ikke-bruk utfoldes i en sosial kontekst. Unge rekrutter i profesjonelle lag blir del av nye miljøer, får nye mennesker rundt seg og opplever kanskje at det kommuniseres om doping på nye måter. Studier fra 1990- og 2000-tallets utstrakte toleransekultur i profesjonell landeveis sykling forteller om trivialiserende og legitimerende kommunikasjon om doping. Kommunikasjon er viktig i dopingspørsmålet, og et fruktbart felt for forskning. Denne studien reiser spørsmålet *hvordan kommuniserer en gruppe unge og lovende landeveisryttere om doping?*

Studien bygger på fire fokusgruppeintervjuer med til sammen 13 talentfulle, norske landeveisryttere med proffambisjoner – gutter og jenter i alderen 17 til 21 år. Valget av fokusgruppeintervju som metode for datainnsamling følger naturlig av problemstillingen. Fokusgruppeintervjuene er en observasjon av hvordan rytterne kommuniserer om doping i en konkret interaksjon. Intervjuene er analysert i to trinn. Først en deskriptiv, kategoribasert analyse; deretter en teoretisk informert tolkningsanalyse. Her nyttes begreper fra to beslektede grener av rammeanalyse. Goffmans mikrointeraksjonistiske rammeanalyse handler om individers fortolkning av ansikt-til-ansikt-interaksjon og brukes til å forstå relasjonsaspektet ved kommunikasjonen i fokusgruppeintervjuene. Den politisk-sosiologiske rammeanalysen ser på ulike aktørers fortolkning av politiske og sosiale fenomener. Begreper fra denne retningen belyser innholdsaspektet ved rytternes fortolkninger av fenomenet doping, slik de kommer til uttrykk i fokusgruppeintervjuene.

Studien gir innsikt i ulike måter å kommunisere om doping på. To fellesnevnerer på tvers av de fire fokusgruppene trekkes frem. Kommunikasjonen fremstår for det første som normregulert og for det andre som preget av bestemte fortolkninger av fenomenet doping. Analysen viser at enighet og samstemthet, samt å forsvare sykkelporten, er viktige normer. To fortolkninger av fenomenet doping trer frem. Rytterne enes om at det er svært lite doping i profesjonell landeveis sykling i dag, og de enes om at doping ikke *er* et dilemma for dem selv.

Innhold

Sammendrag	3
Innhold	3
Forord	6
1. Introduksjon	7
1.1 Bakgrunn og problemstillinger	7
1.2 Teori.....	9
1.3 Metode	10
1.4 Studiens oppbygging.....	13
1.5 Definisjoner	10
2. Bakgrunn og kontekst	14
2.1 Doping og antidoping i Norge	14
2.2 Doping i profesjonell landeveissykling	18
2.3 Oppsummering.....	26
3. Teoretisk tolkningsramme	27
3.1 Teoretiske perspektiver i en studie av mellommenneskelig kommunikasjon.....	27
3.2 Goffmans rammeanalyse	28
3.3 Den politisk-sosiologiske rammeanalysen	34
3.4 Symbolsk interaksjonisme eller mikrostrukturalisme?	41
4. Metodiske betraktninger	43
4.1 Datainnsamling	43
4.2 Databehandling	49
4.3 Forskningsetiske overveielser.....	51
4.4 Vurdering av reliabilitet og validitet	53
5. Resultater og diskusjon	55
5.1 Hvordan kommuniserer en gruppe unge og lovende landeveissyklister om doping i et fokusgruppeintervju?.....	55

5.2	Hvordan kommuniserer en gruppe unge og lovende landeveissyklister om doping i det daglige?	65
5.3	Hvordan kommuniserer en gruppe unge og lovende landeveissyklister om dopingrelaterte moralske dilemmaer?	76
5.4	Hvordan kommuniserer en gruppe unge og lovende landeveissyklister om doping i profesjonell landeveissykling?	88
6.	Avsluttende diskusjon og konklusjoner	96
6.1	Oppsummerende diskusjon og studiens bidrag til samfunnsfaglig forskning på doping	96
6.2	Et spørsmål om kommunikasjonsklima?	99
	Referanser	101
	Forkortelser	111
	Vedlegg	112

Forord

I enden av to lærerike år ved Norges idrettshøgskole står jeg i takknemmelighet. Takk til mine medstudenter og forelesere i fordypningsemnene idrettssosiologi og idrettshistorie- og filosofi. Takk for gode forelesninger, interessante temaer og engasjerende diskusjoner. Dere har vist meg min vei videre.

For arbeidet med denne studien, fortjener mine kunnskapsrike veiledere, Åse Strandbu og Sigmund Loland, en stor takk. Dere har støttet og utfordret meg gjennom hele forskningsprosessen på måter som best beskrives med bildet av tennisspillerens vennskapelige ballveksling og boksernes sparring.

En stor takk også til mine informanter som har tatt av sin dyrebare tid for å delta i fokusgruppeintervjuer. Studien ville ikke vært mulig uten deres deltakelse. Jeg følger deres idrettsprestasjoner og lar meg imponere. Takk også til hjelpsomme ansatte i Norges Cykleforbund som har satt meg i kontakt med informanter, og til dere som har stilt opp til pilotintervju.

Veien har vært lang fra politiske studier ved University of Bath i England til idrettsstudier ved Norges idrettshøgskole. Både karrierevalg og masteroppgave hadde tatt andre retninger uten mulighetene som ventet på to hjul da jeg flyttet hjem til Norge sommeren 2011. For dette fortjener flere personer i og rundt IF Frøy en stor takk.

Takk til Theresa, foreldre, søster og venner for alt det utenomsporslige.

Oslo, mai 2015

Morten Renslo Sandvik

1. Introduksjon

1.1 Bakgrunn og problemstillinger

For eliteidrettsutøveren utgjør doping et dilemma (Breivik 1987). På én side er doping et regelbrudd, attpåtil ansett som umoralsk, usunt og ødeleggende for idrettens omdømme. Doping er kanskje vår tids tydeligste motsats til idealet *fair play*. På en annen side er eliteutøveren avhengig av sine prestasjoner og resultater, og lever et idrettsliv dominert av prestasjons- og resultatmål. *Raskere, høyere, sterkere*. Doping er et effektivt verktøy, og den enkleste 'snarveien' til suksess i mange idretter.

I en norsk dopingdiskurs kommer dilemmaet sjelden til uttrykk, kanskje aller minst gjennom eliteutøverne selv. I media leser vi helst om dem som fordømmer dopingbruk, støtter antidopingarbeidet og beskriver egne valg om å avstå fra doping som enkle. Et sort-hvitt-bilde males, der et fåtall råtne epler har misforstått *alt*, mens de andre ikke engang føler fristelse. Sort-hvitt-bildet kommer også frem i forskning. I en oversiktsartikkel over forskning på doping fra eliteidrettsutøveres perspektiv, bemerker Morente-Sanchez og Zabala (2013, s. 200): «it seems that there is a significant difference between what some athletes say and what they really think». Utøveres vilje og evne til å kommunisere nyansert om doping – anonymt på et spørreskjema eller i hverdagslige ansikt-til-ansikt-interaksjoner – kan vurderes som en metodisk utfordring og som et forskningstema i seg selv. Min studie springer ut fra det siste.

Dette er en studie av hvordan unge og lovende, norske landeveissyklister kommuniserer om doping. Nyere kvalitativ forskning viser at doping i landeveissykling kan forstås som en sosial praksis og et produkt av sosialisering. I en omfattende studie av organisasjonskultur i profesjonelle sykkellag, finner Ohl et al. (2013, s. 14-15) at sosialiseringprosesser innad i lagene er avgjørende for om utøverne bruker eller ikke bruker doping, mens «reasoning on an individual level is not very important». Lentillon-Kaestner, Hagger og Hardcastle (2012) viser at dette særlig var tilfelle blant herrene på 1990- og 2000-tallet, der yngre syklister ble sosialisert inn i en utstrakt toleransekultur. Gjennom prat med rutinerte lagkamerater og mer formelle samtaler med leger og andre tillitvekkende støttepersoner, fikk de yngre forståelse for at doping var nødvendig og ufarlig. Studiene viser at både dopingbruk og det å avstå fra doping utfoldes i en sosial kontekst, der kommunikasjon er sentralt.

Dagens unge og lovende landeveissyklister søker arbeid i en idrett som siden 1990- og 2000-tallet har gjort mye for å forebygge og avsløre dopingbruk. Kunnskap om dopings utbredelse i dag er begrenset, men mye tyder på at en utstrakt toleransekultur tilhører fortiden. Likevel kan kontrakt med et profflag innebære en sosial tilværelse der doping kommuniseres om på nye og utfordrende måter. Skader skal leges, kilo skal slankes vekk og resultater skal leveres. Tilbud og press kan komme, lagkamerater kan oppmuntre og holdninger kan endres over tid. Hvordan unge og lovende syklister kommuniserer om doping fremstår som en viktig del av deres forberedelser for dopingrelaterte utfordringer som kan komme – og som et fruktbart felt for forskning.

På denne bakgrunnen reiser jeg studiens overordnede problemstilling: ***Hvordan kommuniserer en gruppe unge og lovende landeveissyklister om doping?*** Spørsmålet belyses gjennom fire underproblemstillinger.

1) *Hvordan kommuniserer en gruppe unge og lovende landeveissyklister om doping i et fokusgruppeintervju?* Studiens metode for datainnsamling er fokusgruppeintervjuer. I intervjuene observerer jeg kommunikasjon om doping i en konkret situasjon. Jeg er opptatt av hvordan normer knyttet til å kommunisere om doping uttrykkes, utvikles og utfoldes innenfor intervjuets rammer. Ved å løfte spørsmålet frem som en problemstilling i seg selv utvikler jeg kunnskap med klar relevans for hovedproblemstillingen. Samtidig oppnår jeg et bevisst forhold til fokusgruppekontekstens betydning for kommunikasjonen, og skaper slik en ramme for undersøkelsen av studiens øvrige underproblemstillinger.

2) *Hvordan kommuniserer en gruppe unge og lovende landeveissyklister om doping i det daglige?* Samtalen lever i et idrettsmiljø. Unge elitesyklister trener og konkurrerer, spiser og hviler – og snakker. Side om side med venner langs landeveien, treningsøkt etter treningsøkt. Samtalen går. Lange bilturer til og fra helgens konkurranser. Alltid mye å snakke om. Men hvor mye av dette handler om doping, og hvordan kommuniserer syklister om temaet? Hva interesserer og engasjerer mest – Lance Armstrong, antidopingarbeidet eller konkurrenten som sykler mistenkelig fort?

3) *Hvordan kommuniserer en gruppe unge og lovende landeveissyklister om dopingrelaterte moralske dilemmaer?* Gjennom vignetter stiller jeg de unge syklisterne

overfor ulike dilemmasituasjoner. Dilemmasituasjoner inneholder verdikonflikter og legger til rette for diskusjon av konkrete valg og handlinger. Verdikonflikten nevnt innledningsvis plasseres i forgrunnen, med dopingrelaterte handlinger på én side og potensielt legitimerende faktorer på en annen. Vignettdiskusjonene gir et innblikk i hvordan sykklistene kommuniserer om doping som et dilemma.

4) *Hvordan kommuniserer en gruppe unge og lovende landeveissyklister om doping i profesjonell landeveissykling?* Kunnskapen er begrenset og meningene er mange – hvor utbredt er doping i dag? Spørsmålet engasjerer både tilskuere, kritikere og eksperter, men de unge syklistenes oppfatninger har en særlig relevans. Deres oppfatninger handler om egen fremtid, om hva de forventer og hva de er forberedt på.

Problemstillingene innebærer en bestemt avgrensning av begrepet kommunikasjon. Jeg studerer mellommenneskelig kommunikasjon i ansikt-til-ansikt-interaksjoner. Tre forhold må presiseres. For det første utgjør fokusgruppeintervjuene en konkret, observerbar interaksjon, og det er først og fremst interaksjonen her jeg har tilgang til. Én underproblemstilling dreier seg om hvordan sykklistene kommuniserer i det daglige. Innsikt i denne kommunikasjonen beror på det sykklistene forteller i fokusgruppeintervjuene. For det andre består mellommenneskelig kommunikasjon av både verbale og ikke-verbale aspekter (Watzlawick et al. 1967; se kapittel 3). Jeg studerer begge. Jeg er med andre ord opptatt av hvordan de unge syklistene snakker om doping, men også av hvordan de tier, hvordan de ler og hvordan de rister på hodet. For det tredje består all kommunikasjon av et innholdsaspekt og et relasjonsaspekt (Watzlawick et al. 1967; se kapittel 3). Jeg studerer begge. Jeg er interessert i hva de unge syklistene sier om doping, men også av hva det de sier eller uttrykker på andre måter, forteller om relasjoner, regler og normer mellom dem som kommuniserer.

1.2 Teori

For å forstå de unge syklistenes mellommenneskelige kommunikasjon om doping nytter jeg *rammeanalysens* begrepsapparat slik det er utviklet i et mikrointeraksjonistisk perspektiv av Erving Goffman (1974) og bearbeidet av politiske sosiologer som David A. Snow (se for eksempel Snow et al. 1986) og William A. Gamson (1992).

Goffmans rammeanalyse handler om individers fortolkning av ansikt-til-ansikt-interaksjon og brukes først og fremst til å forstå relasjonsaspektet ved kommunikasjonen i fokusgruppeintervjuene. Den politisk-sosiologiske rammeanalysen ser på ulike aktørers fortolkning av politiske og sosiale fenomener. Begreper fra denne retningen belyser syklistenes fortolkninger av fenomenet doping, slik de kommer til uttrykk i hverdagslige samtaler, vignettdiskusjoner og oppfatninger om dopingens utbredelse i dag. Retningen nyttes først og fremst til å forstå innholdsaspektet ved det syklistene sier i fokusgruppeintervjuene.

1.3 Metode

Studien bygger på fire fokusgruppeintervjuer med til sammen 13 talentfulle, norske landeveissyklister med proffambisjoner – gutter og jenter i alderen 17 til 21 år. Valget av fokusgruppeintervju som metode for datainnsamling følger naturlig av problemstillingen. I fokusgruppeintervjuet står samtalen sentralt, og kunnskap utvikles gjennom kommunikasjon mellom intervjuer og deltakere, men først og fremst deltakerne imellom.

Fokusgruppeintervjuene er transkribert verbatim, og analysert i to trinn. Først en deskriptiv, kategoribasert analyse med kategorier som svarer til studiens underproblemstillinger; deretter en teoretisk informert tolkningsanalyse der rammeanalysens begrepsapparat anvendes og etterprøves.

1.4 Definisjoner

1.4.1 Profesjonell landeveissykling

Landeveissykling er én av syv disipliner under det internasjonale sykkelforbundet (UCI). Landeveissykling utøves med landeveissykler på bilvei, som fellesstart (landeveisritt) eller intervallstart (temporitt). Konkurranser er organisert som etapperitt over flere dager (som Tour de France og Giro Rosa) eller endagsritt (som Flandern rundt og Paris-Roubaix).

I studien benytter jeg begreper som landeveissykling og sykling, samt landeveissyklist, syklist, sykkelrytter og rytter, om hverandre. Variasjonen er utelukkende språklig. Alle begrepene sikter her til landeveissykling og utøvere av landeveissykling, med mindre noe annet er tydelig i sammenhengen.

Med *profesjonell* landeveissykling refererer jeg til de nivåer i UCIs inndeling av lag som krever at samtlige syklister har profesjonell kontrakt. I 2015 omfatter dette 17 'World Teams' og 19 'Pro Continental Teams' for herrene og 19 'Women's Teams' for damene (UCI 2015a). 'World Teams' og 'Women's Teams' er alene om å ha fribillett til de største og mest prestisjefulle rittene, organisert i en 'World Tour' for herrene og en 'World Cup' for damene.

I dag finnes det ett norsk 'Women's Team', men ingen norske 'World Teams' eller 'Pro Continental Teams'. Imidlertid finnes det blant herrene seks norske 'Continental Teams' som holder til på nivået under 'Pro Continental', og ikke regnes som profesjonelle. Den samlede betegnelsen for de nevnte nivåene er UCI-lag.

1.4.2 Unge og lovende landeveissyklister

Unge og lovende er relative begreper. Brukt sammen, som i studiens problemstillinger, refererer unge og lovende her til utøvere som (1) konkurrerer i de høyest rangerte nasjonale rittene i sin aldersklasse (NM og NorgesCup); (2) konkurrerer i junior- eller U23-klassen; (3) ikke har kontrakt med et 'World Team', 'Pro Continental Team' eller 'Women's Team'; og (4) har ambisjoner om profesjonell kontrakt i fremtiden.

1.4.3 Doping

Doping foregår både i og utenfor idrettssammenheng. I denne studien fokuserer jeg på doping i idrettssammenheng. Verdens antidopingbyrå (WADA) definerer doping i idrettssammenheng som brudd på idrettens dopingbestemmelser, nedfelt i 'World Anti-Doping Code' (WADA 2015, s. 18). Ifølge Antidoping Norge (ADN) (2015a) omfatter dette:

Tilstedeværelse av forbudt stoff i dopingprøve; Bruk av stoffer og metoder på dopinglista; Unnlate å møte til kontroll; Bryte krav til utøverinformasjon/tilgjengelighet; Forfalske, forbytte eller ødelegge dopingprøve; Besitte stoff eller metode forbudt på dopinglista; Tilvirke, innføre, utføre, selge, distribuere, erverve, sende eller overdra stoffer eller metoder på dopinglista; Forskrive eller gi et forbudt stoff eller metode.

I dagligtale forstås doping i idrettssammenheng først og fremst som bruk av stoffer og metoder på dopinglisten. Min bruk av begrepet beror på denne begrensede definisjonen, og omfatter i så måte bare de to første punktene i WADA og ADNs utvidede definisjon.

Når jeg omtaler andre brudd på idrettens dopingbestemmelser, betegner jeg ikke dette som doping, men spesifiserer hva slags regelbrudd det dreier seg om.

Med *dopinglisten* menes WADAs 'Prohibited List'. Dopinglisten inneholder informasjon om alle stoffer og metoder som er forbudt i forbindelse med deltakelse i idrett, og hvis bruk krever innvilgelse av medisinsk fritak (ADN 2015b; 2015c). Stoffer og metoder vurderes for dopinglisten dersom de oppfyller to av følgende tre kriteria: (1) Stoffet eller metoden har potensiale til å fremme eller fremmer idrettslig prestasjon; (2) Stoffet eller metoden representerer en reell eller potensiell helserisiko for utøveren; (3) Stoffet eller metoden bryter med «the spirit of sport» (WADA 2015, s. 30).

Til dopingdefinisjonen knytter det seg en *gråson*. Gråsonen oppstår for eksempel rundt stoffer og metoder som (a) oppfyller ett av kriteriene over; (b) ikke er vurdert for dopinglisten, for eksempel fordi stoffet eller metoden er ny; eller (c) oppleves av *noen* å oppfylle ett eller flere av kriteriene over (for eksempel den 'norske' opplevelsen av høydehus). I min bruk av gråsonbegrepet tar jeg ikke stilling til rett og galt, men åpner for at stoffer og metoder kan oppleves som doping av noen, men ikke av andre.

1.4.4 Antidoping

Antidoping forstår jeg på det mest grunnleggende som oppfatningen om at doping i idretten og samfunnet for øvrig er et problem og må motarbeides. *Antidopingbevegelsen* springer ut av denne oppfatningen, og *antidopingarbeid* er virksomhet for å bekjempe doping. Antidopingarbeidet er bygget rundt de tre pilarene 'prevent, deter, detect' – *forebygging, avskrekking og avsløring* (WADA 2015a, s. 11). Eksempler på forebyggingstiltak er holdningsskapende og informativ kunnskapsformidling, gjennom blant annet foredrag og undervisningsopplegg på internett. Avskrekking kan være et element i slike tiltak, for eksempel gjennom informasjon om helserisikoer ved ulike former for doping.

Tiltak for å avsløre dopingbruk kan også ha en forebyggende og avskrekkende effekt. I studien nevner jeg tre avsløringsstiltak: *Dopingkontroll, biologisk pass og meldeplikt*. En dopingkontroll består av én eller flere prøver, for eksempel urinprøve og blodprøve, som analyseres for stoffer på dopinglisten (ADN 2015d). I profesjonell landeveis sykling registreres den enkelte utøvers kontrollresultater i et biologisk pass. Blodprøver

registreres i en *blodprofil* og urinprøver i en *steroidprofil*. Blodprofilen analyseres for uregelmessige og unaturlige svingninger i blant annet hemoglobin- og hematokritverdier, og steroidprofilen for svingninger i steroidverdier (UCI 2014). Alle profesjonelle landeveissyklister og flere unge og lovende norske amatører har meldeplikt. Utøverne oppgir for hver dag et sted og et timelangt vindu – mellom 06:00 og 23:00 – der de er tilgjengelig for dopingkontroll. Å ikke være på innmeldt sted til innmeldt tid når dopingkontrollører kommer på døra, regnes som en forseelse. Ved tredje gangs forseelse anses brudd på meldeplikten som et brudd på idrettens dopingbestemmelser, i henhold til definisjonen over (ADN 2015e).

1.4.5 Moralske dilemmaer

Vignettene generelt, og mer spesifikt spørsmålet om å bruke eller ikke bruke doping, omtaler jeg som *moralske dilemmaer*. Jeg følger Wetlesen og Thommesens (1996, s. 145) bruk av begrepet *moral* «i tilknytning til dagliglivets beslutninger og vurderinger». Det moralske ved beslutningene vi tar angår grunnleggende spørsmål om riktig eller galt, rettferdig eller urettferdig, godt eller dårlig. Slike moralske spørsmål har å gjøre med våre grunnleggende *verdier* – våre oppfatninger av hva som er viktig og verdt å etterstrebe i livet. Moral skiller seg fra *etikk* ved at etikk betegner systematisk og kritisk refleksjon over moralske spørsmål (Wetlesen og Thommesen 1996, s 145). Et moralsk dilemma, i denne forståelsen, er det moralske spørsmålet en står overfor i en valgsituasjon mellom to ikke-ideelle handlingsalternativer.

1.5 Studiens oppbygging

I kapittelet som følger tegner jeg et forskningsbasert bilde av studiens kontekst. I bildet står de unge syklistene med begge føttene plantet i det norske samfunnet og i norsk idrett, der antidopingbevegelsen står sterkt og antidopingholdninger råder. Syklistene ønsker å ta steget inn i en historisk sett dopingbefengt idrett, som lenge har vært preget av en utstrakt toleransekultur. Kapittel 3 utbroderer studiens teoretiske rammeverk, før jeg i kapittel 4 beskriver og begrunner metodiske valg og fremgangsmåter. I kapittel 5 presenterer jeg resultatene av analysen og diskuterer disse i lys av teori. Kapittelet er inndelt etter studiens fire underproblemstillinger. I det avsluttende kapittel 6 ser jeg på den overordnede problemstillingen i lys av foregående diskusjon. Her vurderer jeg studiens bidrag til samfunnsfaglig forskning på doping, og reiser et spørsmål om praktiske implikasjoner.

2. Bakgrunn og kontekst

Studien undersøker kommunikasjon i en gruppe unge og lovende, norske landeveissyklistere som deler en ambisjon om å bli profesjonelle. I deres situasjon identifiserer jeg konteksten: Doping, sett fra perspektivet til en landeveissyklisters overgangen fra junior og ung amatør i Norge, til profesjonell i utlandet. I delkapittel 2.1 beskriver jeg den delen av konteksten der syklistene allerede har fottfeste – i det norske samfunnet, den norske idrettsbevegelsen og norsk sykkelport. I delkapittel 2.2 ser jeg på den delen der syklistene søker fottfeste – i profesjonell landeveissykling.

Tidligere forskning er relevant der den kaster lys over studiens kontekst. Derfor inneholder dette kapitlet referanser til studiene nærmest min i forskningslandskapet. I delkapittel 2.1 begrenser dette seg til et antall kvantitative undersøkelser av holdninger til doping blant norske eliteidrettsutøvere. I delkapittel 2.2 trekker jeg inn nyere sosiologiske og sosialpsykologiske studier med kvalitativ tilnærming. Videre henter jeg kunnskap i granskningsrapporter, journalistisk materiale og, ikke minst, selvbiografiske innsidehistorier.

2.1 *Doping og antidoping i Norge*

2.1.1 Antidopingbevegelsen

Antidoping ble en del av den norske idrettsdiskursen så tidlig som i 1952, i forbindelse med de olympiske vinterleker i Oslo (Hanstad og Houlihan 2015, s. 8). Da Europarådet i 1964 publiserte en alarmerende studie om doping i idretten, var Norge blant landene med tydeligst respons. Den første antidopingresolusjonen ble vedtatt av Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) i 1971, og innen 1978 var utøvere fra alle særforbund tilknyttet NIF underlagt dopingkontroll. Fra 1980-tallet var antidopingarbeidet i Norge kjennetegnet ved hyppigere dopingkontroller og strengere sanksjoner enn hva som var påkrevd i henhold til den internasjonale olympiske komité (IOC) og internasjonale særforbund. Gjennom 1980- og 90-tallet fremmet NIF strenge, norske standarder overfor de internasjonale organene, og var blant pådriverne for opprettelsen av WADA i 1999 (Gilberg, Breivik og Loland 2006, s. 334-335).

Stiftelsen Antidoping Norge ble opprettet i 2003, «for å sikre at kontroll- og påtalevirksomheten av dopingsaker organiseres uavhengig av NIF og staten» (ADN

2015e). Stiftelsens ansvarsområde er bredere enn kontroll og påtale, og ADN er et ledende og koordinerende organ i arbeidet med å bekjempe doping i norsk idrett og samfunnet for øvrig. I dag omfatter virksomheten blant annet verdi-, informasjons- og forebyggende arbeid; (fremme av) internasjonalt samarbeid; og (bidrag til) forskning (ADN 2015e). Gjennom innovativt arbeid med blodprofiler og strategisk testing, initiativer til bilateralt samarbeid og mangfoldige forebyggende tiltak, har ADN bemerket seg nasjonalt og internasjonalt som nytenkende og effektiv. I sum fremstår den norske antidopingbevegelsen som sterk og tydelig, både i et internasjonalt, komparativt perspektiv, og med tanke på synlighet og tilstedeværelse i norsk idrett.

Den typiske unge, norske syklistens møte med antidopingbevegelsen skjer tidlig i livet, og gjerne i regi av ADN. Stiftelsens forebyggende arbeid har en rik portefølje av foredrag, seminarer, undervisningsopplegg og e-læringsprogrammet 'Ren Utøver'. Slik når et informativt og holdningsskapende budskap ut til elever i skolen, idrettslagsmedlemmer, støttepersonell og utøvere på aldersbestemte landslag – for å nevne noen (ADN 2015g). Norges Cykleforbund (NCF) var først til å bli registrert av ADN som 'Rent Særforbund'. I dag er nærmere 140 klubber med tilknytning til NCF registrert som 'Rent Idrettslag' – inkludert så godt som alle større rekrutteringsklubber (ADN 2015h). Titlene gis på bakgrunn av gjennomførte forpliktelser overfor ADN, med fokus på opplæring av utøvere, trenere og ledere. Opplæringen kan knappest beskrives som omfattende, men i praksis medfører 'Rent Særforbund' og 'Rent Idrettslag' at veldig mange unge syklister mottar antidopingbudskapet – være seg gjennom ADNs foredrag og seminarer, 'Ren Utøver' eller kursede trenere og ledere. Etter hvert som de unge syklistene blir bedre, møter de *krav* om å ha gjennomført en viss opplæring. For eksempel må alle utøvere på NCFs aldersbestemte landslag fullføre 'Ren Utøver' eller UCIs tilsvarende undervisningsopplegg, 'True Champion or Cheat'. Det samme gjelder utøvere på norske UCI-lag (NCF 2012).

Antidopingbevegelsen og ADN har en relativt synlig tilstedeværelse i mange unge syklisters hverdag.

2.1.2 «Hva er det med Norge og doping?»

Bak en sterk og synlig antidopingbevegelse ligger det Gilberg et al. (2006, s. 334) omtaler som «the Norwegian attitude to doping». Et antall undersøkelser viser at den

politiske holdningen om at doping må bekjempes, har stor støtte blant idrettsutøvere og i befolkningen forøvrig. I 1993 gjorde NIF en undersøkelse av holdninger til ulike idrettslige dilemmaer blant idrettslagsmedlemmer mellom 15 og 24 år og blant eliteidrettsutøvere (NIF 1994). Ti år senere gjorde Loland, Kristiansen og Vaagbø (2003) en komparativ undersøkelse. Et av dilemmaene lyder slik:

Du er toppidrettsutøver og skal delta i NM. De tre beste i NM kvalifiserer seg til OL. OL-deltakelse gir deg toppidrettsstipend og sponsorkontrakter. Du får vite at det finnes et dopingpreparat som vil øke dine prestasjoner med inntil 30% dersom du bruker det daglig i seks måneder. Flere av dine utenlandske konkurrenter bruker preparatet. Preparatet er vanskelig å oppdage i en dopingkontroll. Uten bruk av dopingpreparatet er dine sjanser for å kvalifisere seg til OL minimale. Hva ville du gjort i denne situasjonen?
(Loland et al. 2003, s. 43)

Ingen (av henholdsvis 120 og 112) eliteidrettsutøvere, verken i 1993 eller 2003, oppgir at de vil bruke preparatet. For idrettslagsmedlemmene mellom 15 og 24 år er tallet 1% i begge undersøkelsene. Breivik, Hanstad og Loland (2009) sammenlikner holdninger til doping blant eliteidrettsutøvere og i den generelle befolkningen. Resultatene tegner et liknende bilde. *Ingen* (av 234) eliteidrettsutøvere svarer at stoffer som Erythropoietin (EPO), anabole steroider, veksthormoner og amfetamin kan godtas brukt av idrettsutøvere. For den generelle befolkningen er tallet 2,9% for EPO og liknende, 1,7% for anabole steroider, veksthormoner og liknende, samt 0,7% for amfetamin og liknende. I tillegg er det noe aksept i den generelle befolkningen for at stoffene kan brukes «with reservations» (6,2% for EPO), mot ingen aksept hos eliteidrettsutøverne (Breivik et al. 2009, s. 9). Solberg, Hanstad og Thøring (2010, s. 185) stiller spørsmålet «Do the fans care?». I undersøkelsen av idrettsinteresserte representanter for den generelle befolkningen svarer 1,8% at EPO og liknende kan godtas, mens tallet er 0,7% for anabole steroider og liknende, og 0,4% for amfetamin og liknende.

Det knytter seg metodiske utfordringer til undersøkelser av holdninger til doping. Doping er et sensitivt tema – kanskje spesielt blant idrettsutøvere. Det finnes eksempler på at ulike metoder for å redusere egenrapporteringens potensielle selvpresentasjonsbias har gitt høyere tall i både prevalens- og holdningsundersøkelser om doping (Morente-Sanchez og Zabala 2013). Likevel er resultatene entydige og, i et komparativt perspektiv, oppsiktsvekkende. I Norsk Monitor-undersøkelsen 'Slik er ungdommen' får respondenter mellom 15 og 26 år spørsmål om hvorvidt ulike handlinger kan godtas

eller godtas under tvil. Sammenlikningen med dopingundersøkelsene er interessant og indikerer at doping i idretten godtas av langt færre enn for eksempel promillekjøring med lav, men ulovlig promille (8% godtas eller godtas under tvil), skatte- og forsikringssvindler (15% og 14%) og røyking av hasj og marihuana (23%) (Dalen, Brekke og Bakke 2014, s. 50-51).

Med andre ord forteller forskning at en ung og lovende norsk syklist, stort sett omgås personer som mener at doping ikke kan godtas. Samtidig vitner undersøkelsen om et betydelig gap mellom synet på dopingbruk og andre former for atferd samfunnet også legger ressurser i å forebygge, avskrekke og avsløre. En skal være forsiktig med å behandle doping som et særegent fenomen, eller fraværet av aksept for doping som noe særegent for Norge. Likevel er det fristende å gjenta spørsmålet Hanstad (2002, s. 40) stiller i *Aftenposten*: «Hva er det med Norge og doping?». I kommentaren siteres olympisk mester på skøyter Ådne Søndrål: «Å bli tatt i doping er den nest verste forbrytelsen en nordmann kan begå. Min oppfatning er at bare misbruk av barn vekker mer avsky. Doping er et forræderi av nasjonen.» Søndråls antydning om et uproporsjonert forhold mellom ‘forbrytelse og straff’ er interessant. Den norske dopingdiskursen kan tidvis være sterk i fordømmelsen av dopingbrukeren. Som mannen i sentrum for den trolig mest profilerte dopingavsløringen i norsk idrett, har Steffen Kjærgaard erfart dette. Kjærgaard forteller fra da han innrømmet doping i 2012:

‘Dagen etter opplevde jeg som en dommedagsfilm hvor hovedpersonen våkner etter rulleteksten og alt virker som normalt. Sola skinner og gresset er grønt. Fuglene synger. Ungene leker i gata. Jeg syklet bort på Rimi for å handle.’ Pang. Tre av fire aviser hadde Steffens innrømmelse som hovedoppslag. VGs forside viste et gammelt bilde av syklisten og kona. De tre ordene i krigstype slo pusten ut av Steffen Kjærgaard. «Hun visste alt»¹. [...] Det har jeg sagt til VG. Den forsiden var helt jævlig. Det er mulig at fem millioner nordmenn glemmer fort, men kona mi glemmer den aldri.’
(Steffen Kjærgaard, sitert i Andersen 2014)

En på mange måter sterk fordømmelse av dopingbrukeren (eller, til en viss grad, dens familie) kan bidra til antidopingarbeidet gjennom avskrekking. På en annen side kan slik avskrekking ha en negativ effekt, ved å forhindre *åpenhet* om fenomenet. Thor

¹ Gjengivelsen av VG-forsiden er feil. Den faktiske forsideteksten lyder «Fortalte kona om sin løgn» - et noe mer nyansert budskap? Avisens omtale av saken bekrefter imidlertid Kjærgaards tolkning: VG og andre medier trakk frem konas kjennskap til dopingbruken som en viktig side ved saken (Nervik 2012).

Hushovd skriver i sin selvbiografi om muligheten for at andre pensjonerte syklister skal følge i Kjærgaards fotspor og innrømme tidligere dopingbruk:

Ærlig talt vet jeg ikke om det hjelper noen heller, at gamle syndere står fram mange år etter at de har lagt opp. Hva skal det være godt for? Hvem skal det hjelpe? Se medfarten Steffen [Kjærgaard] fikk. Ut i fra alt som ble sagt og skrevet, og omfanget på medieoppslagene, skulle man nesten tro mannen hadde drept noen.

(Hushovd og Ravnåsen 2014, s. 401)

Det er plausibelt at en form for fordømmelse av ‘dopingsyndere’ kan forhindre at andre står frem med sine innsiktsfulle historier. I denne studien handler ikke åpenhet om ‘gamle syndere’ som står frem, men om unge og lovende utøveres vilje og evne til å kommunisere åpent om bekymringer, spørsmål og til og med fristelser. Sønndrål og Hushovds betraktninger kan nok også peke mot en bredere tabuisering i eliteidrettsutøveres omgang med dopingtemaet. Begrepet tabu refererer til forestillingen om at et emne ikke må røres ved, nevnes eller snakkes om på spesielle måter (se Douglas 1997). I Danmark foreslår Møller (2008, s. 2) at «the outlawing of performance-enhancing measures has resulted in athletes constructing their doping use as taboo». I Møllers bilde er det dopingbruk og idéen om dopingbruk som er et tabu. Når utøvere blir konfrontert med spørsmål om doping, ser det ut som om normen er å ta tydelig avstand fra bruken. Doping blir sjelden et tema for mer substansiell diskusjon, og ideer knyttet til eget bruk – for eksempel i form av faktisk bruk eller fristelser – diskuteres sjelden offentlig. En streng og dogmatisk dopingdiskurs kan bli en begrensning på åpen og konstruktiv diskusjon i offentligheten. Begrensningen kan også gjøre seg gjeldende i den enkelte utøveres hverdagslige kommunikasjon om bekymringer, spørsmål og fristelser.

2.2 Doping i profesjonell landeveissykling

2.2.1 Historien

Doping og sykkelport har en lang og sammenflettet historie. Da sporten vokste seg stor siste halvdel av 1800-tallet, var seksdagersløp på bane den store publikumsmagneten. I forsøk på å fullføre seks strake dager med tolv timers sammenhengende sykling, i røykfylte velodromer og gjerne med helsa i behold, eksperimenterte syklistene med medisinske og biokjemiske hjelpemidler. Engelskmennene var ivrigst, ifølge Møller (1999, s. 26), der de sverget til «at inhalere ren ilt foruten at tage stryknin, heroin og

kokain, som de skyllede ned med brandy». Med Tour de France (første utgave i 1903) og Giro d'Italia (1909) flyttet sportens tyngdepunkt seg til landeveien, og dopingpraksisen fulgte med. I regelboka for *Touren* i 1930 står det å lese at arrangøren ikke stiller med dopingstoffer – for dette er syklistene selv ansvarlige. Landeveissykling for damer tiltok ikke for alvor som konkurranseidrett før på 1950- og 60-tallet, men damer på sykkel var kvinnesak lenge før den tid. Såkalte utholdenhetsforsøk viste at idrettslige utfordringer også var for damer, men som blant herrene ble distansene for lange for brød og vann. Da Margaret Gast syklet over 400 mil på 13 dager i 1900, kom hjelpen i form av brandy og øl (Rissanen 2014, s. 188).

Senere har meritterte landeveissyklistere som Fausto Coppi (profesjonell 1939-59) og Jacques Anquetil (1953-69) snakket åpent om eget og andres utstrakte dopingbruk – først og fremst i form av amfetamin (Yesalis og Bahrke 2002, s. 52 og Walsh 2012). I 1965 ble doping forbudt ved fransk lov. To år etter døde syklisten Tom Simpson underveis i Touren, tre kilometer fra toppen av Mont Ventoux, med amfetamin i lommer og blod (Mignon 2003, s. 231). Dermed var doping både forbudt og ansett som farlig og uønsket. Taushet og hemmelighold spredte seg. Fra 1960-tallet var doping i landeveissykling kjennetegnet ved det Waddington (2000, s. 163) beskriver som en intern toleransekultur, beskyttet utad av en vanntett *omertà*². Årene som fulgte ga færre innrømmelser og færre antydninger om at 'alle gjør det'. Et antall avsløringer forteller at amfetaminbruk vedvarte, mens kortison og steroider tiltok utover 1970-tallet. På 1980-tallet inntok blodoverføringer³ feltet og bidro til storheter som Francesco Moser (profesjonell fra 1975-1988) sine triumfer (Marty, Nicholson og Haas 2015, s. 30).

Én periode stikker seg ut i en lang og sammenflettet historie. I 1998 ble Festina-lagets fysioterapeut, Willy Voet, stoppet på en grenseovergang mellom Belgia og Frankrike, med blant annet EPO og menneskelig veksthormon (HGH) i bilen. Festina-affæren blottla omfattende og systematisert dopingbruk i flere profesjonelle sykkellag (Voet 2001; Waddington og Smith 2009, s. 132-133). Senere har vi fått stadig mer innsikt i doping i landeveissykling, blant annet gjennom operasjon Puerto i 2006, en rekke

² 'Omertà' er italiensk for stillhetens lov.

³ Blodoverføringer går ut på å injisere røde blodlegemer for å øke andelen av slike i blodet, og derigjennom øke blodets oksygentransporterende kapasitet. Dette kan gjøres homologt, ved å bruke konsentrert blod fra en annen person, eller autologt, ved å tappe, konsentrere, lagre og injisere eget blod (ADN 2015i).

begivenheter som ledet til Lance Armstrongs innrømmelse i 2013, og en fersk granskingsrapport utarbeidet av Cycling Independent Reform Commission (CIRC) (Marty, Nicholson og Haas 2015).

Bloddoping inntok det profesjonelle feltet for fullt tidlig på 1990-tallet, med langt større prestasjonsfremmende potensial enn de tidlige tiders sentralstimulerende midler.

Anemimedisinen EPO kunne øke syklistenes oksygenopptak med 8-12% (Lundby og Olsen 2011), og var etter hvert så utbredt at det – slik en anonym, norsk syklist fortalte *Arbeiderbladet* i 1994 – ble vanskelig å konkurrere uten (Andersen og Jung 1999, s. 71). Den tidligere Giro-vinneren Andy Hampsten (sitert i Hamilton og Coyle 2012, s. 24) beskriver:

EPO changed everything. Amphetamines and anabolics are nothing compared to EPO. All of a sudden whole teams were ragingly fast; all of a sudden I was struggling to make time limits. By 1994, it was ridiculous. I'd be on climbs, working as hard as I'd ever worked, producing exactly the same power, at the same weight, and right alongside me would be these big-assed guys, and they'd be chatting like we were on the flats! It was completely crazy.

Administrasjon av syklistenes tilgang til og bruk av EPO og blodoverføringer, ble en sentral del av lagenes drift. Mer eller mindre sofistikerte dopingnettverk utviklet seg i regi av sentrale syklister, lagledere og de etter hvert beryktede 'dopinglegene' (Waddington og Smith 2009, s. 133). *Hele lag* liknet dopingnettverk, med fysioterapeuter, mekanikere, trenere, leger og utøvere implisert (se Voet 2001). 'Best i klassen' var det amerikanske US Postal-laget (senere Discovery Channel), som stod bak Lance Armstrongs syv strake Tour de France-seiere fra 1999 til 2005. For US Postal og andre var Festina-affæren ikke mer enn et skjær i sjøen. I dag vet vi at omfattende, lagorganisert doping vedvarte så lenge som til 2006, og i noen tilfeller enda en sesong eller to (Waddington og Smith 2009 s. 147). CIRC-rapporten konkluderer slik: «from the early 1990s to the mid/late 2000s, it would have been hard to overestimate the prevalence of drug use in the peloton⁴» (Marty, Nicholson og Haas 2015, s. 23).

Da som nå utgjorde kvinnes konkurranse en svært liten del av profesjonell landeveissykling, med tanke på både økonomi, mediedekning og utbredelse. Det finnes

⁴ 'Peloton' er opprinnelig fransk, men brukes også på engelsk. Begrepet nyttes i konkurransesituasjonen som en betegnelse for hovedfeltet i et landeveisritt (som oftest gruppen med flest ryttere), og utenfor konkurransesituasjonen som en samlende betegnelse for landeveissyklister på et bestemt nivå.

heller ikke mye kunnskap om doping blant kvinnene i denne perioden. Noen innsidehistorier indikerer at doping forekom også her, men sier samlet sett lite om omfang, hva og hvordan. Nicole Cooke (profesjonell 2002-2012) intervjues i *The Guardian* i 2013:

I ask if drugs are as prevalent in women's cycling as men's. She says she doesn't know, but she has certainly come across doping often enough. On her first Tour de France [Grande Boucle Féminine Internationale, 2002], she shared a house with other cyclists. When she opened the fridge she discovered it was full of medicines, which she promptly chucked out. [...] 'A couple of weeks later, my team stopped paying the wages for me and my team mate, who had also said no. We were the only two riders who didn't get our wages for the rest of the year.'

(Nicole Cooke, sitert i Hattenstone 2013)

Granskningskommisjoner og akademikere tidfester et skifte mot mindre doping og mindre *lagorganisert* doping til slutten av 2000-tallet. Dette begrunnes gjerne i to parallelle utviklinger (se for eksempel Marty, Nicholson og Haas 2015; Waddington og Smith 2009). På den ene siden førte en serie av dopingavsløringer i 2006, 2007 og 2008 til sponsorflukt, ikke minst i det viktige tyske markedet. TV-kanalene ARD og ZDF stoppet sine sendinger fra Touren i 2007, forsøkte med kortere sendinger i 2008 til 2011, og prøver på nytt først i 2015 (Velonews 2015). I 2006 trakk Phonak seg som lagsponsor, i 2007 og 2008 fulgte henholdsvis Deutsche Telekom og Gerolsteiner etter (Waddington og Smith 2009, s. 153). Deutschland Tour – Tysklands største etapperitt – ble arrangert for siste gang i 2008, på grunn av sponsorflukt (Cyclingnews 2009). Med utviklingen som har vært tydeligst i Tyskland, har flere aktører måttet betale en høy pris for doping. I kjølevannet har enkelte sponsorer stilt stadig strengere krav for lagsponsorat, samtidig som enkelte lag har stilt strengere krav til ryttere og støttepersonell for å gjøre seg attraktive i et krympet sponsormarked. I dag har utviklingen gått så langt at lagorganisert doping i manges øyne fremstår som utenkelig (Marty, Nicholas og Haas 2015, s. 53).

På den andre siden har 2000-tallet vært preget av store framskritt innen antidoping. Opprettelsen av WADA i 1999 førte med seg viktige innovative tiltak. En etterlenget test for EPO ble introdusert i 2000, og testmetodene har blitt stadig bedre siden den gang. Resultatet har vært en rekke positive dopingprøver, men også en overgang til

mikrodosering⁵ av EPO og mer bruk av blodoverføringer (Marty, Nicholson og Haas 2015, s. 42). Meldepliktsystemet ble introdusert i 2003 og skjerpet i 2008. Fra å tidligere kun bli testet i forbindelse med konkurranse, risikerer utøvere hver eneste dag besøk av dopingkontrollører. Det biologiske passet ble introdusert i 2008, og per i dag er fem profilerte landeveisryklister utestengt på grunn av avvikende svingninger i blodprofilen (UCI 2015b). Passet begrenser det prestasjonsfremmende potensialet i alle former for bloddoping, fordi utøveren må unngå avvikende svingninger fra egne referanseverdier (Zorzoli 2011, s. 207).

Sett under ett tegner innovasjonene et optimistisk bilde. Men det er rom for forbehold. CIRC-rapporten konkluderer: «Time is a key factor in the development of a culture, and also in effecting change. If a culture takes many years or even decades to develop, it is highly unlikely to be changed within only a year or two» (Marty, Haas og Nicholson 2015, s. 23). Budskapet er overbevisende. Landeveisrykling har vært preget av en toleransekultur, utviklet over generasjoner. En kultur med dype røtter forsvinner neppe 'over natten'. Deler av rapporten kan leses som et motsvar til en utbredt oppfatning blant landeveisryklister og -fans, som også ADN har 'advart mot' i en nylig intervjustudie med norske (tidligere og aktive) ryklister:

Mange ryklister ønsker å tro at de siste årenes avsløringer og dagens vilje til å bekjempe doping i internasjonal ryklesport har ført til at det er nærmest dopingfritt i internasjonal rykling i dag [...] Antidoping Norge vet ikke hvor denne underforståtte troen på en forbedring kommer fra, men mye tyder på at det historisk er gjort mindre for å rydde opp enn det miljøet selv har antatt. (ADN 2014, s. 16)

I CIRC-rapporten siteres en profesjonell landeveisryklist på at han tror så mye som 90% av kollegene bruker en eller annen form for doping i dag. En annen foreslår 20%. Med referanse til herrenes 17 'World Teams' heter det at «A common response to the Commission, when asked about teams, was that probably 3 or 4 were clean, 3 or 4 were doping, and the rest were a "don't know"» (Marty, Nicholson og Haas 2015, s. 56). Deretter nevnes en rekke midler og metoder som antas å være i omløp, fra fortsatt

⁵ Mikrodosering av EPO går ut på å injisere stoffet i svært små doser. Slik holdes utøvernes blodverdier relativt stabile, samtidig som deteksjonsvinduet (perioden stoffet kan oppdages gjennom dopingkontroll) er svært kort (Ashenden et al. 2011).

mikrodosering av EPO og HGH, til xenongass, Tramadol⁶ og sofistisert utnyttning av systemet for medisinsk fritak⁷, blant annet for kortison. Med hensyn til det siste antydes det at heller ikke lagorganisert doping – i hvert fall på gruppenivå innad i lag – nødvendigvis tilhører fortiden:

Another doctor stated that some quite recent big wins on the UCI WorldTour were as a result, in part, of some members of the team all using corticoids to get their weight down to support the individual who won (who also used the same weight-loss technique). It was reported that this had been a planned approach by that group's management.

(Marty, Nicholson og Haas 2015, s. 60)

2.2.2 Utøverperspektivet

Med de siste års tegn til bedring i bakhodet avslutter jeg kapittelet med et bilde av landeveissyklingens toleransekultur fra et utøver- og kommunikasjonsperspektiv. Festina-affæren, operasjon Puerto og Lance Armstrongs fall fra Tour de France-tronen, har vært en katalysator for både selvbiografiske innsidehistorier og sosiologisk og sosialpsykologisk forskning. Begge deler gir nyttig innsikt i opplevelsen av å være ung og fersk i en dopingbefengt idrett, på herresiden. To relaterte temaer trer frem.

For det første belyses sosialiseringen av unge utøvere inn i landeveissyklingens toleransekultur. Den mest omfattende sosiologiske studien av doping i landeveissykling finnes i Ohl et al. (2013). Til grunn ligger 70 intervjuer med tidligere og nåværende profesjonelle syklistere og lagledere, samt en håndfull journalister og beslutningstagere. Forskerne ser på organiseringen av profesjonelle lag, med fokus på sosialiseringprosessen unge rekrutter går gjennom. Konklusjonen er at sosialiseringen i lagene er avgjørende for syklistenes holdninger, bruk og ikke-bruk av doping, mens «reasoning on an individual level is not very relevant» (Ohl et al. 2013, s. 14-15). I 1990- og 2000-tallets toleransekultur var implikasjonen enkel. I lag der doping var utbredt og administrert som del av støtteapparatets oppfølging av syklistene, var det

⁶ Tramadol er et sterkt smertestillende stoff hvis prestasjonsfremmende effekt utover smertelindring er uvisst. Stoffet mistenkes brukt av landeveissyklistere med prestasjonsfremmende hensikt. En lege ansatt i et 'World Team' gir følgende beskrivelse: «I know it's a problem. [...] It's like nothing compared to EPO or blood doping but it's more on the side of corticosteroids. If blood doping is a ten it's a two, maybe. [...] Anything that makes an intense effort or suffering more tolerable is going to give you a training advantage» (Benson 2013).

⁷ Medisinsk fritak kan innvilges idrettsutøvere med behov for medisinsk behandling med legemidler som inneholder stoffer på dopinglisten (ADN 2015c).

sannsynlig at også rekruttene ville ty til doping. Tyler Hamiltons selvbiografi *The Secret Race* gir et troverdig innblikk i prosessen.

In some ways, it's depressing. But in other ways, I think it's human. One thousand mornings of waking up with hope; a thousand afternoons of being crushed. A thousand days of *paniagua*⁸, bumping painfully against the wall at the edge of your limits, trying to find a way past. A thousand days of getting signals that doping is okay, signals from powerful people you trust and admire, signals that say It'll be fine and Everybody's doing it. And beneath all that, the fear that if you don't find some way to ride faster, then your career is over. Willpower might be strong, but it's not infinite. And once you cross the line, there's no going back.

(Hamilton og Coyle 2012, s. 34)

«One thousand days» refererer til tiden det tok å omstille seg fullt og helt fra avhold til toleranse og eget bruk. Sentralt i prosessen var legitimerende og trivialisierende kommunikasjon fra respekterte og tillitvekkende personer. Temaet går igjen i flere beretninger, også norske Steffen Kjærgaards. Kjærgaard forteller at han, som Hamilton, begynte med doping i løpet av sin tredje sesong som profesjonell. I løpet av tre år under profflivets krav, press og legitimerende og trivialisierende kommunikasjon, ble antidopingholdninger fra ungdoms- og amatør dagene visket ut til fordel for kynisme. «Min erfaring er at holdninger er en ferskvare», oppsummerer Kjærgaard (Fredagsvik 2013; se også Andersen 2014).

Lentillon-Kaestner et al. (2012) beskriver en trivialisering av dopingens helserisiko blant profesjonelle landeveissyklister. Intervjustudien med åtte profesjonelle syklister fra 1990-tallet, og åtte unge og håpefulle på trappen til profflivet, antyder at en slik trivialisering har vært og er del av sosialiseringen av unge syklister i lagene. Spesielt relasjoner til lagenes mer erfarne utøvere fremstår som viktig. 'Mick' var i sin første sesong som profesjonell i 2007. Sitatet viser hvor konkret legitimerende kommunikasjon fra eldre kolleger kan være:

'The guys with old mindsets, such as X in the Y (a stage race over many days) of 2007, kept saying to me: "Mick, you have to wake up a little!" Because they did not believe that I am here without taking anything. They did not believe it, they say: "You know (with) a little EPO, it is possible to perform, (with) a little

⁸ Paniagua er Hamiltons spøkefullt feilstavede spansk for 'brød og vann'.

(more) power, you can do it.”
(Lentillon-Kaestner et al. 2012, s. 601)

‘Mick’ prater om personer med et «old mindset» og peker dermed mot et viktig poeng. Profesjonelle landeveissyklister fra 90- og 2000-tallet, med innrømmet eller avslørt dopingfortid, er godt representert i dagens landeveissykling, både blant utøvere, trenere og ledere. Det må vurderes som en mulighet at formen for kommunikasjon ‘Mick’ opplever, kan møte unge og håpefulle også i dagens sykkel sport.

Det andre fremtredende temaet i forskning og innsidehistorier er en ‘snikende’ opplevelse av doping som nødvendig. I tillegg til legitimerende kommunikasjon, skriver Hamilton om dårlige resultater, fysisk utmattelse og frykten for å måtte gi opp karrieren. I sin intervjustudie med 30 danske landeveissyklister, identifiserer Christiansen (2005a, s. 270) de samme bekymringene hos intervjupersonene som har brukt doping:

[...] selv de ryttere der har anvendt doping mener at det ville være bedre hvis alle kørte rent. Når de ikke selv har holdt sig til dette ideal, er det enten fordi de har været i situationer hvor de fysisk var så langt nede at de følte de blev nødt til at gøre noget drastisk for at komme tilbage, eller også har deres ambitioner budt dem at spille efter de samme regler som de mener deres konkurrenter følger.

I en kontekst der svært prestasjonsfremmende stoffer og metoder var svært utbredt, reiste enten ambisjoner eller fysisk utmattelse et dilemma: Å gi slipp på sin profesjonelle karriere opplevdes som det eneste reelle alternativet til doping. Én av Christiansens (2005a, s. 273-274) intervjupersoner forteller om vurderingen:

Jeg har villet være professionel cykelrytter siden jeg var dreng, og nu har jeg så fået chancen. Hvis så konsekvensen er at jeg skal tage medicin, så får det mig ikke til at stoppe med at forfølge drømmen. Jeg har ikke kørt på cykel i så mange år, for at stoppe nu hvor jeg er nået dertil, hvor drømmen kan leves ud i virkeligheden.

Med tanke på de siste års tegn til bedring, er det sannsynlig at opplevelsen av nødvendighet ikke er like reell. Lentillon-Kaestner og Carstairs (2010) viser imidlertid at også en gruppe landeveissyklister på vei opp og frem på slutten av 2000-tallet, er villige til å bruke doping dersom det skulle oppleves som nødvendig. Basert på åtte intervjuer med sveitsiske syklister i overgangen fra amatør til profesjonell, konkluderer Lentillon-Kaestner og Carstairs (2010, s. 336): «They were attracted to doping; they

were open to using doping substances themselves if it was the key to continuing their cycling career, but only after they became professional». Det må vurderes som en mulighet at det også blant dagens unge og lovende landeveissyklister er en andel som vil ty til doping dersom resultatene er svake nok og utmattelsen stor nok.

2.3 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg skissert konteksten norske landeveissyklister står i, i overgangen fra amatør til profesjonell. Syklistene flytter én fot fra en kultur der antidopingbevegelsen og antidopingholdninger står sterkt, over i en historisk sett dopingbefengt idrett, som lenge har vært preget av en utbredt toleransekultur. Forbehold finnes på begge sider: I den norske antidopingdiskursen identifiserer jeg trekk av dogmatisme og tabuisering; i profesjonell landeveissykling identifiserer jeg (igjen med forbehold) tegn til bedring.

3. Teoretisk tolkningsramme

I dette kapitlet presenter jeg studiens teoretiske tolkningsramme. Innledningsvis, i delkapittel 3.1, redegjør jeg for min avgrensning av begrepet kommunikasjon. Jeg viser hvordan min interesse for relasjons- og innholdsaspekt ved mellommenneskelig kommunikasjon åpner for en tofoldet bruk av rammeanalysens begrepsapparat. I delkapittel 3.2 introduseres rammeanalysen slik Goffman har utviklet den i et mikrointeraksjonistisk perspektiv. Jeg argumenterer at denne er godt egnet til å forstå relasjonsaspektet ved kommunikasjonen i fokusgruppeintervjuene. I delkapittel 3.3 ser jeg på rammeanalysen slik den er bearbeidet innenfor politisk sosiologi, der formålet er å forstå ulike aktørers fortolkning av politiske og sosiale fenomener. Jeg viser at begrepene kan belyse syklistenes fortolkninger av fenomenet doping, slik de kommer til uttrykk gjennom det som sies i fokusgruppeintervjuene. Retningen nyttes med andre ord til å forstå innholdsaspektet ved kommunikasjonen. I delkapittel 3.4 posisjonerer jeg rammeanalysen i sosiologiens paradigmelandskap.

3.1 Teoretiske perspektiver i en studie av mellommenneskelig kommunikasjon

Mellommenneskelig kommunikasjon er et mangefasettert begrep og krever avgrensning. I avgrensningen tar jeg utgangspunkt i kommunikasjonsteoretikerne Gregory Bateson og Paul Watzlawick. Begge forstår kommunikasjon i videste forstand som synonymt med atferd. Ruesch og Bateson (1951, s. 6) skriver at «all actions and events have communicative aspects, as soon as they are perceived by a human being». Mellommenneskelig kommunikasjon krever med andre ord en mottaker. Når en mottaker er tilstede, er all atferd kommunikasjon, i den forstand at den inneholder et budskap. En første presisjon i denne studien er å avgrense situasjonen der avsender og mottaker møtes til ansikt-til-ansikt-interaksjoner. Jeg studerer først og fremst interaksjonen jeg har direkte tilgang til i fokusgruppeintervjuene. Én underproblemstilling handler om hvordan syklistene kommuniserer i det daglige. Følgelig er jeg også interessert i de hverdagslige interaksjonene syklistene forteller om.

Watzlawick et al. (1967, s. 51) skriver at «all behavior in an interactional situation has message value, i. e., is communication [...] no matter how one may try, one cannot not communicate». I en interaksjon kommuniserer vi ved å snakke, men også ved å *ikke*

snakke, snakke høyt, snakke fort, riste på hodet eller sparke i grusen. All atferd i en interaksjon er kommunikasjon, uavhengig av hvor vidt det å kommunisere et budskap med atferden er tilsiktet, bevisst eller for den saks skyld vellykket (Watzlawick et al. 1967, s. 49). En andre presisjon er at jeg studerer alle former for kommunikasjon i fokusgruppeintervjuene, men særlig det som kommuniseres verbalt. Fokusgruppeintervjuene setter samtalen i sentrum og den verbale kommunikasjonen er den mest tilgjengelige for meg som forsker. Jeg studerer med andre ord først og fremst det syklistene sier og måten de sier det på.

Til sist består kommunikasjon av et innholdsaspekt og et relasjonsaspekt (Watzlawick et al. 1967, s. 54). I verbal kommunikasjon handler innholdsaspektet om den eksplisitte informasjonen i det som sies. Innholdsaspektet ved setningen 'jeg avstår fra doping' er å forstå rett frem, som informasjon om at avsenderen avstår fra doping. Relasjonsaspektet er ofte mer implisitt, og angår relasjoner, normer og regler mellom dem som kommuniserer. Relasjonsaspektet ved setningen 'jeg avstår fra doping' avhenger av sammenhengen og den aktuelle interaksjonen. En kan tenke seg en deltaker i et fokusgruppeintervju om doping som ytrer setningen tilsynelatende uoppfordret og ikke som svar på et spørsmål. Relasjonsaspektet kan da forstås, for eksempel, som uttrykk for en norm om å ta avstand fra doping, eller som et forvarsel til moderator om at slike spørsmål ikke behøves. En tredje presisjon er at jeg er opptatt av både innholdsaspektet og relasjonsaspektet ved syklistenes kommunikasjon om doping. Valget av teoretisk tolkningsramme springer ut av denne tosidigheten.

Goffmans mikrointeraksjonistiske rammeanalyse tar for seg individers fortolkning av ansikt-til-ansikt-interaksjon og vil først og fremst bli brukt til å forstå relasjonsaspektet ved kommunikasjonen i fokusgruppeintervjuene. Politisk-sosiologisk rammeanalyse ser på ulike aktørers fortolkning av politiske og sosiale fenomener. Begreper fra denne retningen vil bli brukt til å belyse innholdsaspektet ved syklistenes fortolkninger av fenomenet doping, slik de kommer til uttrykk i fokusgruppeintervjuene.

3.2 Goffmans rammeanalyse

3.2.1 Rammer

Som sosiale individer settes vi i en rekke situasjoner der vi må fortolke det som foregår på en måte som gjør oss i stand til å handle adekvat. Vi møter enhver situasjon med en

fortolkning av det som foregår, inkludert en forståelse av vår egen og andre individers rolle i situasjonen. Våre fortolkninger bør være noenlunde samstemte, slik at vi kan samhandle med hverandre. Samtidig er sosiale situasjoner komplekse og fører oss med til tider kaotiske strømmer av inntrykk. Som sosiale individ er vi stort sett i stand til å fortolke situasjoner adekvat og samhandle adekvat, og vi har ofte et ureflektert forhold til hvordan vi bearbeider situasjonens strøm av inntrykk. Det er denne egenskapen Goffmans rammebegrep handler om, noe undertittelen på boka *Frame Analysis - An Essay on the Organization of Experience* (1974) bærer bud om.

Rammebegrepet henter Goffman i Batesons (1972) kommunikasjonsteori. Rammer forstås her som et mentalt redskap for å fortolke, eller definere, sosiale situasjoner:

I assume that definitions of a situation are built up in accordance with principles of organization which govern events – at least social ones – and our subjective involvement in them; frame is the word I use to refer to such of these basic elements as I am able to identify. That is my definition of frame.
(Goffman 1974, s. 10-11)

Rammen gir mening til en situasjon ved å tillegge situasjonens mange inntrykk ulik relevans og plassere dem midt i eller i utkanten av rammen i henhold til dette. Gjennom rammen definerer vi situasjonen, samt vår egen og andres rolle i denne, på en måte som muliggjør handling og samhandling. Ifølge Goffman (1974, s. 8; se Album 1996, s. 22) finner vi frem til rammen ved å stille spørsmålet ‘hva foregår her?’:

Whether asked explicitly, as in times of confusion and doubt, or tacitly, during occasions of usual certitude, the question is put and the answer to it is presumed by the way the individuals then proceed to get on with the affairs at hand. Starting, then, with that question, this volume attempts to limn out a framework that could be appealed to for the answer.

Vår ramme for en gitt situasjon *antyd*es altså av våre handlinger i situasjonen, ikke minst gjennom hvordan vi kommuniserer. Men Goffman er ikke bare interessert i rammene, han er interessert i hvordan vi kommer frem til dem. Goffmans rammeanalyse er et forsøk på å utrede hvordan vi finner svar på spørsmålet ‘hva foregår her?’.

3.2.2 Primærrammer

Det første vi tyr til i møte med en situasjon omtaler Goffman som *primærrammer* (‘primary frameworks’). Det finnes to former for primærrammer: Naturlige og sosiale.

Naturlige primærrammer handler om hvordan vi forstår utelukkende fysiske begivenheter som lyn og torden. Relevant i denne studien er sosiale primærrammer, forstått her som en benevnelse på generelle innramminger av bestemte former for sosiale situasjoner. En situasjon av en viss form settes inn i og får mening gjennom en større, generell innramming av denne formen for situasjon (Goffman 1974, s. 22-26). Et eksempel kan være innrammingen av sosialt samvær, for eksempel som en form for situasjon der samtalen står sentralt og er en viktig ingrediens i aktørenes rolle. At festen, sykebesøket eller fokusgruppeintervjuet innrammes av aktørene som arena for samtale, kan ledes tilbake til denne primærrammen.

Når det gjelder primærrammer identifiserer Goffman (1974, s. 309) individets «deep commitment to be right about what it is that is going on at this level». Dedikasjonen skyldes konsekvensene av å ta feil. Å ta feil av hvilke primærrammer som gjelder, kan sammenliknes med å spille dam etter sjakkregler: Handlingen (trekket) blir meningsløs, de andre deltakerne slår ned på handlingen og sender individet ut i forlegenhet og ergrelse. *Feilinnrammingen* vanskeliggjør samhandling og må korrigeres for at samhandlingen kan fortsette. Derfor er feilinnramminger på primærrammenivå sjeldne og stort sett kortvarige (Goffmann 1974, s. 309-310). Tilbake til eksempelet over er det kanskje enklest å tenke på sosiale samværssituasjoner der samtale ikke er del av primærrammen, for eksempel et kinobesøk. Individet som feilinnrammer kinobesøket innenfor en samtaleorientert primærramme irttesettes av dem rundt seg, omdefinierer situasjonen i lys av irttesettelsene og innenfor den riktige primærrammen, korrigerer sin atferd og blir kanskje sittende igjen med en følelse av forlegenhet.

Dermed er primærrammer, som det første vi tyr til og noe vi sjelden bommer på, en avgjørende mekanisme for organisering av samhandling. Ved at vi effektivt identifiserer de relevante primærrammene og innrammer den spesifikke situasjonen innenfor disse, er vi stort sett *relativt* samkjørte i våre rammer. Her ligger det tydeligst strukturelle i Goffmans rammebegrep. Primærrammer handler først og fremst om samhandlingsnormer. Primærrammer er ikke et individuelt anliggende, men utvikles av medlemmene i en sosial gruppe, som et felles, kulturelt anliggende, nettopp gjennom de irttesettelser som følger av feilinnramminger og den anerkjennelse som møter handlinger innenfor primærrammen. «[The] primary frameworks of a particular social group», skriver Goffman (1974, s. 27), «constitute a central element of its culture».

Vi opererer stort sett innenfor den sosiale gruppens felles primærrammer, og står derfor ikke i fare for å havne på utsiden. På dette første punktet skisserer rammebegrepet et normstyrt menneske. *Sosiale normer* er i denne sammenhengen avgrenset til å gjelde atferd i ansikt-til-ansikt-interaksjoner, slik Goffman (1963, s. 23-24) nytter begrepet i det tidligere verket *Behaviour in Public Places*:

[...] when persons are present to one another they can function not merely as physical instruments but also as communicative ones. This possibility, no less than the physical one, is fateful for everyone concerned and in every society appears to come under strict normative regulation, giving rise to a kind of communication traffic order.

Sosiale normer kan, ifølge Østerberg (1984, s. 63), forstås i vid forstand som «en abstrakt samlebetegnelse for en rekke ulikeartede påbud», som i ulik grad påvirker våre handlinger og i ulik grad opprettholdes gjennom positive og negative sanksjoner. I denne studien avgrenses normbegrepet, på samme måte som hos Goffman, til uskrevne og uformelle forventninger til våre handlinger i ansikt-til-ansikt-interaksjoner, inkludert hva vi kommuniserer om og hvordan.

3.2.3 Metakommunikasjon

Goffmans rammeverk strekker seg lengre enn til primærrammene, og innrammingen av en situasjon har også kognitive innslag. Normer ligger til grunn, ikke minst gjennom primærrammene, men sosiale situasjoner gir også i større eller mindre grad rom for individuelle motiver og intensjoner. Tilbake til eksempelet med sosialt samvær: Der primærrammen forteller at vi skal samtale, kan rammen for den enkelte situasjonen eksempelvis fortelle noe om hva vi skal snakke om, hvor høyt vi skal snakke og hvem som skal snakke når, eller om hvor vidt det er regler for dette i det hele tatt. På dette punktet i innrammingen er det rom for både normative og kognitive svar. Som eksempel på det siste kan vi tenke oss personen som ut fra et ønske om kontroll eller respekt tar lederrollen i en situasjon der de ulike deltakernes makt og ansvar ikke er definert gjennom normer eller regler. I tråd med denne studien kan vi tenke oss syklisten som prater mindre utfyllende om emner han ikke føler seg komfortabel med, eller omvendt.

Slik primærrammene kan forstås som spilleregler, må også rammer for den enkelte situasjon forstås som et premiss situasjonens deltakere er relativt samstemte om og kan samhandle ut ifra. Den selvutnevnte lederskikkelsen kan neppe utføre effektivt

lederskap uten støtte fra de andre deltakerne; fokusgruppedeltakeren slipper ikke enkelt unna med korte svar hvis moderator ikke gir slipp på spørsmålet. Fruktbar samhandling krever en felles innramming av situasjonen, og ettersom en sosial situasjon består av deltakere med ulike motiver og intensjoner, foregår det nødvendigvis en forhandling om hvilken ramme som gjelder. Denne forhandlingen skjer gjennom *metakommunikasjon*, et annet begrep Goffman henter fra Bateson. Ved siden av kommunikasjonen *i* rammen, kommuniserer vi om hvilken ramme som gjelder – vi kommuniserer om vår kommunikasjon. Gjennom spesielle tegn forteller vi situasjonens andre deltakere hvordan våre beskjeder skal mottas, i lys av rammen (Bateson 1972, s. 194).

Album (1996, s. 209) understreker at kommunikasjonen i rammen og kommunikasjonen om rammen går over i hverandre empirisk, men kan adskilles analytisk. I en situasjon tiltar metakommunikasjonen på samme tid som kommunikasjonen når den første tar ordet (eller på andre måter innleder situasjonen), og gjennom valg av samtaleemne og andre tegn definerer rammen for situasjonen. Videre metakommuniserer vi for å gi vår tilslutning til eller innsigelse mot denne rammen, og rammen endrer seg eller skiftes ut i tråd med dette. Her kan det skilles mellom kroppslig og språklig metakommunikasjon. På den ene siden metakommuniserer vi med vårt ekspressive, kroppslige uttrykk, gjerne på en spontan og ufrivillig måte (Goffman 1963, s. 13-14). Vi kan for eksempel smile eller ser morske ut, være løse og ledige eller anspente. Den smilende, løse og ledige metakommuniserer støtte til rammen, den morske og anspente har kanskje innsigelser mot samtaleemnet, samtaleformen eller personen som prater.

Samtidig metakommuniserer vi gjennom det vi uttrykker språklig. Her skiller Goffman (1963, s. 14) mellom den lingvistiske informasjonen vi i tekst og tale *gir* og som oppfattes som bevisst og villet, og den ekspressive informasjonen det lingvistiske budskapet inneholder, som vi *avgir* og i likhet med kroppsspråket gjerne er spontan og ufrivillig. Med andre ord kan vår språklige metakommunikasjon være både direkte og indirekte. Det direkte, umiddelbart tilgjengelige budskapet i det vi sier er for det meste kommunikasjon *i* rammen. Men vi kan kommunisere direkte *om* rammen, ved å si rett ut hva vi mener om den. Et eksempel er når den unge syklisten ikke svarer på farens spørsmål om hvor vidt han tror en viss syklist bruker doping, men protesterer på at doping nok en gang blir et samtaleemne rundt middagsbordet hjemme. Samtidig kan vårt språklige budskap inneholde mindre umiddelbart tilgjengelig informasjon om

hvordan vi forholder oss til rammen. Språk er mer enn summen av ord. Når vi prater varierer vi tonefall og volum, vi er sarkastiske eller oppriktige, stiller ledende eller oppriktige spørsmål, og argumenterer bastant eller forsiktig. Et eksempel på denne formen for metakommunikasjon er lange eller korte svar som tegn på tilslutning til eller innsigelse mot rammen: Den unge syklisten kan svare utfyllende «nei, med tanke på testene som tas i dag tror jeg sannsynligheten for at syklisten slipper unna med å bruke doping er svært liten» eller kort «nei».

Eksempelene over viser at metakommunikasjon ikke er et fullt ut kognitivt foretagende. Studenten som gir korte svar ved muntlig eksamen bryter noen normer, det samme gjør jobbsøkeren som protesterer på samtaleemnet i et jobbintervju. Et grimase som en geip aksepteres kanskje fra et barn, men er i de fleste sammenhenger et brudd med vår kulturs forventninger til voksenrollen. Metakommunikasjonen i en situasjon skjer med andre ord innenfor primærrammenes normative føringer. Dette poenget er spesielt viktig når det kommer til det relativt normstyrte fokusgruppeintervjuet.

3.2.4 Goffmans rammeanalyse og fokusgruppesituasjonen

Goffman (1974, s. 10) nytter ikke situasjonsbegrepet i *Frame Analysis*, men tar som utgangspunkt det han kaller 'strips of activity', forstått her som sekvenser av en aktivitet, for eksempel en del av en samtale, et skuespill eller et intervju. Aktivitetene han omtaler er ansikt-til-ansikt-interaksjoner, men kan fordeles langs en akse fra «everyday, actual doings involving flesh-and-blood individuals in face-to-face dealings with another» til «copies presented in fictive realms of being» (Goffman 1974, s. 563). Goffman skriver med andre ord om virkelig menneskelig ansikt-til-ansikt-interaksjon, men har også et øye til måten dette fremstår i det (mer eller mindre) iscenesatte eller fiktive, for eksempel drømmer, skuespill, spill og bedrag. Oppfatningen hans er at alle disse områdene av menneskelig erfaring kan studeres i lys av det samme begrepsapparatet, men at det iscenesatte og det fiktive ofte tilbyr strukturerte og klargjørende eksempler (Goffman 1974, s. 564). Videre viser Goffman en forkjærlighet for aktiviteter som i større grad enn andre er avgrenset i tid og rom. Aktiviteter med en tydelig begynnelse og slutt, og med et identifiserbart antall aktører, utgjør gode og oversiktlige eksempler (i tillegg til skuespill ser han for eksempel på debatter, telefonsamtaler, intervjuer og spill).

Veien fra Goffmans 'strips of activity' til det som foregår i fokusgruppesituasjonen er kort. Fokusgruppemetoden setter deltakerne i en sosial situasjon med store krav til fortolkning og samhandling, og er i så måte trygt innenfor det Goffmans rammeanalyse søker å forstå. Videre kan fokusgruppesituasjonen fint tenkes som et av Goffmans egne eksempler, der den tydelig avgrenset i tid og rom fluktuerer mellom det iscenesatte intervjuet og den mer hverdagslige samtalen. Fokusgruppemetoden redegjøres for i kapittel 4. I kapittel 5 nytter jeg Goffmans rammeanalyse til å belyse relasjonsaspektet ved kommunikasjonen i fokusgruppeintervjuene med de unge syklistene. Ved hjelp av begreper som primærrammer og metakommunikasjon forsøker jeg å forstå – kort sagt – deres rammer for å kommunisere om doping i et fokusgruppeintervju.

3.3 Den politisk-sosiologiske rammeanalysen

3.3.1 En utvidet forståelse av rammebegrepet

Kommunikasjon i en interaksjon – for eksempel et fokusgruppeintervju – krever fortolkning av situasjonen. Samtidig må vi fortolke det vi kommuniserer *om*. Også innholdsaspektet i det vi sier beror på et fortolkningsarbeid, og også til dette fortolkningsarbeidet bruker vi rammer. Her introduserer jeg den politisk-sosiologiske rammeanalysen. Denne dreier seg om to retninger med teoretisk grunn i Goffmans rammebegrep. På den ene siden mediastudier, der Tuchman (1978) har introdusert begrepet *medierammer* ('media frames'); på den andre siden en tradisjon med opphav i studier av sosiale bevegelser og kollektiv handling (se Benford & Snow 2000). Gamsons (1992) bok *Talking Politics* står som et godt eksempel på hvordan de to retningene i tråd med denne studien kan kombineres i et individorientert perspektiv.

Politisk-sosiologisk rammeanalyse skiller seg fra Goffman først ved hva som studeres. Her studeres ikke ansikt-til-ansikt-interaksjon, men fortolkninger av fenomenene vi kommuniserer om i en interaksjon. Det primære fokuset er fenomenene politiske organisasjoner jobber med, eller fenomenene media forteller om. Sett fra et individperspektiv dreier det seg om ting som foregår *rundt* oss, som i større eller mindre grad øver innflytelse på livene våre, og som vi i større eller mindre grad involverer oss i gjennom tanke og handling.

Som følge av fenomenenes mer distanserte karakter ligger en andre forskjell i selve innrammingen. Der Goffman skisserer en mellommenneskelig forhandling om rammene

for en situasjon, gir politiske og sosiale fenomener rom for andre aktører som formere og formidlere av rammer. Vi kan ha egne erfaringer med et fenomen, men brorparten av informasjonen om fenomenet får vi gjerne formidlet, for eksempel gjennom media, politiske organisasjoner eller venners beretninger. I formidlingen av rammer ligger definisjonsmakt. Tuchman (1978, s. 1) forstår medierammer som individers vindu ut til verden: «The view through a window depends upon whether the window is large or small, has many panes or few, whether the glass is opaque or clear, whether the window faces a street or a backyard.» Medias omtale av et fenomen påvirker vår innramming av fenomenet, ved å filtrere, balansere og vinkle informasjonen som gjøres tilgjengelig for oss. I tråd med denne studien kan en tenke seg avisen som har stjernesyklistens positive dopingtest på forsiden, men henviser den påfølgende frikjennelsen til en notis på sportssidene. Informasjonen leseren sitter igjen med forteller mye om sykkel sportens dopingproblem, men lite om det som kanskje har vært en rettferdig rettsprosess.

En tredje forskjell ligger i rammenes funksjon som veileder for handling. Mer presist ligger forskjellen i *hvordan* vi handler i relasjon til politiske og sosiale fenomener, ofte uten den aktive handlingen som kreves i en ansikt-til-ansikt-interaksjon. Snow og Benfords (1988, s. 198) fokus på kollektiv handling-rammenes evne «to mobilize potential adherents and constituents, to garner bystander support, and to demobilize antagonists» antyder at dette handler vel så mye om meninger og oppfatninger, som aktiv handling. Våre rammer for et politisk eller sosialt fenomen forteller oss aller først om dette er noe vi bryr oss om i det hele tatt (enkelte fenomener registrerer vi knapt); videre forteller rammen hva vi mener om fenomenet; til sist *kan* rammen føre til aktiv handling, for eksempel ved engasjement i en politisk sak.

Av en utvidet forståelse av rammebegrepet følger et annerledes begrepsapparat. Medierammer og kollektiv handling-rammer studeres gjerne i seg selv, og vurderes ut fra sin egnethet til å påvirke og mobilisere individer. Som Gamson (1992), kombinerer jeg de to retningene i et individorientert perspektiv. Gamson viser hvordan individet rammer inn politiske og sosiale fenomener i lys av medierammer og kollektiv handling-rammer. Samtidig gir han rom til de personlige og normative ressurser vi trekker veksler på når vi i møte med fenomenet og dets rammer, foretrekker én ramme fremfor en annen og kommer frem til vår egen definisjon.

3.3.2 Masterrammer

Hos Goffman er primærrammer det første vi tyr til i møte med en ny ansikt-til-ansikt-interaksjon. I den politisk-sosiologiske rammeanalysen finnes en liknende ressurs i *masterrammer* ('master frames') (Benford & Snow 2000, s. 618-619). Begrepet betegner hvordan vi kan fortolke et politisk eller sosialt fenomen innenfor et større tankesett, for eksempel en religion, en livsfilosofi eller en politisk ideologi. I dagens samfunn finnes kanskje det tydeligste eksempelet i partipolitikeres tendens til å innramme enhver enkeltsak i lys av partiets grunnleggende ideologi. Strandbu og Seippel (2012) viser hvordan ungdomspolitikere stilt overfor en sak de har lite forhåndskunnskap om, trekker veksler på partiideologi i sine innramminger.

Der partipolitikere nok kan ha et bevisst forhold til partiideologi og av plikt og lojalitet kommunisere sine fortolkninger innenfor 'riktige' masterrammer, kan masterrammer også være av en mindre bevisst karakter. For eksempel kan et individ fortolke fenomenet doping innenfor en grunnleggende livsfilosofi som verdsetter ærlighet og fordømmer juks. Da kan en tenke seg at innrammingen av enkelthistorier om doping som forkastelig, skjer relativ ubevisst. Videre er det nok få forunt å ha et grunnleggende tankesett å ty til i enhver enkeltsak. Flere masterrammer kan være relevante på én gang og sørge for at vi sitter igjen med ambivalente fortolkninger av et fenomen. Et godt eksempel finnes i underholdningsindustriens ustrakte bruk av virkelighetsbaserte historier om kriminalitet. Mang en roman og film har profitert på å sette sitt publikum i konflikt mellom fordømmelse av kriminalitet og fascinasjon for en komplisert og velutført 'plan'. En liknende lesing er nok mulig av de nevnte selvbiografiske innsidehistoriene om doping i landeveissykling på 1990- og 2000-tallet.

I det som følger foreslår jeg to masterrammer som kan øve innflytelse på hvordan eliteidrettsutøvere fortolker fenomenet doping: Sportslighet og resultatorientering⁹.

3.3.3 Ulike masterrammer i et toppidrettsliv

Eliteidrettsutøveren drømmer om store resultater og våkner med tanker om hva hun skal gjøre for å bedre prestasjonen som må til. Hun spiser den perfekte frokosten,

⁹ Ved å bruke begrepet resultatorientering tar jeg ikke stilling til den primært idrettspedagogiske motsetningen mellom resultatorientering og prestasjonsorientering. Jeg erkjenner at mange idrettsutøvere er prestasjons- fremfor resultatorienterte dersom de to settes opp mot hverandre. Her nytter jeg imidlertid resultatorientering som en samlende betegnelse for idrettsutøveres ønske om å gjøre det bra i sin idrett.

gjennomfører den perfekte treningen og sørger for å få den perfekte restitusjonen. De daglige gjøremål organiseres i henhold til en drivkraft som oppsummeres så elegant i det olympiske motto: *raskere, høyere, sterkere*. Likevel sier toppidrettsutøveren fra tid til annen fra seg åpenbare muligheter til å oppnå resultater. Fotballspilleren får et 'billig' straffespark og triller ballen utenfor mål; den formsterke syklisten vil angripe, men venter fordi konkurrenten står i veikanten med punktert dekk.

I idrettslitteraturen er det gjort flere forsøk på å begrepsfeste denne tvetydigheten. Møller (1999) og Christiansen (2005a; 2005b) skiller for eksempel mellom *idrettens ånd* og *idrettens vesen*. Idrettens ånd er ifølge Christiansen (2005b, s. 17) utledet fra «den engelske gentlemanports dyder, såsom *fair play*, *sportmanship*, kammeratskap, respekt, sammenhold, dannelse og endog demokrati». De to forfatterne hevder at slike idealer tilskrives idretten utenfra og handler om forventninger til hva idretten *bør være* i lys av dens eksterne verdi, ikke minst som oppdragelsesprosjekt (Møller 1999, s. 189; Christiansen 2005b, s. 17). Idrettens vesen fremstilles derimot som hva idretten *er*. «Det er ikke for at se, hvem der får *fair play* pokalen, at tilskuere betaler entré til stadion», skriver Christiansen (2005b, s. 18). Idrettens attraksjon ligger i prestasjonene. I prestasjons- og resultatfokuset ligger en stadig streben etter forbedring og overskridelse, som driver idretten fremover.

Som idrettsforståelse kan distinksjonen mellom idrettens ånd og idrettens vesen kritiseres. Kritikere vil hevde at sportslighet også er en del av hva idretten *er*. 'Sportsåndens' idealer kan med overbevisning fremholdes som en forutsetning for idrett. Suits (1988, s. 43) gjør dette i sin anerkjente definisjon av spill som «the voluntary attempt to overcome unnecessary obstacles» og idrett som den fysiske og ferdighetsbaserte forlengelsen av dette. Av definisjonen følger det at en idrett avhenger av resultatorienterte utøvere, i den forstand at de ønsker å oppnå et mål (for eksempel krysse mållinjen først). Samtidig må utøverne akseptere hindringene idrettens regelverk setter i veien for å nå målet (syklisten følger dagens løype, ikke korteste vei). Spill blir til spill gjennom deltakernes «lusory attitude», viser Suits (1988, s. 41-43). I idrettens verden kan denne holdningen kalles sportslighet. Verken den grunnleggende usportslige idrettsutøveren eller utøveren som overhodet ikke er opptatt av resultater, kan eksistere – det motsatte er en forutsetning.

Slik trer sportslighet på den ene siden og resultatorientering på den andre siden frem som masterrammer i en toppidrettsutøvers tilværelse. På det mest grunnleggende er de forutsetninger for selve idrettsutøvelsen; i forlengelsen er de verktøy utøveren tyr til i sin fortolkning av idrettslige fenomener. Distinksjonen blir særlig interessant når vi har å gjøre med fenomener som kommer resultatene til gode, men kan anses som usportslige. På idrettsbanen kan slike fenomener ta form av situasjoner der utøverens ramme direkte veileder handling. Her kan en sportslig innramming fordre én handling (fotballspilleren triller det 'billige' straffesparket utenfor mål); en resultatorientert innramming en annen (fotballspilleren gjør sitt beste for å score). Men utøvere betrakter også slike hendelser fra et mer distansert ståsted, når de som medspillere eller tilskuere tar stilling til hva fotballspilleren bør gjøre. I begge tilfeller er det rom for både det lojale forholdet til en masterramme som blant ungdomspolitikere (noen vinner jo disse fair play-pokalene) og for tvetydighet (fotballspilleren triller straffesparket til side for mål i kampens femte minutt, men scorer i samme situasjon i andre ekstraomgang; tilskueren jubler vilt for straffesparket, men applauderer begeistret for den sportslige spilleren som unnlater å score).

Distinksjonen er kanskje særlig relevant med hensyn til fenomenet doping. Ifølge Christiansen (2005b, s. 21) er ikke doping en del av det han omtaler som idrettens vesen, men en mulig konsekvens. Med andre ord er det fullt mulig for en utøver å leve og ånde for resultater uten å ty til doping, men valget om å ty til doping kan forstås gjennom viten om at utøveren lever og ånder for resultater. I en idrett som har kommet så langt at det er lite å hente på sine konkurrenter gjennom å trene bedre og utvikle bedre utstyr, står doping mer eller mindre alene som 'snarvei' til suksess. Samtidig vil mange hevde at doping er en trussel mot den grunnleggende sportsligheten idretten forutsetter. Doping representerer en usynlig 'snarvei', i mange idretter den mest tilgjengelige måten utøvere kan unngå konkurransens 'unødvendige hindringer' uten å bli oppdaget. Blant annet derfor tildeles antidopingorganisasjonene betydelige midler, og kanskje er det også derfor mediene reagerer så intenst overfor dopede utøvere.

I denne studien står sportslighet og resultatorientering som masterrammer for unge og lovende syklistene. I kapittel 5 viser jeg hvordan syklistene trekker veksler på disse i sine fortolkninger av fenomenet doping. Forståelsen utdypes ved hjelp av begrepet *resonans*.

3.3.4 Resonans

Begrepet resonans stammer fra fysikken der det brukes «om det fenomen at et svingedyktig system vil oppta energi og komme i sterke svingninger når det blir påvirket av en periodisk kraft med samme frekvens som systemets egen frekvens» (Store norske leksikon 2009b). For Benford og Snow (2000, s. 619) betegner resonans hvor godt egnet en kollektiv handling-ramme er til å mobilisere. Begrepets fysiske definisjon har overføringsverdi. Som individer er vi ‘svingedyktige systemer’ som opptar energi og kommer i sterke svingninger når vi påvirkes av den ‘periodiske kraft’ en kollektiv handling-ramme eller medieramme representerer. Desto nærmere vår ‘frekvens’ rammen er, desto mer svinger vi. Der resonans er et *mål* for kollektiv handling-rammer og mange medierammer, kan begrepet også brukes om rammer som ikke har som formål å mobilisere. Også en ‘nøytral’ medieramme kan resonere: En nøytral beskrivelse av en flyulykke kan resonere kraftig med den flyredde, som avbestiller den forestående flyreisen. Med andre ord har fenomener i seg selv resonans. Alt vi trenger for å ‘svinge’ er informasjon. Media eller andre aktører gir oss denne informasjonen, og deres innramminger av fenomenet kan øke eller dempe resonansen. Denne forståelsen av resonans ligger til grunn når jeg ser på syklistenes innramminger av fenomenet doping. Fenomenet har i seg selv en viss resonans, og rammene syklistene er under innflytelse av, kan øke eller dempe denne.

Resonans består av flere komponenter, hvorav *fremtredenhets* er mest relevant i denne studien. Fremtredenhets handler om faktorene som avgjør om et fenomen ‘trer frem’ i vår bevissthet (Benford og Snow 2000, s. 619). På sett og vis peker begrepet tilbake til spørsmålet vi møter ethvert fenomen med, om hvor vidt vi bryr oss i det hele tatt. Et fremtredende fenomen, eller en fremtredende innramming av fenomenet, trer frem i vår bevissthet og gjør at vi bryr oss om, mener noe om og med stor sannsynlighet handler i relasjon til fenomenet.

Fremtredenhets har tre dimensjoner som alle har relevans i studien: *Sentralitet* (‘centrality’), *erfaringsbasert sammenfallehet* (‘experiential commensurability’) og *kulturell resonans* (‘cultural resonance’) (Benford og Snow 2000, s. 621). I Benford og Snows (2000, s. 621) forståelse av kollektiv handling-rammer, står sentralitet som en betegnelse på «how essential the beliefs, values, and ideas associated with movement frames are to the lives of the targets of mobilization». Når individene står i fokus som i

denne studien, blir sentralitet således et mål på hvor essensielle de verdier og oppfatninger et fenomen rører ved, er for individene som studeres. Sentralitet henger på mange måter sammen med masterrammer, da det gjerne er gjennom disse vi organiserer våre verdier og oppfatninger. Sherkat og Ellison (1997, sitert i Benford og Snow 2000, s. 621) viser hvordan fenomenet pornografi trer frem i konservative protestanters bevissthet og mobiliserer motstand. Likeledes kan en tenke seg at doping trer frem i bevisstheten og avler motstand hos individer som fortolker idrettslige fenomener innenfor en sportslig masterramme.

Erfaringsbasert sammenfallenhet handler om hvor nært til, eller sammenfallende med, individets personlige og hverdagslige erfaringer fenomenet er (Benford og Snow 2000, s. 621). For eksempel kan pornografi tenkes å ha blitt mer fremtredende for den konservative protestanten i takt med at fenomenet, gjennom teknologiske fremskritt som satellitt-TV og internett, har blitt stadig mer synlig. På samme måte kan den sportslige utøveren i større grad få øynene opp for doping når det oppstår dopingsaker i eget land eller i egen idrett, enn når det kun later til å foregå i andre land og i andre idretter.

Kulturell resonans handler om i hvilken grad en innramming av et fenomen stemmer overens med de forestillinger og ideologiske komponenter som tilsynelatende henger ved en kultur gjennom tradisjoner og folkløse (Benford og Snow 2000, s. 622). For eksempel, dersom et idrettslig fenomen eller en innramming av dette *virkelig* skal tre frem i nordmenns bevissthet, må det røre ved folkesjela – ved stavbrekket til Oddvar Brå og det påfølgende ‘dødt løp’, ved straffesparket mot Brasil i 1998-VM, eller ved Bjørn Dæhlie og Vegard Ulvang (enkelte dokumentarfilmskapere vet nok et og annet om dette).

I kapittel 5 nytter jeg begrepet fremtredenhet med dets tre dimensjoner for å belyse de unge syklistenes fortolkning av fenomenet doping. Sentralitet, kulturell resonans og erfaringsbasert sammenfallenhet er på ulike måter forståelsesutvidende for syklistenes kommunikasjon om doping i det daglige, om dopingrelaterte moralske dilemmaer og om doping i profesjonell landeveis sykling.

3.4 Symbolsk interaksjonisme eller mikrostrukturalisme?

Med Goffmans og de politiske sosiologenes begrepsapparat i bakhodet, avslutter jeg kapittelet med et forsøk på å posisjonere rammeanalysen i det sosiologiske landskapet. Det oppleves rimelig å ta utgangspunkt i Goffman. Hans rammeanalyse er del av et nyansert forfatterskap som vanskelig lar seg plassere innenfor etablerte sosiologiske paradigmer. Selv gjorde Goffman ingen forsøk på å innskrive seg i et slik paradigme (Atkinson 1989, s. 59). I sosiologiske lærebøker plasseres han gjerne sammen med symbolske interaksjonister som George Herbert Mead og Herbert Blumer (se for eksempel Guneriussen 1996; Ritzer og Stepnisky 2014). Forfatterne tar da utgangspunkt i opplagte fellesnevnerne mellom Goffman og symbolsk interaksjonisme. Den fremste fellesnevneren kan, tro til tradisjonens språk, beskrives som antakelsen om at individer kommuniserer med hverandre ved hjelp av symboler som tillegges en særskilt mening, og at samhandling springer ut av en avkoding av disse symbolene. Med andre ord er sosial handling i en situasjon basert på meningen situasjonen tillegges gjennom sosial interaksjon. Denne tanken går godt med Goffman (Kristiansen 2000, s. 86-87). Gonos (1977) hevder imidlertid at en forståelse av Goffman utelukkende innenfor den symbolske interaksjonismens premisser overser sentrale sider ved hans arbeider. Utgangspunktet – den sosiale situasjonen – er det samme, men Goffmans perspektiv er likevel annerledes:

While interactionists attempt to deal with the unfolding of actual everyday events, it is Goffman's intent to "see behind" this constant activity to what, in modern parlance, would be referred to as the "structures" that invisibly governs it.
Gonos (1977, s. 857).

Rammer og ressursene vi bruker for å komme frem til disse, peker mot en form for mikrostrukturalisme som ikke er direkte forenelig med den symbolske interaksjonismen. Den symbolske interaksjonismen understreker det unike ved sosiale situasjoner og prioriterer presise forståelser av den enkelte situasjon. På sin side leter Goffman etter strukturelle ressurser som ethvert individ trekker veksler på i enhver sosial situasjon. I Blumers (1969, s. 148) terminologi lener nok begreper som primærrammer seg mer mot det *definitive* enn den symbolske interaksjonismens *sensitiverende* begreper. For Gonos er dermed Goffmans, og spesielt rammeanalysens

mer eller mindre generaliserende regler for sosiale situasjoner, en motsats til den symbolske interaksjonismen.

Gonos' bilde av Goffman antyder en form for mikrostrukturalisme. Likeledes anser Album (1996, s. 41) Goffman som «en normsosiolog, sterkt preget av Emilie Durkheim», men legger til at «Goffmans lære skiller seg fra mye annen normsosiologi». Heller ikke i strukturalismen finnes det en naturlig plass for Goffman – i hvert fall ikke hans rammeanalyse. Til det gir rammebegrepet for mye rom for individenes kognitive arbeid. Ifølge Album (1996, s. 204) behandler strukturalismen definisjoner av en sosial situasjon «som en gitt del av en sosial ordning», som «deltakerne tar i bruk med analogt med hvordan de tar i bruk språk». Goffman står med den fruktbare språkalogien i behold, men legger vekt på individets kognitive evner til å forstå hvilket språk som gjelder og hvordan det skal snakkes. Tross dette oppleves det trygt å plassere Goffman innenfor et mikrostrukturalistisk paradigme. Til syvende og sist kan til og med den så tilsynelatende symbolske og kognitive metakommunikasjonen forstås som en strukturell ressurs, der primærrammene for situasjonen inneholder normer og regler for hvor vidt det vil være akseptabelt å, for eksempel, skjære grimaser.

Når de politiske sosiologene tar utgangspunkt i Goffmans rammebegrep omtales fra tid til annen opphavet som symbolsk interaksjonistisk (se for eksempel Snow, Vliementhart og Corrigall-Brown 2007). Likevel, i min forståelse, tar deres bruk av begrepet en like strukturalistisk form som hos Goffman. Både Gonos og Albums argumenter kan overføres til den politisk-sosiologiske rammeanalysen. Masterrammer og resonans fremholdes som strukturelle ressurser som ligger til grunn for vår fortolkning av politiske og sosiale fenomener, på en måte som trekker tradisjonen vekk fra den symbolske interaksjonismen. Samtidig fokuseres det også på det kognitive arbeidet vi gjør i lys av masterrammer og resonans, når vi utvikler våre egne rammer for et fenomen.

I tråd med dette forstår jeg rammeanalysen som et mikrostrukturalistisk prosjekt. Slik også Gonos (1977, s. 855) vil ha det til, dreier det seg imidlertid om Goffmans eget strukturalistiske paradigme, et paradigme de politiske sosiologene, ved å ta utgangspunkt i rammebegrepet, slutter seg opp om.

4. Metodiske betraktninger

I dette kapitlet beskriver og begrunner jeg metodiske valg og fremgangsmåter gjennom datainnsamling (delkapittel 4.1) og databehandling (4.2). Videre begrunner jeg forskningsetiske overveielser (4.3) og vurderer studiens reliabilitet og validitet (4.4).

Studien bygger på fire fokusgruppeintervjuer med til sammen 13 deltakere. Ti av deltakerne er gutter, tre er jenter. Deltakerne er norske, mellom 17 og 21 år, og tilhører den nasjonale eliten av landeveissyklister i deres aldersgruppe – de yngste i juniorklassen og de eldste som U23-ryttere i seniorklassen. Ingen av deltakerne sykler for ‘World Teams’, ‘Pro Continental Teams’ eller ‘Women’s Teams’, og er med andre ord ikke profesjonelle. Samtlige intervjupersoner forteller at de har ambisjoner om å bli profesjonelle landeveissyklister, eller, som flere sier, ‘bli best’.

Det korteste fokusgruppeintervjuet er 1 time og 3 minutter; det lengste 1 time og 39 minutter. Fokusgruppeintervjuene er transkribert verbatim, og analysert i to trinn. Først en deskriptiv, kategoribasert analyse; deretter en teoretisk informert tolkningsanalyse.

4.1 *Datainnsamling*

4.1.1 Fokusgruppeintervjuet

Morgan (1997, s. 6) definerer fokusgruppeintervju som «a research technique that collects data through group interaction on a topic determined by the researcher». Forskerens rolle som intervjuer, men samtidig observatør av interaksjonen som utspiller seg, plasserer fokusgruppeintervjuet i en mellomposisjon mellom deltakende observasjon og det individuelle, kvalitative intervjuet (Morgan 1997, s. 10). Der individuelle intervjuer kan være bedre egnet til å belyse én persons forståelse av temaet, ligger fokusgruppeintervjuets verdi i utviklingen av data som ikke ville vært tilgjengelig uten gruppeinteraksjon (Morgan 1997, s. 8). Ikke minst kan forskeren oppnå kunnskap om hvordan sosialt liv utspiller seg i en konkret interaksjon rundt temaet. Hvordan en gruppe mennesker kommuniserer i et fokusgruppeintervju kan avdekke normer for kommunikasjon, og gi et innblikk i prosessen der disse blir skapt, utfoldet og brukt (Bloor et al. 2001, s. 17).

Jeg er interessert i hvordan unge og lovende landeveisryklister kommuniserer om doping, og jeg er interessert i normene og fortolkningene som ligger til grunn for dette. Muligheten fokusgruppeintervjuet gir til å observere kommunikasjon utspille seg i en gitt kontekst, gjør dette til et naturlig metodevalg. Én innvending melder seg. Doping vil for mange være et sensitivt tema. Ifølge Wellings, Branigan og Mitchell (2010, s. 256) kan forskning defineres som sensitiv dersom «it requires disclosure of behaviours or attitudes which would normally be kept private and personal, which might result in offence or lead to social censure or disapproval, and/or which might cause the respondent discomfort to express». Fokusgruppeintervjuet fremstår neppe som det intuitive valget for den som ønsker å avdekke private atferder og holdninger. Formatet garanterer verken full konfidensialitet eller et ikke-fordømmende miljø, da ulike deltakeres reaksjoner ikke kan kontrolleres. Dette reiser forskningsetiske spørsmål, og spørsmål om hvor vidt forskeren i det hele tatt vil få gode data (Wellings et al. 2010, s. 256).

Mine intervjuer har en forsiktig tilnærming til dopingtemaet, og jeg stiller ingen spørsmål som krever deltakernes atferder og holdninger avdekket. Jeg presiserer også innledningsvis at det ikke er dette intervjuet handler om. Jeg er opptatt av hvordan deltakerne kommuniserer om doping, og lar dem snakke. I denne tilnærmingen ligger én av fokusgruppeintervjuets fordeler i forskning på sensitive temaer. Ved å la deltakerne selv bestemme sine tilnærminger til ulike spørsmål – ved å ta avvisning for avvisning, latter for latter og stillhet for stillhet – oppnås rik innsikt i nettopp det jeg er interessert i: Normer og samhandlingsmønstre knyttet til å kommunisere om doping. Videre beskriver Kitzinger (1995, s. 299-231) et annet fortrinn ved gruppeformatet, der mer selvfroende deltakeres vilje til å diskutere sensitive tema 'drar med seg' gruppens mer beskjedne deltakere. At Bloodworth og McNamee (2010, s. 278) rapporterer om dette i sin studie av britiske idrettsutøveres holdninger til doping, har vært viktig for mitt valg av fokusgruppemetoden. Senere har jeg sett at også det motsatte gir rike data. Min problemstilling tatt i betraktning vil det være vel så interessant om noens manglende vilje til å diskutere, drar andre deltakere i den retningen.

4.1.2 Utvalg, gruppesammensetning og noen ord om jentene

Ifølge Nielsen og Thing (2013, s. 94) fungerer mindre grupper best hvis alle deltakere har interesse for temaet og respekterer hverandre. Samtidig bør gruppene verken være

for homogene eller for heterogene. «Der skal være rum for social udveksling», skriver Nielsen og Thing (2013, s. 94), «men ikke kunne oppstå for mange konflikter eller undertrykkelse af forskjellige forståelser». Studiens gruppesammensetning er veiledet av et ønske om å tilrettelegge for så hverdagslig kommunikasjon som mulig innenfor fokusgruppeintervjuets former. Videre vurderer jeg doping som noe mange unge syklister vil ha interesse i, og oppfatter gjensidig respekt som spesielt viktig når temaet også kan oppleves som sensitivt. Derfor har jeg falt ned på relativt små og homogene fokusgrupper. Gruppene består av tre eller fire syklister av samme kjønn, i samme aldersgruppe (juniorer på 17-18 år, eller U23-ryttere på 19-21 år). Videre har deltakerne i den enkelte gruppe syklet på samme lag, enten tidligere eller på tidspunktet for intervjuet. Venner og venninner er en god beskrivelse.

Å rekruttere kvinnelige intervjupersoner har vært en stor utfordring. Proffambisjoner og alder (17 til 22 år) er inkluderingskriterier, og dette har virket begrensende ‘i begge ender’. På én side er den nasjonale eliten blant damer relativt liten¹⁰. Det er rett og slett ikke så mange kvinnelige syklister som satser på landeveissykling med en ambisjon om å bli profesjonelle. På en annen siden har Norge et anerkjent ‘Women’s Team’ i Team Hitec Products. I 2014 var seks norske syklister under kontrakt med laget, og dermed utelukket fra min studie. Videre har jeg møtt utfordringer med tanke på aktuelle deltakeres geografiske spredning, samt to uforutsette kanselleringer.

Min begrunnelse for å ha med jenter ligger i en spesifikk kontekstuell forskjell mellom kjønnene. Jentene har, på samme måte som guttene, fotfeste i et norsk samfunn og en norsk idrett der antidopingbevegelsen og antidopingholdninger står sterkt. Samtidig står guttene på trappen til en idrett med en historie som gjør doping til en uunngåelig del av deres bevissthet. Dopingens historie i landeveissykling for damer er mindre belyst. Med andre ord har jenter og gutter noen like og noen ulike forutsetninger, rent kontekstuell, for å prate om doping. Derfor anser jeg inkluderingen av jenter som en berikelse for studien. Mangelen på én eller to ytterligere grupper med jenter er en begrensning, og jeg kan ikke argumentere for datametning når det kommer til kjønnsforskjeller.

¹⁰ Der NorgesCup-ritt for menn junior kan telle over 100 startende, stiller gjerne 10-15 juniorjenter. NorgesCup-ritt for herrer senior kan telle 100 syklister under 23 år, mens det samme tallet for jenter kan være 10-15 (se for eksempel NCF 2015).

I kapittel 5 ser jeg på hvordan jentene kommuniserer om doping i profesjonell landeveissykling for herrer, og ikke for damer. Intervjuguiden er tydelig på det motsatte: jentene skal få spørsmål om damer. Under intervjuet kommenterer én av jentene, til støtte fra de andre, at hun ville hatt mer å si hvis det dreide seg om herrene. Jeg tar opp tråden, og lar jentene diskutere doping blant herrene. I ettertid har jeg vurdert det dithen at jentene har omtrent like gode forutsetninger som guttene for å mene noe om tilstanden i herresykling, samtidig som de sannsynligvis har bedre forutsetninger for å mene noe om herresykling enn damesykling. Kunnskap om doping i landeveissykling for damer er rett og slett lite tilgjengelig, og er heller ikke et tema media viser særlig interesse for. At jentene selv bringer herresykling på banen understreker poenget. Ved å følge opp denne jentas bemerkning, gir jeg dem mulighet til å uttrykke seg om det de trolig mener, snakker og vet mest om.

4.1.3 Intervjuguide, vignetter og intervjuteknikk

Fokusgruppeintervjuene er gjennomført med utgangspunkt i en semistrukturert intervjuguide (se vedlegg 1 og 2). Anvendelsen av intervjuguide sikrer en viss strukturingsgrad i en situasjon der jeg som forsker ønsker å komme inn på samtlige relevante temaer og samtidig gi plass til deltakernes egne utlegninger og forståelser. Ifølge Morgan (1997, s. 40), kan et *for* strukturert intervju begrense muligheten for at det dukker opp nye og uventede perspektiver. Dette har vært en avveining. Jeg har falt ned på et relativt strukturert opplegg, der mye tid har gått med til å utvikle og pilotere gode spørsmål. Dels på grunn av deres alder og dels på grunn av dopingtemaets sensitivitet, har jeg vurdert det slik at deltakerne ikke nødvendigvis vil ta styring i samtalen og bringe nye perspektiver på banen. Derfor har jeg valgt å stille med gjennomtenkte spørsmål og nye på lur hvis samtalen går i stå. I ettertid fremstår dette som riktig strategi. Deltakerne oppfordres til å stille spørsmål til hverandre, avbryte og 'prate som om dere sitter i bilen på vei til ritt'. Kommunikasjonen lever fra tid til annen opp til oppfordringen, men nye samtaleemner og perspektiver bringes sjelden på banen. Om enn utfyllende, begrenser deltakerne seg stort sett til å svare på mine spørsmål. Jeg er den som introduserer nye samtaleemner, ved å stille nye spørsmål.

Intervjuguiden er organisert i fire deler, hvorav tre er blitt med videre gjennom analyse og tolkning. Delene svarer til prosjektets problemstillinger. 'Dopingsnakk' handler om hvordan deltakerne kommuniserer om doping i det daglige, innad i sykkelmiljøet og

med utenforstående. I 'Doping i profesjonell landeveis sykling' spør jeg etter deltakernes syn på hvor utbredt doping er og hvordan de forventer at fenomenet influerer livet som profesjonell syklist. Den siste delen, 'Moralske dilemmaer', består av vignetter.

Vignetter er kjennetegnet ved virkelighetsnære og konkrete dilemmasituasjoner som rommer vesentlige problemstillinger av moralsk karakter (Nielsen og Thing 2013, s. 96). Hvordan deltakerne i en fokusgruppe tilnærmer seg en vignett kan si noe om normer og holdninger knyttet til det moralske dilemmaet, men også om normer knyttet til å *kommunisere* om det moralske dilemmaet. Vignettenees nytteverdi her ligger i denne dobbeltheten. Ut fra min forsiktige tilnærming til dopingtemaet har jeg valgt å skape en viss avstand mellom deltakerne og dilemmasituasjonen. Vignettene beskriver ulike dopingrelaterte handlinger utført av deltakernes lagkamerat eller -venninne, eller en hypotetisk proffsyklist. Deltakerne skal ta stilling til hva de synes om handlingen og hvordan de ville ha reagert i situasjonen. Vignettene beskriver alt fra bevisst prestasjonsfremmende doping til handlinger som heller tilhører gråsonen, og legger vekt på faktorer som kanskje kan virke legitimerende.

Ved siden av gjennomtenkte spørsmål og nyanserte vignetter, benytter jeg bevisst ulike intervjuetnikker. Blant annet har jeg forsøkt å unngå å være den som avbryter stillheter. På denne måten får jeg et innblikk i hvordan deltakerne håndterer stillhet, samtidig som jeg i mindre grad går glipp av svar og utlegginger deltakerne behøver tid på å tenke frem. Videre forsøker jeg, der det passer seg, å rette oppfølgingsspørsmål til dem som ikke snakker så mye. På denne måten bidrar jeg, forhåpentligvis på en subtil og ikke påtrengende måte, til at alle får komme til orde. Videre er jeg bevisst mitt eget interaksjonsarbeid, og forsøker å bidra til en behagelig og åpen atmosfære, ved å innta en lyttende holdning (Thagaard 2013, s. 106) og oppmuntre intervjupersonene gjennom prober. *Øvelse gjør mester.*

Intervjuguiden og intervjuetnikker er testet og gjort til gjenstand for tilbakemeldinger i et pilotintervju. Pilotintervjuet har vært en god erfaring, og spesielt tilbakemeldinger på mine bevisste og ubevisste intervjuetnikker har vært til stor hjelp.

4.1.4 Intervjusituasjonen: Lokalitet og gjennomføring

Hvor fokusgruppeintervjuet finner sted kan ha stor betydning for både trygghet, ro og ytre forstyrrelser, den sosiale interaksjon og, selvfølgelig, om det er mulig for deltakerne å være med (Nielsen og Thing 2013, s. 94). Slike avveininger ligger til grunn for mine valg av intervjuenes lokalitet. Tre av fokusgruppeintervjuene gjøres på hoteller i utlandet, i forbindelse med deltakernes konkurranse- eller treningssamling. Som tidligere aktiv landeveissyklist kjenner jeg 'samlinger' på godt og vondt. En god erfaring har talt for å arrangere fokusgruppeintervjuene i sådanne omgivelser: På 'samling' sitter praten løst. Jeg oppfatter alle tre intervjuene som forlengelser av deltakernes sosiale samvær. Syklistene kommer rett fra trening, fellesmåltid eller samvær på rommene, og praten sitter løst når de entrer lokalet. Samlingslokaliteten gir også mening med tanke på temaet. «Et emnerrelevant sted», skriver Nielsen og Thing (2013, s. 95), «kan gjøre emnet mere nærverende, fordi deltagerne befinner sig i de omgivelser, som diskuteres».

De tre intervjuene gjøres i hotellenes restaurantavdelinger, som i alle tilfellene er godt skjermet for forstyrrelser. Jeg opplever atmosfæren for intervjuene som avslappet. (I ett tilfelle kanskje *for* avslappet. Én deltaker gir tydelig uttrykk for hvilken av samlingslivets tre bestanddeler – trene, spise, hvile – intervjuet tilhører. Vedkommende spør om det er greit å legge seg tilbake i stolen 'med bena høyt' – på bordet.)

Det fjerde fokusgruppeintervjuet holdes i et klasserom på en utdanningsinstitusjon på Østlandet. For flere av deltakerne er intervjuet en 'gjenforening', etter ikke å ha sett hverandre på to-tre uker. Praten sitter nok ikke like løst før intervjuet. Videre har ikke klasseromlokaliteten den samme temarelevansen som 'samlingshotellene'. Særlig de som ikke studerer ved institusjonen kan nok oppleve å 'bli plassert' i en ukjent sfære av sine medsyklisters liv, der de selv er mindre trygge og temaet er mer fjernt.

Innledningsvis opplever jeg intervjuet som preget av nerver og usikkerhet. Imidlertid bedrer dette seg underveis, og intervjuet ender opp med å bli det lengste og blant dem med mest utfyllende svar og nyansert diskusjon.

4.2 Databehandling

4.2.1 Notater og transkripsjon

Hukommelse taper seg over tid. Derfor er det første jeg gjør etter hvert intervju, å skrive et fyldig notat om min opplevelse av seansen. Her stiller jeg meg noen spørsmål, inspirert av Thagaard (2013, s. 112). Hvordan forløp fokusgruppeintervjuet? Hvilke inntrykk fikk jeg av de ulike deltakerne? Hvordan supplertes det som ble sagt med kroppsspråk og ansiktsuttrykk? Hvilket inntrykk fikk jeg av forholdet deltakerne imellom? Oppdaget jeg noen fremtredende kommunikasjonsmønstre? Et spørsmål jeg ikke stiller eksplisitt, men som likevel preger noen av notatene og har vært viktig i det senere analyse- og tolkningsarbeidet, er hva jeg *føler*. I ettertid ser jeg at mine følelser under og etter intervjuene – for eksempel av å ha blitt avvist – har en klar sammenheng med mønstre som trer frem i datamaterialet også på andre måter.

Neste steg er å lytte gjennom intervjuene både én og to ganger, for så å transkribere. Slik Kvale og Brinkmann (2009, s. 189-190) påpeker, avhenger transkriberingsform av transkripsjonens formål. Mine transkripsjoner er et ledd i å utvikle en forståelse av hvordan deltakerne kommuniserer om doping. Å gjengi samtalene så ordrett som mulig er derfor en ambisjon. Ved siden av det som sies, har jeg forsøkt å få med latter og avbrytelser, samt ‘hm-er’ og ‘eh-er’ og andre hørbare tegn til enighet, uenighet, nøling og så videre. I kapittel 5 legger jeg mer vekt på å presentere utsagn og utdrag som forståelig tekst. Dette medfører mindre omskrivninger av usammenhengende utsagn, uten at det går på kompromiss med deltakernes formuleringer. Videre omskriver jeg karakteristiske talemåter med bakgrunn i deltakernes dialekter og sosiolekter.

Transkripsjonene er grunnlaget for analysearbeidet jeg beskriver under. Jeg har imidlertid hatt stor nytte av, spesielt under det teoretisk informerte tolkningsarbeidet, å lytte til lydopptak. Gjenlytting har hjulpet meg med å få bekreftet, avkreftet, utdypet eller nyansert min forståelse av det som sies.

4.2.2 Deskriptiv, kategoribasert analyse og teoretisk informert tolkning

Min tilnærming til datamaterialet er induktiv. Problemstilling og intervjuguide er fundert på hva jeg mener er interessant, snarere enn et teoretisk rammeverk. Målet med den innledende analysen er å få en deskriptiv oversikt over hva som sies i fokusgruppeintervjuene, identifisere fremtredende trekk og mønstre, og deretter

henvende meg til teori i søken etter forståelsesutvidende begreper. Dette fordrer en deskriptiv, kategoribasert analyse (Thagaard 2013, s. 158). Her benytter jeg de tre kategoriene fra intervjuguiden: 'Dopingsnakk', 'moralske dilemmaer' og 'doping i profesjonell landeveissykling'. Som nevnt svarer kategoriene til prosjektets underproblemstillinger. For å kategorisere hvert enkelt utsagn i datamaterialet, stiller jeg spørsmålet: 'Hvilken problemstilling belyses her?'.

Deretter koder jeg hvert enkelt sitat etter meningsinnhold (Thagaard 2013, s. 158-159). Koden angir samtaleemnet (for eksempel 'meldeplikt'), og, der det er mulig, meningsretning og meningsstyrke (for eksempel 'meldeplikt bra +'). Videre bruker jeg kodene til å identifisere fremtredende mønstre og trekk innenfor de ulike kategoriene. Dette kan ha utgangspunkt i en kvantitativ oppdagelse, for eksempel ved at en kode forekommer veldig ofte. I slike tilfeller leser og lytter jeg til intervjuene for å undersøke om mønsteret også er kvalitativt – for eksempel hvor vidt noe som nevnes ofte også fremstår som noe deltakerne er opptatt av, eller om det stort sett nevnes 'i forbifarten'.

Kategorisering og koding legger grunnlaget for et oppsummerende notat, som beskriver fremtredende trekk og mønstre innenfor hver kategori. Notatet er deskriptivt og handler om hva jeg ønsker å forstå, fremfor forsøk på å forstå det. På bakgrunn av notatet har jeg henvendt meg til sosiologisk teori, og utviklet det teoretiske rammeverket beskrevet i kapittel 3. Med fotfeste i Goffmans rammeanalyse og den politisk-sosiologiske rammeanalysen er neste steg et teoretisk informert tolkningsarbeid (Thagaard 2013, s. 167). På dette tidspunktet utvikler jeg en fjerde analytisk kategori. Jeg ønsker å forstå relasjonsaspektet i kommunikasjonen i fokusgruppene, uavhengig av samtaleemne og tematisk kategori. Her ligger problemstillingen '*Hvordan kommuniserer de unge syklistene om doping i et fokusgruppeintervju?*' til grunn, som en 'meta-kategori'.

Med tre kategorier og én 'meta-kategori', forsøker jeg å forstå mønstre og trekk avdekket av den deskriptive analysen, i lys av begreper som masterrammer og resonans, eller metakommunikasjon og rammeforhandling. Innledningsvis er dette først og fremst et tankearbeid der jeg gjennom å utvikle min teoretiske forståelse oppdager begrepenes anvendelighet på ulike sider ved datamaterialet. Deretter gjør jeg en teoretisk koding. Her gir jeg den enkelte tolkning en kode, og søker i relevante deler av datamaterialet etter utsagn og utdrag der tolkningen oppleves som forståelsesutvidende. Slik får jeg en

oversikt over teoriens anvendelighet, og en bekreftelse på at den enkelte tolkning er godt forankret i datamaterialet. Siste innsats i tolkningsarbeidet tilhører selve rapporteringen – det vil si, utarbeidelsen av kapittel 5. Forskning handler også om formidling. En tolking som vanskelig lar seg formidle er neppe en god tolkning.

4.3 Forskningsetiske overveielser

Fokusgruppeintervjuet innebærer, som mange kvalitative metoder, direkte kontakt mellom forsker og forskningspersoner. En rekke etiske overveielser knytter seg til måten forskeren trer inn i og undersøker andre menneskers liv, for så å gjøre sine funn tilgjengelig i det offentlige rom (Kvale og Brinkmann 2009, s. 80). Overveielsene vil alltid være viktige, men to forhold gjør at jeg gjennom forskningsprosessen har vært særlig bevisst etiske problemstillinger. For det første kan doping, som nevnt, oppleves som et sensitivt tema. For det andre er jeg selv en innsideperson i norsk landeveissykling, som tidligere aktiv utøver og tidligere ansatt i NCF. Forholdene fordrer en kritisk diskusjon av etiske problemstillinger. Her tar jeg utgangspunkt i Kvale og Brinkmanns (2009, s. 88-94) fire områder for etiske retningslinjer i kvalitative intervjuundersøkelser: *Informert samtykke, fortrolighet, konsekvenser og forskerens rolle*.

Ifølge Kvale og Brinkmann (2009, s. 88-90) handler informert samtykke om at deltakerne er informert om studiens overordnede formål, hovedtrekkene i forskningsdesignet og potensielle konsekvenser ved å delta i studien. I forkant av fokusgruppeintervjuene skriver alle deltakerne under på en samtykkeerklæring (vedlegg 3), som inneholder denne type informasjon. Hovedtrekkene gjentas av meg muntlig før intervjuene. På tidspunktet for datainnsamling var det vanskelig for meg å gi fullstendig informasjon om hva studien ville ende i. I de tidlige faser var studien av en eksplorativ karakter, og det overordnede fokuset på kommunikasjon kom til etter hvert. At deltakerne ikke var informert om dette, har reist en etisk problemstilling. Hypotetisk kan en tenke seg at enkelte deltakere ville ha revurdert sitt samtykke hvis de var informert om at min interesse ikke bare omfatter det de sier, men også hvordan de sier det. Min vurdering er at problemstillingen angår ethvert kvalitativt forskningsintervju i noen grad. Det vil sjelden være mulig å informere fullstendig om hvordan forskeren rent analytisk vil bruke datamaterialet. Fortrolighet blir et nøkkelbegrep.

Fortrolighet innebærer ifølge Kvale og Brinkmann (2009, s. 90) et ideal om at forskningspersonenes deltakelse ikke etterlater identifiserbarhet, og at deltakerne informeres om det dersom det likevel er mulighet for å bli identifisert. I intervjumaterialet har jeg løst dette ved å gi deltakerne fiktive navn. Samtidig gir jeg ikke eksakt informasjon om deltakernes alder, lag eller nivå. Ved utsagn som for noen kan fremstå som injurierende – for eksempel når deltakere forteller at de selv bruker ulike gråsonestoffer og -metoder – bruker jeg heller ikke det fiktive navnet. Videre fordrer fortrolighetsprinsippet at lydopptak, transkripsjoner og andre indirekte personidentifiserende oppbevares kryptert i elektronisk form og innelåst i fysisk form. Dette har jeg etterfulgt, og jeg har ikke samlet inn direkte personidentifiserende opplysninger. Før intervjuet opplyses deltakerne om at resultatene, *så langt det er mulig*, publiseres slik at de ikke kan identifiseres. Enkelte lagledere tilstede på hotellene der tre av intervjuene holdes, kan ha oversikt over deltakerne. Videre er det alltid en risiko for at deltakere eksempelvis uttrykker resonnementer de har benyttet tidligere eller forteller historier andre personer kjenner til, og kan kjennes igjen på den måten. Til sist kan deltakerne i de ulike fokusgruppene identifisere hverandre. Deltakerne er skriftlig og muntlig oppfordret til full konfidensialitet dem imellom.

Å bli identifisert i tilknytning til utsagn eller tolkninger de helst ikke vil assosieres med, er en mulig, om enn godt vernet, konsekvens for deltakerne. Kvale og Brinkmann (2009, s. 91) presiserer at det er forskerens ansvar å reflektere over prosjektets mulige konsekvenser. Én annen konsekvens jeg har vurdert er rent sportslig, med tanke på intervjuer som gjøres kort tid før deltakerne skal konkurrere. I min muntlige presisering av frivillighetsprinsippet understreker jeg min forståelse for at deltakerne kanskje heller ville bruke tiden på sportslige forberedelser og hvile. Imidlertid tror jeg flere opplever det som en fordel å tenke på noe annet enn konkurranser, om enn bare i en drøy time.

De tyngste etiske overveielser knytter seg til min rolle som forsker og samtidig innsideperson. Kvale og Brinkmann (2009, s. 92-94) identifiserer tre etiske sider ved forskerens rolle. For det første har forskeren et vitenskapelig ansvar overfor profesjonen og forskningspersonene for å utvikle reliabel og valid kunnskap av verdi. Dette fordrer et bevisst forhold til og redelighet rundt ens egen rolle, både i datainnsamling og -behandling. Som innsideperson er jeg engasjert i norsk landeveissykling og ønsker feltet det beste. Utvikling og presentasjon av injurierende resultater ville nok gitt

bismak. Min opplevelse er at innsiderollen har gjort meg særlig bevisst det vitenskapelige ansvaret, hvilket kommer til syne blant annet gjennom et svært systematisk analyse- og tolkningsarbeid.

For det andre kan forskeren ha ulike roller overfor sine forskningspersoner. En aktuell problemstilling er at jeg gjennom andre roller enn forskningsrollen kan ha oppnådd mer tillit og mer fortrolighet enn hva jeg ville ha gjort som kun forsker. Deltakerne kan potensielt ha oppfattet meg som dels masterstudent ved NIH, dels arrangementsarbeider i NCF og, for de eldste, dels medsyklist. Det har vært viktig å presisere at jeg er i fokusgruppesituasjonen i kraft av en forskerrolle.

For det tredje kan forskningens uavhengighet begrenses av forskerens forhold både til økonomiske sponsorer og støttespillere, og til forskningspersonene. Mitt personlige forhold til deltakerne begrenser seg til å være 'på hils' med to eller tre, og har ikke reist noen tydelige problemstillinger. Studien har mottatt noe økonomisk støtte gjennom et forskningssamarbeid mellom ADN, Norges skiforbund og NIH. Som kapittel 2 ikke etterlater noen tvil om, er ADN en viktig aktør i studiens kontekst. Spørsmålet om økonomisk støtte var imidlertid ikke klart før et godt stykke ut i forskningsprosessen, lenge etter datainnsamling. Det har ikke vært kontakt mellom meg som forsker og ADN, og ADN har ikke hatt noen form for innflytelse på forskningsprosessen. Det samme gjelder NCF, som har bidratt til å sette meg i kontakt med deltakere.

4.4 Vurdering av reliabilitet og validitet

I kvantitativ forskning vurderes enkeltstudier opp mot predeterminerte, objektive krav til reliabilitet og validitet. I kvalitativ forskning er det vanskelig å foreta systematiske vurderinger i henhold til generiske kriterier. Jeg erkjenner at det er omdiskutert å bruke begrepene reliabilitet og validitet om kvalitative studier. Jeg støtter meg imidlertid til Thagaards (2013) bruk av begrepene.

Ifølge Thagaard (2013, s. 201) kan reliabilitet i kvalitativ forskning «knyttes til spørsmålet om en kritisk vurdering av prosjektet gir inntrykk av at forskningen er utført på en pålitelig og tillitvekkende måte». Nøkkelbegrepet er refleksjon. Et reliabelt forskningsprosjekt er kjennetegnet ved refleksjon rundt metodevalg, rundt ens egen rolle som datainnsamler og -behandler, rundt ens egne forforståelser og rundt studiens

styrker og begrensninger. Mitt håp er at dette kapittelet har gitt leseren innblikk i omfanget av refleksjon og vurdering som ligger til grunn for denne studien.

Validitet handler ifølge Thagaard (2013, s. 204) om «gyldighet av de tolkninger forskeren har kommet frem til». Validitet har både en intern og en ekstern side. Intern validitet angår hvor godt forankret tolkningen er i studiens datamateriale (Thagaard 2013, s. 205). Hvor tungt veier beviset? Studiens tolkning og presentasjonen av denne er gjort med et bevisst forhold til det Kvale (1997, s. 142) omtaler som et legitimt tolkningsmangfold. Det er rom for andre tolkninger, og derfor pålegger det meg som forsker å være grundig og kritisk i tolkningsarbeidet og, ikke minst, presis og tydelig i rapporteringen. Tolkningene i kapittel 5 har vært gjenstand for grundig, kritisk refleksjon og testing, for å sikre en valid forankring i datamaterialet.

Ekstern validitet angår hvor vidt forståelsen som utvikles i én studie kan overføres til andre sammenhenger (Thagaard 2013, s. 205). Kan studien si noe om hvordan andre unge og lovende landeveisryklister kommuniserer om doping? Eller hvordan andre norske idrettsutøvere gjør det? Konklusjoner fra kvalitative studier kan ikke generaliseres i statistisk forstand, men åpner for subjektive vurderinger av relevans og anvendelighet i andre, liknende sammenhenger. Vurderingen beror på studiens reliabilitet og interne validitet, samt forståelsen av kontekstuelle likheter og ulikheter. Ut fra egne erfaringer som landeveisryklist oppfatter jeg at min studie gir valid innsikt i hvordan unge og lovende, norske, *mannlige* landeveisryklister kommuniserer om doping. Jeg har mindre grunnlag for å si det samme om kvinnelige ryklister. Videre bør studien vurderes med forsiktighet når det kommer til overførbarhet til eldre ryklister, ryklister fra andre land og utøvere av andre idretter.

5. Resultater og diskusjon

Her presenterer jeg resultater og diskuterer disse i lys av studiens teoretiske rammeverk. Delkapitlene 5.1, 5.2 og 5.3 er organisert etter prosjektets problemstillinger og analytiske kategorier. I 5.2 spør jeg *‘Hvordan kommuniserer de unge syklistene om doping i det daglige?’*. Både innad i miljøet og i interaksjoner med folk utenfor sykkelsporten, kan doping bli et samtaleemne. Her forsøker jeg å forstå hvordan og hvor mye syklistene snakker om ulike dopingrelaterte emner. I 5.3 reises spørsmålet *‘Hvordan kommuniserer de unge syklistene om doping som moralsk dilemma?’*. Her undersøker jeg syklistenes innramminger av vignettene. I et landskap der mye taler for og mye taler mot, havner noen sider ved situasjonsbeskrivelsene midt i rammen, andre i utkanten, mens noen ikke nevnes i det hele tatt. I 5.4 er spørsmålet *‘Hvordan kommuniserer de unge syklistene om doping i profesjonell landeveissykling?’*. Syklistenes syn på hvor utbredt doping er og i hvor stor grad fenomenet influerer livet som profesjonell, plasseres under lupen.

Jeg åpner kapittelet, i 5.1, ved å stille spørsmålet *‘Hvordan kommuniserer de unge syklistene om doping i et fokusgruppeintervju?’*. Delkapittelet ser på to sider ved fokusgruppeinteraksjonen som, i min forståelse, legger premisser for det som sies og som presenteres i 5.2, 5.3 og 5.4.

5.1 *Hvordan kommuniserer en gruppe unge og lovende landeveissyklister om doping i et fokusgruppeintervju?*

Fokusgruppeintervjuene er observasjoner av hvordan et utvalg unge syklistere kommuniserer om doping. Ambisjonen er å tilrettelegge for kommunikasjon syklistene like gjerne kan bedrive rundt frokostbordet på treningssamling eller i bilen på vei til ritt. Samtidig er intervjuene iscenesatte situasjoner, temaet er forhåndsbestemt og samtalen er veiledet av en semistrukturert intervjuguide. *Jeg* sitter ikke med syklistene rundt frokostbordet eller i bilen på vei til ritt, men deltar i de iscenesatte situasjonene i kraft av en forskerrolle. Derfor er ikke intervjuene et speilbilde, men i beste fall en god etterlikning av kommunikasjonen som kan finne sted i det daglige. For å behandle fokusgruppeintervjuene som observasjoner, er det nødvendig å ta forskjellen til etterretning. Spørsmålet om hvordan de unge syklistene prater om doping må presiseres: Her dreier det seg om hvordan de prater om doping *i et fokusgruppeintervju*.

5.1.1 Enige og samstemte syklist

Hvert fokusgruppeintervju innledes med at deltakerne forteller kort om sine langsiktige mål som landeveissyklist:

Jørgen: *Jeg heter Jørgen, og målet mitt er å bli proffsyklist.*

Adrian: *Adrian. Det er jo det samme. Bli proffsyklist. [Latter]*

Petter: *Petter, og målet er å bli profesjonell syklist.*

Denne gruppen med yngre gutter setter tonen – de er *enige*. I en annen gruppe vil alle «*leve av syklingen*», i en tredje vil alle «*bli best*». Også i gruppen med jenter vil alle bli best, mens to av jentene gjerne bidrar til «*å få frem damesykling*» i tillegg.

Oppvarmingsspørsmålet gir først og fremst en bekreftelse på utvalgets egnethet: Proffambisjonen er til stede hos alle. Men svarene gir også en forsmak på det som følger. Innad i gruppene fremstår syklistene stort sett som enige. Enigheten tar ulike former: Syklistene *er* enige, eller de *blir* det – begge deler på ulike måter. At syklistene stort sett *er* enige er gjennomgående i alle gruppene. Her svarer en gruppe yngre gutter på et spørsmål om profesjonelle landeveissyklist kan stole på lagets støtteapparat:

Håvard: *Det tror jeg. Her i Norge hvert fall.*

Martin: *Ja, i Norge så er det, ja, der er det helt bra.*

Lars: *Ja, der tror jeg...*

Martin: *[Avbryter] Men jeg tror ikke jeg hadde latt et lag i...*

Lars: *Tsjekkia.*

Håvard: *[Avbryter] Tsjekkia, Slovenia eller det der. Der ville jeg ikke ha stolt på noen, for å si det sånn.*

Martin: *Jeg tror ikke jeg hadde stolt... Ja.*

Guttene fullfører nesten hverandres setninger. Først er alle enige om at man kan stole på støtteapparatet i norske lag. Deretter antyder Martin en supplerende oppfatning: At det er annerledes andre steder. Tanken fullføres av Håvard, godt hjulpet av en innskytelse fra Lars. Deltakerne gjentar, bekrefter og utfyller hverandres utsagn, og det kan virke som de utvikler et felles synspunkt, sammen. Dette er en vanlig måte å være enige på i alle gruppene med gutter: Samstemthet fra første deltaker tar ordet til diskusjonen rundes av, med alle deltakerne involvert, tilsynelatende uten at noen dominerer mer enn andre.

Blant jentene finner jeg de tydeligste eksemplene på en annen form for enighet. Her skiller én av deltakerne seg ut med svært utfyllende kommentarer, og er gjerne den som tar ordet først. De andre jentene svarer heller etterpå, kort og bekræftende:

Nina: Altså, jeg vet ikke, men når det er en gråsoner så er det jo klart flere som vil trekke dit, fordi når det ikke er ulovlig, så kan man liksom begynne å diskutere ting. Også fordi det ikke er bestemt at det ikke er lov, så er det jo veldig mye lettere å ty til det. Prøve ting og... Ja.

Bente: Ja, jeg er enig.

Thea: Ja.

Tidlig i intervjuet med jentene utvikles et kommunikasjonsmønster der mine spørsmål følges av en liten stillhet. Bente og Thea ser på Nina, tilsynelatende i påvente av hennes svar. Nina nøler, kanskje i håp om at en annen skal ta ordet, men svarer etter hvert selv, utfyllende. Etterhvert blir også *jeg* en del av mønsteret. Når Bente svarer «*Ja, jeg er enig*», er det med klar referanse til et antall tilfeller der jeg – etter at Nina har sagt noe – henvender meg til Bente og Thea for deres synspunkter. Her kommer Bente meg i forkjøpet. Nina har en dominerende rolle i intervjuet, noe de to andre ser ut til å forvente. Hun snakker mest, og ofte, som over, som en slags talsperson. Jentene er enige, kanskje fordi Ninas utsagn oppleves av de andre som så utfyllende og så gode, at det ikke er stort mer å si.

Mer bemerkelsesverdig enn enigheten er det nærmest totale fraværet av *uenighet*. Særlig blant de yngre guttene ser jeg en tydelig tendens til at deltakerne, dersom de ikke *er*

enige, *blir* det. I følgende meningsutveksling gjentar Petter et synspunkt tre ganger, før han avslutter med et ganske annet argument:

Petter: *Det finnes jo flere av den typen.*

Adrian: *Kanskje ikke nå til dags.*

Petter: *Nei, men det finnes jo flere av den typen der, det er jeg helt sikker på.*

Adrian: *Ja. Det var mange av de, i hvert fall før, i den tida som var verst.*

Petter: *Så, at noen tenker sånn nå, det skal man ikke se bort fra.*

Jørgen: *Det er alltid noen som tenker sånn. [...] Men de er i et fåtall.*

Adrian: *Og de blir som regel tatt også.*

Petter: *Altså, blir du god, så blir du tatt ordentlige prøver av, så da blir du jo tatt uansett.*

Guttene diskuterer et sitat der en dansk proffsyklist forteller at han har valgt doping fremfor å gi opp guttedrømmen. Petter er overbevist om at det finnes «*flere av den typen*», men hevder til sist, nesten motstridende, at på et visst sportslig nivå vil testingen være så effektiv at «*den typen*» blir «*tatt uansett*». Det ser ut som Adrian og Jørgens innskytelser har en tydelig innvirkning på Petter. I sin andre kommentar gjentar han synspunktet, i sin tredje moderer han seg, og i sin fjerde, som nevnt, et nesten motstridende budskap – og en bekreftelse av det Adrian nettopp har sagt. Måten guttene blir enige på er illustrerende. Meningsutvekslingen er nesten fri for motsigelser og motargumenter. Adrian ser ut til å være uenig med Petter, men fremfor å motsi, moderer han kameratens utsagn: «*Kanskje ikke nå til dags*» og «*Ja, det var mange av de [...] før*». Jørgen moderer også: «*Men de er i et fåtall, da*». Enigheten kommer fort, uten særlig diskusjon og på bakgrunn av noen få modererende kommentarer. Det kan se ut som Petter ‘fører seg’, litt etter litt. En mulig tolkning er at enigheten oppstår i takt med at deltakerne blir bevisst hverandres synspunkter. En slik tolkning antyder at de ikke ønsker å være uenige, og tilpasser sine utsagn i tråd med dette.

Jeg opplever enighet og samstemthet som en veletablert norm. At de unge syklistene stort sett er enige – og blir det hvis de ikke er det – har følger. Gjennom hele kapittelet fokuserer jeg først og fremst på forskjeller mellom grupper. Individuelle forskjeller er vanskelig å identifisere; deltakerne er gjerne sammen om sine synspunkter. Hvis det i tillegg ligger et *ønske* om enighet i bunn, er spørsmålet om hvorfor de er så enige viktig. Jeg ser flere mulige grunner. Deltakerne i hver gruppe er lagkamerater og -venninner. Tre av intervjuene finner sted på hoteller i utlandet der deltakerne har vært sammen over lengre tid. Syklistene fremstår som venner, noen som *gode* venner. ‘En sammensveiset gjeng’ er en god beskrivelse. At de opptrer som samstemte i fokusgruppesituasjonen er kanskje naturlig, selv om en kan tenke seg en motsatt effekt, der vennskap sørger for mer takhøyde. Gruppen med litt eldre gutter fremstår også som en sammensveiset gjeng. Likevel peker de seg ut som et lite unntak: Guttene er stort sett enige, men viser flere ganger at de har mer ‘takhøyde’.

Kanskje er enighet rundt dopingrelaterte spørsmål en veletablert norm blant de unge syklistene, også utenfor fokusgruppeintervjuet. To av gruppene får spørsmål om de stort sett er enige når de prater om doping i det daglige. *Ja, vi er veldig enige om at man ikke skal dope seg hvert fall*, svarer Bente. Erlend, én av de eldre guttene, svarer mer utbrodert:

Nei, stort sett alle i vår krets, altså norske ryttere og sånn, det er stort sett gode holdninger med tanke på hvordan vi ser på de som har blitt tatt og står frem med doping før, når det blir behandlet, ikke sant. Det er jo en veldig sterk sånn antidopingkultur i Norge. Så, egentlig alle er litt sånn at det er på trynet det han har gjort. Så det er egentlig ganske like meninger, sånn sett.

Bente og Erlends svar har to ting til felles. Begge forteller om enighet, og begge forteller at enigheten dreier seg om å ta avstand fra doping. Måten deltakerne assosierer enighet med det å ta stilling til spørsmålet om å *bruke* doping, sier for meg noe om enighetens normative karakter. Å ikke være enig kan misforstås: ‘Best å være enig med de andre, slik at ingen betviler at jeg tar avstand fra doping’. Bente og Thea er inne på dette når jeg spør jentene om de synes det er ubehagelig å prate om doping:

Bente: Jeg synes det er bra vi snakker om det, og det er ganske lærerikt å sitte rundt her og snakke om det også. Men jeg synes det er vanskelig – det er ikke alltid lett å si helt det du mener, eller måten å si det på. [...]

Thea: *Du vil jo ikke at noen skal tro noe feil om deg selv heller [...]*

At unge syklister føler for å trå litt varsomt når de prater om doping er forståelig. Likeså at enighet oppleves som en trygg løsning. I et miljø preget av «*gode holdninger*», slik Erlend skisserer, ønsker de færreste å skille seg ut. Men i fokusgruppeintervjuene er det ikke bare i spørsmålet om å bruke doping syklisterne er enige. De er, for eksempel, enige i hvor mye og hvordan de kommuniserer om doping i det daglige, og de er enige om hvor utbredt doping er i profesjonell landeveissykling. Uenighet i slike spørsmål sier tilsynelatende lite som kan misforstås eller skape tvil om ens holdninger. Enigheten er nok også av en annerledes normativ karakter. Under viser jeg hvordan et normativt forsvar for sykkelsporten gjør seg gjeldende i fokusgruppeintervjuene. Syklistene er vant til å forsvare idretten sin mot dopingrelaterte påstander og beskyldninger, og min opplevelse er at flere gjør det også her. Enigheten er på sitt sterkeste når deltakerne rammeforhandler i forsvarsposisjon.

5.1.2 Rammeforhandling i forsvarsposisjon

Etter oppvarmingsspørsmålet spør jeg deltakerne om hvor vidt doping er et tema i deres talentmiljøer, det vil si noe unge syklister snakker om og tenker på. Måten syklistene svarer på spørsmålet preges av to former for forbehold. For det første presiseres det i alle gruppene at selv om doping er noe de snakker om, snakker de ikke *mye* om det. For det andre understreker flere av de yngre guttene, samt noen av jentene, at de ikke snakker om doping *på den måten*. Når Adrian og Petter svarer på det innledende spørsmålet, kommer begge forbeholdene til uttrykk:

Adrian: *Nei.*

Petter: *Ja, det har blitt det nå i det siste, da han, eller ikke et aktuelt, men det har blitt litt snakk, da han [...] -åringen ble tatt i EPO...*

Adrian: *[Avbryter] Som vi har sykla mot.*

Petter: *Da har det vært litt snakk. Ja, vi har sykla mot nå i år. Så da var det litt snakk, men det har vel ikke blitt noe voldsomt. [...]*

Adrian: *[Avbryter] Det er ikke noe sånn vi går og snakker om hele tida, nei.*

Petter: *Nei.*

Intervjuer: *Men det at det er nært på gjør det til et tema?*

Petter: *Ja, egentlig, for å snakke om dop sånn utenom det vanlige er egentlig helt uakseptabelt hos ganske mange, tror jeg.*

Adrian svarer først avvisende, men han og Petter enes fort om at de snakker litt om doping, men ikke «*noe voldsomt*» og ikke «*hele tida*». Liknende forbehold går igjen i samtlige grupper, og motsies aldri. Dopingsnakk «*kommer sånn av og til*», sier Bente. «*Men det er ikke – når jeg tenker på det – altså, det er ikke noe vi snakker mye om egentlig. Når vi er samlet.*»

De yngre guttene uttrykker gjerne dette forbeholdet med korte og kjappe svar (Adrians «*Nei.*» er illustrerende), det jeg forstår som et litt flåsete og uinteressert kroppsspråk (i mine notater har jeg skrevet 'lener seg tilbake' og 'flirer oppgitt' om flere av de yngre guttenes kroppsspråk i disse situasjonene), samt utsagn jeg tolker som åpenbare underdrivelser av hvor mye de snakker om doping. Eksempler på flere slike tegn kommer til syne da jeg spør om en diskusjon en gruppe har hatt i fokusgruppeintervjuet like gjerne kunne ha funnet sted «*når dere er ute på trening, sitter på hotellrommet?*»

Adrian: *[Latter-] Nei.*

Jørgen: *Nei.*

Petter: *Nei. [-Latter]*

Adrian: *Da er det mer sånn 'hvordan trener du?' og 'hvordan trener du?'*

Petter: *Ja, det går mer på trening enn doping for å si det sånn. Egentlig null på doping og mye på trening.*

I diskusjonen jeg refererer til, har guttene selv introdusert samtaleemnet: Høydehus og Tramadol. De fremstår som engasjerte og demonstrerer kunnskap om ting som har stått i media den siste tiden. Jeg opplever mitt spørsmål som godt timet, og reaksjonen (latter, korte 'nei' og en åpenbar underdrivelse) som overraskende. I stedet for å

bekreftede at diskusjonen gir et innblikk i den hverdagslige kommunikasjonen, 'kveler' spørsmålet diskusjonen. Neste samtaleemne møtes med langt mindre engasjement.

Det andre forbeholdet uttrykkes kanskje tydeligst av Martin, da han forteller at doping «er jo noe man snakker om. Men det er i den forstand at det ikke er greit». Petter er inne på det samme da han forteller at «å prate om dop sånn utenom det vanlige er egentlig helt uakseptabelt». Senere utdyper han: «Det er liksom ikke hva slags metode han har brukt og 'han tok faktisk sprøyta sånn og sånn, og gjorde sånn og sånn', det er ikke det». Syklistene understreker at dopingsnakket er uskyldig: De snakker ikke om å bruke doping. Også blant jentene kommer dette til uttrykk, som da Bente på spørsmålet over, om enighet, svarer «Ja, vi er veldig enige om at man ikke skal dope seg i hvert fall».

De unge syklistene snakker litt om doping, men ikke *mye* og ikke *på den måten*. Det første forbeholdet er interessant i seg selv og behandles som sådan i delkapittel 5.2. De unge syklistene snakker nok ikke så mye om doping i det daglige. Så også med det andre forbeholdet. Ingenting tyder på at de unge syklistene snakker om å bruke doping. Snarere tvert imot. Samtidig som forbeholdene er reelle, opplever jeg at flere av syklistene uttrykker dem som del av et metakommunikativt budskap om rammen for fokusgruppeintervjuet. Dette er det første penselstrøket i bildet av unge syklistere som rammeforhandler i forsvarsposisjon. Bildet krever en teoretisk ramme.

Sosiale primærrammer er det første vi tyr til i en ny sosial situasjon. For de unge syklistene er fokusgruppeintervjuet nettopp dette: En *ny* sosial situasjon. Hvilke normer og samhandlingsregler som gjelder, later ikke til å være åpenbart for syklistene, som nok drar nytte av primærrammer og erfaringer fra liknende situasjoner i sine innramminger. To erfaringer kan være sentrale. På den ene siden *intervjubegrepet* og dets normative konnotasjoner; på den andre siden måten syklistene kommuniserer om doping i det daglige.

I et intervju er det noen som stiller spørsmål og noen som svarer. Intervjuets rollefordeling innebærer en ujevn definisjonsmakt over rammen for situasjonen. Som intervjuer arrangerer jeg fokusgruppeintervjuet, informerer om hvordan det skal foregå og bestemmer temaet. Slik definerer jeg en ramme for situasjonen. Videre endrer eller redefinerer jeg rammen hver gang jeg stiller et nytt spørsmål. Syklistenes rammer for

fokusgruppeintervjuet baserer seg derfor i stor grad på deres fortolkning av rammen jeg har definert. Forhandling om en felles ramme foregår på denne bakgrunnen.

I møte mellom denne definisjonsdynamikken og måten de unge sykklistene kommuniserer om doping i det daglige, fremstår enkelte deltakeres opplevelse av å være i forsvarsposisjon som et tydelig trekk. I delkapittel 5.2 viser jeg hvordan samtlige deltakere forteller at de ofte argumenterer til forsvar for sykkelsporten når de snakker om doping med folk utenfor sykkelmiljøet. Sykklistene er vant til å føle seg utfordret på temaet doping, og de er vant til å innta forsvarsposisjon. At man som ung syklist forsvarer sykkelsporten mot negative bemerkninger, for eksempel om dopingens utbredelse, fremstår som en veletablert norm. Følelsen av å bli utfordret ser ut til å gå igjen i mange av sykklistenes rammer for fokusgruppeintervjuet. Etter et intervju får jeg spørsmålet «*Har du med andre idretter også, eller er det bare vi sykklistene som må svare for oss?*». En humoristisk bemerkning alene veier ikke tungt, men spørsmålet representerer nok en mer generell fortolkning av mine rammer for intervjuet. Det interessante er ikke det korrekte observerte fokuset på én idrett, men idéen om at sykklistene må 'svare for seg'. I sine fortolkninger av mine rammer, ser sykklistene et element av utfordring. I kraft av å være unge og lovende utøvere i en idrett med et særskilt dopingrelatert omdømme, står de i forsvarsposisjon, mens jeg, som ivrig masterstudent, forsøker å stille de avslørende spørsmålene. Normen om å forsvare sykkelsporten får en fremtredende rolle i forhandlingen om felles rammer for intervjuet.

I denne forståelsen får de to forbeholdene et alternativt meningsinnhold. Samtaleemnet er en viktig del av rammen for en sosial situasjon, og et viktig tema for rammeforhandling. Når jeg spør de unge sykklistene om doping er noe de snakker om, åpner jeg for deres meninger om rammen for fokusgruppeintervjuet. De første spørsmålene gir deltakerne mulighet til å metakommunisere at det finnes mer relevante temaer en masterstudent kan snakke med unge sykklister om, og mer relevante idrettsutøvere en masterstudent kan snakke om doping med. Spesielt blant de yngre guttene opplever jeg at et slikt metakommunikativt budskap hefter ved det første forbeholdet. Mitt spørsmål til Adrian, Jørgen og Petter om hvor vidt en engasjert diskusjon i fokusgruppeintervjuet kunne ha funnet sted i det daglige, kveler nærmest diskusjonen. Jeg tolker dette som at sykklistene oppfatter spørsmålet som en påpekning av deres engasjement. De antar kanskje at jeg opplever dette som avslørende. Den ivrige

masterstudenten har avslørt de unge syklistenes engasjerte og kunnskapsrike forhold til høydehus og Tramadol. I stedet for å bekrefte 'avsløringen' kommuniserer gruppen et motsatt budskap, som de er mer komfortable med: De snakker «*null om doping*».

Det andre forbeholdet ser ut til å bero på en mistolkning av spørsmålet. På spørsmål om hvor vidt doping er noe de snakker om, svarer flere av de yngre deltakerne også på hvor vidt doping er noe de snakker om *å bruke*. Syklistene understreker at dopingsnakket i miljøet er 'uskyldig', selv om spørsmålet ikke antyder noe annet. Jeg forstår dette som en forlengelse av syklistenes fortolkning av mine rammer for fokusgruppeintervjuet. De ser en intervjuer som forsøker å stille avslørende spørsmål og tolker spørsmålene deretter. De svarer med et tydelig metakommunikativt budskap: 'Her finnes det ikke noe å avsløre'. Jeg forstår disse tilfellene som at syklistene forsvarer sykkelsporten ved å selv ta avstand fra doping. Slik metakommuniserer de, igjen, at det finnes mer relevante temaer en masterstudent kan snakke med unge sykklister om, og mer relevante idrettsutøvere en masterstudent kan snakke om doping med.

Forståelsen av unge sykklister som rammeforhandler i forsvarsposisjon tydeliggjøres kanskje best gjennom kontraster. Måten de innledende spørsmålene tolkes og besvares av de eldste guttene utgjør en tydelig kontrast:

Intervjuer: *Er doping et tema blant sykklister som dere, det vil si noe dere prater om og tenker på?*

Erlend: *Ja, det er det. Sånn, det blir ofte nevnt ved en god prestasjon om han er dopet eller ikke, ikke sant. [...] Ja, en rytter som kommer ut av det blå og sykler lynraskt kan vel fort få spørsmål rundt seg om han er dopa eller ikke.*

Vidar: *Ja, det har jo vært mye doping før i sykkelsporten også, så det er naturlig at det er et tema, liksom.*

Stian: *Og det er kanskje det vi snakker mest om, doping før i tida, da. Og selvfølgelig er det jo folk som vi har syklet med som har blitt tatt. Så det skjer jo fortsatt. Så det er jo ikke slutt på den tida, det er det ikke.*

Deltakerne mistolker ikke spørsmålet og det lingvistiske budskapet taler sitt tydelige språk: 'Ja, doping er noe vi snakker om'. Samtidig inneholder alle tre utsagnene metakommunikativ informasjon som står i kontrast til de andre gruppenes delvise

avvisning av samtaleemnet. Gjennom eksempler på hva de prater om og hvorfor, gjør Erlend og Vidar mer enn å svare på spørsmålet. Stian nøyer seg heller ikke med hva og hvorfor, men fremmer allerede her et argument om dopingens utbredelse. Utfyllende svar signaliserer engasjement, og engasjementet understreker det lingvistiske budskapet.

Der avvisning i andre grupper kan forstås som metakommunikative innsigelser mot mine rammer for fokusgruppeintervjuet, forstår jeg denne gruppens engasjement som metakommunikativ tilslutning. Dersom innsigelsene beror på et normativt forsvar for sykkelsporten, betyr det enten at normen ikke står like sterkt blant de eldste guttene, eller at de ikke identifiserer det samme elementet av utfordring i mine rammer.

5.1.3 Oppsummering

I delkapittelet diskuterer jeg to fremtredende sider ved relasjonsaspektet ved kommunikasjonen i fokusgruppeintervjuene. At de unge syklistene er enige og samstemte, og sjelden *diskuterer* i ordets rette forstand, ligger som et bakteppe og preger delkapitlene som følger. Det samme gjelder det jeg forstår som en metakommunikativ rammeforhandling i forsvarsposisjon – et kommunikasjonsmønster som er tydeligst i gruppene med yngre gutter, og som de eldste guttene er et unntak fra. Her blir mange av mine spørsmål avvist eller besvart på bestemte måter, hvilket jeg tolker som et uttrykk for en norm om å forsvare sykkelsporten. I eksemplene over dreier dette seg først og fremst om å kommunisere at doping ikke er et hyppig samtaleemne i det daglige. Delkapitlene som følger gir eksempler på at enighet og rammeforhandling i forsvarsposisjon også forekommer i kommunikasjonen om vignettens moralske dilemmaer (5.3) og om doping i profesjonell landeveissykling (5.4).

5.2 Hvordan kommuniserer en gruppe unge og lovende landeveissyklister om doping i det daglige?

Her nytter jeg begreper fra den politisk-sosiologiske rammeanalysen til å kaste lys over måten doping generelt, ulike undertemaer eller ulike måter å prate om doping på, trer frem (eller ikke trer frem) i de unge syklistenes bevissthet og blir (eller ikke blir) et samtaleemne.

I forrige delkapittel viser jeg hvordan omtalen av doping som samtaleemne innad i miljøet preges av to former for forbehold: ‘Vi snakker ikke *mye* om doping, og ikke på

den måten'. Fokuset er på relasjonsaspektet ved disse utsagnene. I 5.2.1 ser jeg på innholdsaspektet ved det første forbeholdet og foreslår en alternativ forståelse. I 5.2.2 holder jeg meg til kommunikasjon innad i miljøet, og ser nærmere på hva sykklistene forteller om ulike dopingrelaterte samtaleemner. Avslutningsvis tar 5.2.3 for seg måten de unge sykklistene kommuniserer om doping med folk utenfor sykkelsporten.

5.2.1 'Vi snakker ikke så mye om doping' – en alternativ forståelse

Selv om doping er noe de snakker om, snakker de ikke *mye* om det. Hvor ofte og hvor sterkt forbeholdet uttrykkes, varierer fra gruppe til gruppe. Men tendensen er tydelig: Dopingsnakk «kommer sånn av og til. Men det [...] er ikke noe vi snakker mye om egentlig.» Over viser jeg at forbeholdet kan forstås som metakommunikasjon. I blant kommer det til uttrykk grundigere og uten tegn til avvisning. Stian, én av de eldste guttene, forteller om et ubehag knyttet til å snakke om doping:

[...] Nei, det er jo ikke noe gøy å snakke om doping, det er det ikke. Du får en dårlig følelse når du snakker om det. Så et stort tema er det ikke. [...] Nei, du begynner å tenke, liksom 'han, kanskje' litt sånn skeptisk til han og bla, bla, bla. Da blir du litt sånn der 'huff, kanskje han', og så får du bare sånn sinnssyk dårlig følelse, for du tenker på at du kanskje har vært snytt, eller et eller annet sånt noe. Du får en jævlig dårlig følelse, av at, hvis det fortsatt er noen som driver med det, så blir det bare sånn, det er så jævlig urettferdig, da. For oss som gjør jobben og som er rene. Du blir kvalm av hele greia, for det er gøy å sykle, men det er ikke alle dagene det er like gøy, altså.

Stian legger trykk på den siste setningen. Slik jeg forstår han, forteller han om en idrett så krevende at tanken på at andre tar snarveier kan gi avsmak. Ut fra egne erfaringer kjenner jeg til smerten og følelsen av elendighet som følger ved 'en dårlig dag på sykkelen'. I avgjørende øyeblikk – om du kjemper om seieren eller for å ikke miste hovedfeltet – oppleves det å 'holde hjulet' til syklisten foran som en absolutt nødvendighet. Et sykkelritt oppleves som et lite liv, og å 'slippe hjulet' i slike øyeblikk symboliserer døden. Å ligge bak sterkere konkurrenter oppleves da som tortur. Svulstig, men poenget er at landeveissyklistere ikke presser seg selv til å yte maksimalt, men blir tvunget av sine konkurrenter. I et slik lys er ubehaget Stian skisserer forståelig. Én som ofte snakker om og tenker på doping, minnes ofte på denne eventuelle urettferdigheten.

I kapittel 3 foreslår jeg at doping trer frem i bevisstheten hos sportslige individer. Doping har høy grad av sentralitet, fordi det rører ved essensielle sportslige verdier. I

sitatet over viser Stian en utpreget sportslig side, og forteller at for mye fokus på denne siden av idretten gir ubehag og urettferdighetsfølelse. Jeg forstår dette som en mulig reaksjon når sportslige og resultatorienterte masterrammer virker på samme tid. Stian fortolker doping innenfor en sportslig masterramme, og dette vekker ubehag. Når han så fortolker hverdagslige interaksjoner innenfor en resultatorientert masterramme, oppleves ubehagelige samtaleemner som demotiverende og energikrevende.

Med andre ord kan en bevisst eller ubevisst unngåelse av doping som samtaleemne forstås som en følge av et samspill mellom sportslighet og resultatorientering.

Forståelsen underbygges av en tendens blant deltakerne til å sette doping opp mot trening som samtaleemne. Utsagnet om at snakk i miljøet går «*null på doping, og mye på trening*» er nevnt. Petter forteller: «*[...] i hvert fall i mitt miljø, da, mye mer sånn at [...] det er mye mer på trening, ikke sant. Hvordan trene bra, treningsfilosofi, hva må du faktisk gjøre for å bli god, ikke sant. I stedet for å snakke mye om doping, ja*».

Syklistene *er* resultatorienterte og snakker nok mye om hva de må gjøre «*for å bli god*». Ved å trekke frem trening som en motsats til doping, tydeliggjør de at doping ikke hører hjemme i deres resultatorientering. Snarere tvert imot: å snakke om doping kan oppleves kontraproduktivt. For syklistene er også sportslige, og doping vekker ubehag.

5.2.2 Hvor mye snakker de unge syklistene om hva?

De unge syklistene tar forbehold om at de ikke snakker så *mye* om doping i det daglige. Dette betyr ikke at temaet aldri kommer opp. Jeg spør om ulike ‘undertemaer’ til doping er samtaleemner i miljøet. Diskusjonen i de ulike gruppene tegner et tydelig bilde av hva som snakkes mest og minst om, og hva som skal til for å utløse det tilsynelatende sjeldne dopingsnakket. I det som følger ser jeg på hva deltakerne forteller om tre undertemaer: Doping på eget nivå, doping blant proffene og gråsonen.

a) Doping på eget nivå

I samtlige grupper med gutter blir doping på eget nivå trukket frem som et relativt hyppig samtaleemne. Begge gruppene med yngre gutter kommer inn på en jevnaldrende utenlandsk rytter som testet positivt for EPO en tid før intervjuet. Synspunktene rundt saken bærer preg av et følelsesladet engasjement, spesielt hos Petter:

Det kom veldig sjokkerende, for at en [...] -åring blir tatt i doping, det er jo helt sykt, det er ikke noe som, ja. [...] For når man er [...] år, ikke sant, og blir tatt i EPO, da er det liksom sånn, når man er [...] år så bør man ikke tenke på sånne ting i det hele tatt, man bør egentlig aldri tenke på sånt, men som [...] -åring bør det i hvert fall være helt sånn umenneskelig å bare ha den tanken. Og heller fokusere på trening. Så det er jo helt sykt, det som har kommet frem der.

Også spekulasjoner rundt ryttere som ikke har blitt tatt for doping, omtales som vanlig. Under forklarer Stian hva som kan trigge slike spekulasjoner. Diskusjonen som følger leser jeg som et eksempel på hvordan spekulasjonene kan utarte seg i det daglige:

Stian: Senest må jo være han som vant [etapperitt]. Du går selvfølgelig alltid inn og sjekker resultater og sånt. Så ser du hva de har gjort før. Så er det bare helt blankt, ikke sant. Det står ingenting. Ingenting. Da begynner du å lure litt. Og vi snakket jo om det i [etapperitt]. 'Hvordan er det mulig?', liksom. Hører at han kommer fra høyden og bla, bla, bla, men uansett. Det er ganske sinnssykt. Du ser på hvordan han sykler, han var ikke helt komfortabel, han var ikke den mest tekniske syklisten. Men det kan hende at han har blitt født med noe som vi ikke har, da. Det vet vi jo ikke.

Erlend: Men samtidig så var han ikke helt... Jeg så han ble knapt topp 40 i [flatt temporitt]. Så han har tydeligvis bra talent i bakker, og vi vet jo ikke hvor stor effekt man kan ha av å bli født [i høyden], liksom.

Vidar: Ja, han var ikke sånn helt overlegen heller, alle dagene.

Erlend: Nei, [ryttere fra en annen nasjon] fulgte han, jo.

Stian: Ja.

Vidar: Men det er jo rart når du ser liksom blank side.

Erlend: Ja, men han hadde kjørt mye nasjonale løp, da.

Vidar: Ja.

Erlend: Men han hadde ikke kjørt noen UCI-løp på... Det er klart.

At doping på eget nivå fremstår som det hyppigste dopingrelaterede samtaleemnet blant guttene, kan være et nytt eksempel på samspillet mellom sportslighet og resultatorientering. Når deres konkurrenter tester positivt for doping eller sykler mistenkelig fort, oppnår doping sentralitet og trer frem i guttenes bevissthet. De reagerer

som sportslige individer – Petter med sjokk. Samtidig reagerer de kanskje særlig fordi det dreier seg om nettopp *deres* konkurrenter og fordi *deres* resultater står på spill.

Kun jentene forteller at doping på eget nivå sjelden er et tema. Jentene forteller at de ikke har god nok oversikt over de andre rytterne på sitt nivå, til å kunne peke ut hvem som eventuelt sykler mistenkelig fort. I tillegg, slik Thea uttrykker det, «*er det mye mindre doping hos jentene også. I hvert fall det vi vet*». At jentene ikke prater om dette i like stor grad, peker mot en alternativ forståelse. Også erfaringsbasert sammenfallenhet er et nyttig begrep. Doping – også på eget nivå – oppleves ikke erfaringsnært for jentene. De kjenner ikke til konkrete saker, og de opplever heller ikke at de er i posisjon til å mistenke noen. Doping mangler erfaringsbasert sammenfallenhet, trer ikke frem i jentenes bevissthet, og de snakker ikke så mye om det. For guttene, som fra tid til annen opplever at konkurrenter de har syklet mot og pratet med blir avslørt for doping, stiller saken seg annerledes. Som Adrian uttrykker det: «*Det er klart, det blir jo et tema som du sier når det blir litt nært og du har kanskje sittet og snakket med han fyren i feltet, og så blir han tatt. Så blir det jo nærmere enn om du bare leser om en proff, på en måte.*»

Sentralitet og erfaringsbasert sammenfallenhet er nyttige begreper. Når jeg spør om antidopingtiltak er noe man snakker om innad i miljøet, underbygges dette bildet. Syklistenes svar antyder at jo mer aktuelt et tiltak er for ryttere på deres nivå, jo mer snakker de om det. Meldepliktsystemet er et godt eksempel. På den ene siden forteller én av de yngre deltakerne at «*meldeplikt, det har liksom ikke vært så veldig aktuelt for meg.*» [Latter] «*Så det blir sånn, ja, det har ikke blitt så mye diskusjoner*». De yngre syklistene uttrykker liten interesse for tiltak som meldepliktsystemet, og flere kjenner knapt nok til det i det hele tatt. For de eldre deltakerne er meldepliktsystemet mer relevant. Om de ikke har meldeplikt selv, kjenner de fleste til noen som har det. Følgende meningsutveksling gir et innblikk i hvordan en opplevd svakhet ved meldeplikt- og kontrollsystemet – på eget nivå – snakkes om i miljøet:

Stian: Akkurat de greiene der, det har vi faktisk snakket litt om i år. Akkurat det der. Sånn som for [rytter] sin del, på laget. [...] Han har hatt en sesong nå som har vært ganske sinnssyk, egentlig. Og han har ikke meldeplikt. Han vant [ritt]. Har ikke blitt testet. Han har [vunnet et annet ritt]. Jeg synes det er ganske skremmende. Når Norge skal ha så jævlige bra rykte på seg, for at det skal være så bra. Ja, bruker så mye penger på det, og alt mulig. Så synes jeg det er ganske skremmende at du kan vinne [ritt] og ha en så bra sesong, uten å bli testet.

Erlend: *Men nå mistenker ikke du [rytter].*

Stian: *Nei, det gjør jeg ikke. Likevel. Han har sagt det selv også, at det er ganske utrolig, da. I prinsippet så vil det jo si at hvem som helst kan dope seg og vinne [ritt]. Og det er faktisk ganske stort å vinne [ritt], det er det. Men, det er jo ikke at jeg tror at han har dopet seg eller noe, det er bare at det er utrolig dårlig.*

For Stian er meldepliktsystemet et erfaringsnært fenomen. Det blir et samtaleemne fordi det angår hans selv og hans lagkamerater. Samtidig sikter han til en opplevd svakhet ved systemet, som helt tydelig rører ved noen essensielle verdier og oppfatninger. Den opplevde svakheten oppnår sentralitet. Også dette er et eksempel på hvordan dopingrelaterte samtaleemner resonerer når syklistenes resultatorientering er blant verdiene som berøres ved. Stian irriterer seg over at «*hvem som helst kan dope seg og vinne*» det aktuelle rittet, ettersom det er «*faktisk ganske stort å vinne*» dette.

b) Doping blant proffene

Alle de unge syklistene gir uttrykk for at doping blant proffene oppfattes som to forskjellige temaer: 'Før' og 'Nå'. På den ene siden står doping som foregikk 'før'¹¹, som et tema man prater en god del om. Slik Martin uttrykker det: «*Snakker ofte om tidligere syklistere, da. At det var normalt å dope seg og hvem som eventuelt har dopa seg, som ikke har blitt tatt. Og, ja, litt sånn.*» Runar forteller om hva som menes med før:

Det er kanskje det vi snakker mest om, doping før i tida. Og selvfølgelig er det jo folk som vi har syklet med som har blitt tatt. Så det skjer fortsatt. Så det er ikke slutt på den tida, det er det ikke. [...] Nei, sånn som det kommer frem nå. At de sier at 99 % av feltet var dopa. Var mest tidlig på 2000-tallet, kanskje. Og masse før også. Men du er vel ganske dum hvis du tror feltet er helt rent nå. Vil jeg si.

Runar skiller seg ut med et nyansert skille mellom 'før' og 'nå', men forteller at det er «*doping før i tida*» de snakker mest om. Utsagnet peker mot en mulig tolkning. «*Nei, sånn som det kommer frem nå*», sier han, og observerer hvordan kunnskap om 1990- og 2000-tallet har kommet til overflaten de siste årene (se kapittel 2). Samtidig viser media stor interesse for temaet og gjør kunnskapen lett tilgjengelig. At de unge syklistene

¹¹ Deltakerne tidfester 'før' til «90-tallet», «før 2000», «rundt 2000» eller, som over, «tidlig på 2000-tallet» og «masse før også». .

snakker mye, og til tider fascinert, om doping som foregikk 'før', er i tråd med hvordan temaet behandles ellers i samfunnet.

På den andre siden er doping som foregår blant proffene 'nå', et tema syklistene gir inntrykk av å nesten ikke snakke om i det hele tatt. «*Men du er vel ganske dum hvis du tror*», sier Runar, og viser med det hvordan tilstanden i dag er tema for oppfatninger og spekulasjoner, fremfor kunnskap. Runar er den eneste som forteller om denne formen for spekulasjoner: «*Nei, det blir jo alltid underveis i Tour de France, så er det alltid sånn 'er det mulig å vinne rent?' bla, bla. Sånne spørsmål som det, da. Men, ja, det har jo ikke vi svaret på.*» [Latter] «*Det er vanskelig å vite.*» Deltakerne vet lite om hva som foregår i dag; de vet ikke om dopingsakene som kommer opp med ujevne mellomrom er toppen av isfjellet eller råtne epler. Utover én og annen dopingsak er det rett og slett ikke så mye å snakke om, med mindre de ønsker å begi seg ut i spekulasjoner.

At de unge syklistene snakker lite om doping som foregår blant proffene 'nå', kan ha med kunnskapsmangelen å gjøre. Samtidig kan dette tilsi at en spekulerer desto mer. Når deltakerne heller ikke spekulerer særlig mye, peker det kanskje tilbake til samspillet mellom sportslige og resultatorienterte masterammer. Kanskje vekker ikke doping 'før' ubehag hos sportslige syklister på samme måte som doping 'nå'. Doping 'før' er såpass belyst og så mye omtalt, at en kan tenke seg en slags trivialisering. Doping 'nå' er ikke like belyst, kan potensielt ha innvirkning på syklistenes karrierer, og vekker ubehag.

c) Gråsonen

Spørsmålene om hvor vidt ulike emner er noe man snakker om i det daglige, krever et visst perspektiv. Deltakerne inviteres til å 'snakke om hvordan de snakker utenfor fokusgruppeintervjuet'. Generelt har syklistene vanskeligheter med å holde seg til dette perspektivet, men når det kommer til gråsonen gjør de det ikke i det hele tatt. Selv om jeg spør – flere ganger – forteller *ingen* av syklistene om gråsonestoffer og -metoder som samtaleemne i det daglige. Men de snakker om gråsonen, og de signaliserer et stort engasjement. I tre av gruppene møtes mitt første spørsmål om gråsonen med engasjert diskusjon om ulike stoffer og metoder. Som her:

Intervjuer: [...] *Hva med midler og metoder som man kan plassere i gråsonen, er det noe man tenker på og diskuterer?*

Martin: *Jeg vet det er mange, spesielt håndballspillere, som bruker kortison. Det er jo et veldig sterkt middel som egentlig, etter min mening, burde stått på lista, da. Men det er sikkert ikke lenge før det gjør det, på en måte.*

Lars: *Hva er det for noe?*

Martin: *Det er et sånt sterkt restitusjons... Ja, du får det...*

Håvard: *[Avbryter] Spør du meg så er det ingenting som ligger i gråsonen. Enten så har du lov til å bruke det, eller så har du ikke lov til å bruke det. Det du ikke har lov til å bruke, det bruker du ikke.*

At Martin assosierer kortison med håndball, er i seg selv interessant. Stoffets utbredelse i landeveissykling antas fremdeles å være betydelig, og sykkelmedia har de siste årene vist stor interesse for mer eller mindre alvorlige tilfeller med noen av verdens beste sykklister: Chris Froome, Chris Horner og Pierre Rolland (Pryde 2013; Brown 2014; McMichael 2014). Mange sykkelinteresserte vil nok assosiere kortison med disse og liknende saker. Martins utsagn kan kanskje leses som del av den metakommunikative rammeforhandlingen i forsvarsposisjon. Martin diskuterer gjerne gråsonen, så lenge fokuset er flyttet over på en annen idrett enn landeveissykling.

Interessant her er hvordan guttene ikke svarer på spørsmålet, men begynner å diskutere. Dette signaliserer engasjement og interesse for temaet. I andre grupper trekkes høydehus og Tramadol frem på samme måten. Flere av syklistenes utsagn ser ut til å trekke veksler på argumenter fra to nylige offentlige debatter der norske sykkelprofiler har vært involvert. I 2014 fortalte proffsyklisten Lars Petter Nordhaug (sitert i Fredagsvik 2014) at han vil det 'særnorske' høydehusforbudet til livs: «Hovedbudskapet mitt er at jeg ønsker likhet og rettferdighet. Forbud eller ikke forbud [...] er en annen debatt.» Én av de yngre guttene har tilsynelatende lest saken:

Så er det jo ting som ikke er lov i Norge, som er lov i andre land, da. Høydehus. [...] Det synes jeg er en dum regel i Norge. [...] Ja, det burde være likt for alle. Hvis du har den reglen i Norge så gir du de andre et veldig fortrinn. [...] Sånn som Lars Petter, for eksempel. Alle på laget hans, de bruker høydehus. De synes jo det er helt merkelig at han ikke får lov til det, for de er jo vant med det.

Flere av deltakernes argumenter reflekterer Nordhaugs utspill i den nevnte debatten, og det er tydelig at Nordhaugs rettferdighetsbaserte innramming av høydehusforbudet

resonerer. En mulig tolkning er at en slik rettferdighetsbasert ramme oppnår sentralitet hos de unge syklistene, fordi det 'særnorske' forbudet rører ved deres sportslige og resultatorienterte rettferdighetssans. Konkurransen på like vilkår er viktig, og spesielt viktig når det motsatte går utover en selv. Slik trer høydehusdebatten frem som et engasjerende samtaleemne. I diskusjonen rundt Tramadol ser jeg et liknende mønster, men fenomenet berører også ved en ytterligere – for noen viktigere – verdi: Sikkerhet. Stein Ørn – lege, samt trener og stefar til proffsyklisten Aleksander Kristoff – har fortalt at «Det vil være katastrofalt for Alex å få i seg Tramadol før en spurt. Det gjør at man blir sløv, og man blir jo direkte trafikkfarlig» (sitert i Anda 2014). For flere av de unge syklistene er det nettopp denne siden ved stoffet som gjør Tramadol til et aktuelt samtaleemne. Slik Runar forteller:

[...] Altså, det er jo spekulasjoner om Tramadol er grunnen til så mye velt. Og hvis det er det, så tror jeg de fleste er enig i at det ikke skal være lov. Du kan ikke bare skade deg selv, du skader faktisk andre også. Men det er vel snakk om at det skal bli ulovlig, så. Det synes jeg personlig bare er greit. Hvis du har så vondt i et kne at du må ta Tramadol så kan du heller bare bryte rittet. Det er kroppen sin måte å si at jeg har fått nok.

Eller Jørgen: «Eneste det gjør er at du blir sløv og velter.» [...] «Så blir det jo farlig å sykle, da.»

5.2.3 Å snakke om doping med 'utenforstående'

Spørsmålet med den mest entydige responsen på tvers av de fire gruppene handler om hvor vidt deltakerne snakker om doping med folk utenfor sykkelsporten. Syklistene er vant til å konfronteres med påstander om doping og landeveissykling, og de er vant til å argumentere til forsvar for idretten sin. Nina forteller:

Altså, ja. Jeg føler nesten det er mer tema når jeg snakker med folk utenfor sykkelsporten enn innenfor, på en måte. Siden det har vært så mange saker så er de så opphengt i at doping og sykkelsport er nesten en greie, på en måte. Så jeg prøver jo å si at det er veldig følt at det er mye doping i sykkel, men det er ikke den eneste idretten, og det er ikke alle som doper seg, og det er ikke det alt handler om, liksom. Men man merker at siden det har vært så mye i media så er folk veldig opptatt av det.

Syklistene forteller at de ofte konfronteres med påstander om at landeveissykling er en svært dopingbefengt idrett. De opplever dette som en allmenn oppfatning. Selv har brorparten av syklistene motstridende tanker. De erkjenner dopingens utbredelse 'før',

men mener det er mye bedre 'nå' (se delkapittel 5.4). Flere av deltakerne ser ut til å fortolke påstander om at doping fremdeles er svært utbredt, som en form for beskyldning. Stian forteller at det kan oppleves personlig:

Så det er mange som det liksom er helt svart for, da. Altså, sånn, sykling, det er bare helt... Snakker med de så er det akkurat som alle doper seg. Nesten sånn at de sier at du doper deg.. Det er jo nesten så galt. Det er mange som har et veldig dårlig bilde av syklinga.

Martin forteller om hendelser fra sin skolehverdag: «Hvis du får en ny lærer – før de spør navnet, så spør de om vi doper oss, da.» På spørsmål om dette er en faktisk opplevelse, får han støtte av Lars:

Martin: Det er en opplevelse. Det er ikke normale lærere som gjør det, da. Det er jo, ja.

Lars: Det har ofte hendt meg at – de har ikke spurt meg før de har spurt meg om hva jeg het – men når jeg har fortalt at jeg driver med sykling, så kommer liksom temaet doping ganske fort opp.

Utsagnet til Martin leser jeg som en liten overdrivelse, men selv med modifikasjonen fra Lars fremstår det hele som relativt injurierende. Selv om bemerkninger til tider kan oppleves som personlige beskyldninger, forteller deltakerne at det først og fremst er idretten sin de forsvarer, og ikke seg selv. Samstemte unge syklister forteller at de er glade i sykkelsporten, reagerer på negative bemerkninger, og gjør sitt ytterste for å rette opp andres dårlige inntrykk. Nina forteller: «Du føler jo at du kan på en måte være med og rette det opp litt hvis du sier hvordan du tror det er, da.» Denne gruppen med yngre gutter går løs på en diskusjon som kanskje gir et innblikk i hvordan forsvaret for sykkelsporten tar form i det daglige:

Martin: Plager meg litt. Det er veldig retta mot sykling, da. Men det er fordi sykling er den [idretten] som har tatt mest. Ryddet opp mest. Ser sånn i fotball, det er garantert mye doping der.

Lars: Spansk fotball tror jeg.

Håvard: Ja, der er det mye doping.

Martin: *Men det som skjer, da. Du så jo i sykling. Når Lance ble tatt, så holdt jo sykkelsporten på å gå helt under. Hadde de tatt han da han drev med sykling, så hadde det jo gått helt, da hadde det ikke vært noe mer igjen av sykkelsporten. Hvis du gjør det samme med fotballsporten nå, da. Hvis du tar de største fotballspillerne. Da er det jo ikke noe igjen av fotballsporten.*

‘Angrep er det beste forsvar’ og både i det daglige og som rammeforhandling i fokusgruppeintervjuet, trekkes andre idretter inn i forsvaret av sykkelsporten.

Ut fra egne erfaringer antar jeg at syklistene også prater med folk som *ikke* tror at ‘alle syklistene doper seg’. Ingen forteller om slike samtaler. Det er nok tilfelle at deltakerne ofte konfronteres med dopings utbredelse i landeveissykling, men sannsynligvis er det også disse konfrontasjonene som fester seg. Oppfatningen av doping som svært utbredt trer frem i syklistenes bevissthet og trigger et forsvar for sykkelsporten i form av motargumenter. Dette bringer meg til et forsøk på å inkludere fremtredenhetsbegrepets tredje dimensjon – kulturell resonans – i diskusjonen. Bemerkninger fra utenforstående oppnår en form for negativ resonans, fordi de rører ved enkelte kulturelle forestillinger ved det å være landeveissyklist. Om syklistene er enige eller uenige i bemerkningen er egentlig ikke så viktig. Det frustrerer og irriterer at dopingproblematikken blir tema, når de så gjerne vil fortelle om det de mener er så mye viktigere med *sin* kultur. Kritikeren er opptatt av hvordan Norge fikk straffesparket mot Brasil i 98-VM; som nordmenn omfavner vi scoringen og den natteslange feiringen. Kritikerrøsten vil vi ikke høre. Likeledes er kritikeren opptatt av sykkelsportens dopingproblem; norske syklistene omfavner lidelsen, de store duellene, taktikken, naturopplevelsene og forholdet mellom menneske og maskin. I en slik forståelse bunner forsvaret for sykkelsporten i en følelsesmessig reaksjon, forbundet med opplevelsen av at andre ikke forstår sykkelsportens virkelige attraksjon.

5.2.4 Oppsummering

De unge syklistene snakker ikke så mye om doping i det daglige. Når doping fra tid til annen blir et samtaleemne innad i miljøet, dreier det seg gjerne om doping på eget nivå (for guttene) eller doping blant proffene ‘før’, men ikke ‘nå’. Videre antar jeg, på grunn av deltakernes engasjement rundt gråsonestoffer og -metoder, at også dette er et samtaleemne i hverdagen. Jeg forstår disse mønstrene i lys av et samspill mellom sportslige og resultatorienterte masterrammer, og jeg nytter begrepet erfaringsbasert sammenfallenhet.

I interaksjoner med folk utenfor sykkelsporten er doping oftere et tema, og deltakerne opplever et noe ensidig fokus på sykkelsportens dopingomdømme. Ofte oppleves dette som beskyldninger, og å argumentere til forsvar for sykkelsporten i slike situasjoner fremstår som en veletablert norm. I min forståelse oppnår slike beskyldninger en negativ kulturell resonans.

5.3 *Hvordan kommuniserer en gruppe unge og lovende landeveissyklister om dopingrelaterte moralske dilemmaer?*

Spørsmålet om hvordan de unge syklistene kommuniserer om dopingrelaterte moralske dilemmaer belyses gjennom diskusjonen av vignetter. Her er jeg interessert i både relasjons- og innholdsaspektet ved kommunikasjonen, og begreper fra både Goffman og den politisk sosiologiske rammeanalysen kommer til nytte.

Delkapitlene 5.3.1 og 5.3.2 dreier seg om vignetter med et handlingsalternativ trygt plantet innenfor definisjonen på doping. 5.3.3 tilhører gråsonen. Her ser jeg på to vignetter – om bruk av smertestillende tabletter og koffeintabletter.

5.3.1 *Når lagkameraten vinner Tour de France (eller VM) etter en skadelindrende og ikke-prestasjonsfremmende, men forbudt behandling med veksthormoner*

Skadelindrende behandling med veksthormoner som siste utvei når en uheldig skade inntreffer kun dager før karrierens viktigste ritt. Vignetten er trygt plantet innenfor definisjonen på doping, men beskriver også flere momenter som kan bidra til å rettferdiggjøre et valg om doping, til en viss grad. Ved å introdusere slike momenter forsøker jeg å åpne for nyansert diskusjon om moralsk rett og galt. Gjennom sine svar og argumenter uttrykker de unge syklistene sine rammer for vignetten. I deres rammer havner noen momenter i forgrunnen, andre i bakgrunnen, mens noen ikke nevnes i det hele tatt. Hvilke sider ved situasjonsbeskrivelsen deltakerne fanger opp og fokuserer på, tegner et interessant bilde.

I vignetten er deltakerne profesjonelle syklistere og skal delta i Tour de France – eller VM for jentenes del – på lag med en norsk storfavoritt, som også er en god venn. Den norske favoritten skader ankelen kort tid før rittet og takker ja til en ikke-merkbar, helsemessig trygg og ikke-prestasjonsfremmende, men likefremt forbudt behandling

med veksthormoner. Han eller hun stiller frisk og rask på startstreken, og vinner rittet. Fem dager etter får deltakeren vite om behandlingen. Vignetten plasserer flere potensielt legitimerende momenter i forgrunnen. Blant annet vennskap, seierens betydning for deltakeren selv (det er *stort* å ha syklet på et Tour de France- eller VM-vinnende lag) og norsk landeveissykling, fraværet av risiko for avsløring, og, til sist, at behandlingen har skadelindrende fremfor prestasjonsfremmende hensikt. Når jeg spør om det var riktig av vennen å takke ja til behandlingen, er svaret påfallende samstemt på tvers av de fire gruppene. Slik Petter uttrykker det:

Altså, en plass må jo grensa gå. Det var kanskje ikke prestasjonsfremmende og han var kanskje da på det nivået som de andre var på. Men når det er forbudt så er det forbudt, ikke sant. Det er noe der også. At står det at det er forbudt, så er det forbudt også.

Eller i den andre gruppen med yngre gutter:

Martin: *Så lenge det er forbudt så er det forbudt.*

Håvard: *Ja.*

Lars: *Da hadde jeg sagt ifra.*

Håvard: *Ja.*

Martin: *Hadde det vært lovlig så hadde det vært greit.*

Håvard: *Da går det liksom litt tilbake til det vi snakket om i stad. Altså, det som er forbudt er forbudt. Det som er lovlig er lovlig.*

Syklistene opplever lagkameratens handling som moralsk feil, av én grunn: 'Det som er forbudt er forbudt'. Variasjoner av setningen går igjen i alle gruppenes umiddelbare reaksjon på vignetten, og støttes av alle deltakerne. At behandlingen er forbudt, utgjør en stor og meningsskapende del av syklistenes rammer – vignettens andre momenter nevnes nesten ikke i det hele tatt. Syklistene uttrykker ingen andre grunner til at handlingen er umoralsk. I en vignettdiskusjon i et fokusgruppeintervju ser *forbudet* ut til å være den eneste informasjonen deltakerne trenger for å kommunisere en mening.

Andre potensielt meningsskapende momenter havner i bakgrunnen. Deltakerne vurderer for eksempel ikke seierens betydning, for deltakeren selv og for norsk sykkelport. At verken laget eller den gode vennen fortjente å vinne, er nok en vanskelig erkjennelse når seiersrusen fremdeles sitter i, etter tre ukers slit på franske landeveier. Blekket har ikke rukket å tørke i historiebøkene der *ditt* navn kan leses som del av laget til Tour de France eller VM-vinneren. Derfor er det kanskje litt underlig at ingen er inne på muligheten for at man som venn og del av et vinnerlag ikke får, eller kanskje stenger ute, tanker om at seieren beror på en umoralsk handling.

Deltakernes noe ensidige fokus på at handlingen er forbudt, har ett unntak. Erlend, én av de eldre guttene, vurderer muligheten for at han i situasjonen ville ha sett annerledes på saken enn hva han gjør fra distanse i et fokusgruppeintervju:

Altså, jeg tror nok vi hadde fått en rimelig god forklaring på det, ikke sant. Vi hadde nok vært en god lagkamerat og vi hadde nok fått en god forklaring på hvordan situasjonen var også. Selv om vi sier nå at 'nei, det er ikke greit', så hadde vi nok fått en god overtaling for å si det sånn, men...

«Så lenge det ikke er lov, så er det jo ikke lov» avbryter Runar, og reflekterer dermed det store flertallet av deltakerne. Men Erlend fortsetter: «Jeg tror ikke jeg ville gjort noen ting.» [...] «Også er det en lagkamerat, ikke sant. Blir han tatt så ødelegger du for deg selv også. Så, burde gjort noe, men helt ærlig så tror jeg ikke det hadde blitt noen store forandringer.» Erlends innramming av vignetten gir plass til sosiale hensyn. Både vennen og respekterte lagledere kan tenkes å overbevise og overtale. Videre ser han muligheten for at han selv ender opp som skadelidende ved en avsløring. Historiebøkene skrives om. Navnet ditt står som del av laget til rytteren som ble fratatt seieren på grunn av doping. Erlend er alene om å luften slike hensyn.

Blant jentene er det først og fremst reaksjonen som diskuteres. Men betenkelighetene jentene gir uttrykk for rokker ikke ved det grunnleggende synet på handlingen som umoralsk. Slik Nina uttrykker det:

Altså, i en sånn situasjon så er det veldig mye rundt det, så det hadde sikkert vært vanskelig å stå alene om det. Jeg tror først og fremst jeg ville gått til treneren min eller en lagleder og snakket om det. Og, ja, fått hjelp til hvordan jeg skulle taklet det videre. [...] Men, jeg ser også at jeg synes det ville vært skikkelig vanskelig, for det er veldig mye press rundt og det er nettopp derfor jeg

ville gått til noen rundt meg, da, som jeg vet at liksom mener det samme som meg, at de er mot det. Så jeg slipper å liksom stå i det alene, da.

Nina og de andre jentene, samt noen av de yngre guttene, forteller at de vil strekke seg langt for å rette opp feilen vennen begikk da han eller hun beveget seg ut i det forbudte. Syklistene vil melde fra. «*Du har jo selvfølgelig lyst til å ikke gjør det*», sier Martin, «*men det har blitt en sånn del at du bare gjør det*».

Syklistenes rammer fremstår som sterkt sportslige. I kapittel 3 forteller jeg om fotballspilleren som kan score eller trille det billige straffesparket utenfor mål. De unge syklistene minner kanskje mest om spilleren som ikke fikk med seg at lagkameraten filmet, og går til dommeren etter kampen og ber om at målet annulleres. Filming og doping er vidt forskjellige fenomener, men poenget står. Sportsligheten rår, selv når egne resultater står på spill. For syklistene gir det forbudte ved behandlingen mening til vignetten, som en eneste og tilstrekkelig grunn til at vennen har handlet umoralsk. Andre momenter utelates, eller vurderes innenfor denne rammen.

I en tolkning tenker jeg meg regelboka som en fin følgesvenn i syklistenes hverdag. Reglene er en fasit som gir sportslige individer mulighet til å gjøre sportslige valg, uten å bruke energi på nyanserte spørsmål om moralsk rett og galt. Hvis de selv skader seg kun dager før et viktig ritt, er moralske kvaler knyttet til en forbudt behandling overflødig. Ønsket om å bli fort frisk kan veie tungt, det samme kan støtteapparatets forsøk på å overbevise. Likevel, at behandlingen er forbudt er all informasjonen syklistene behøver for å velge den bort. Forbudet gir et enkelt svar på et nyansert spørsmål. Også dette forstår jeg i lys av samspillet mellom sportslighet og resultatorientering. Slik å *snakke* om doping kan oppleves demotiverende og energikrevende, kan også erkjennelsen av doping som et vanskelig dilemma være slitsomt. For sportslige og resultatorienterte syklistere med proffambisjoner, er det kanskje mer hensiktsmessig å tenke på dopingrelaterte spørsmål som relativt enkle ikke-dilemmaer. Sportslighet møter resultatorientering i troen på regelboka som en veileder for sportslige valg. Her kan sportslige syklistere søke enkle svar, uten å la moralske kvaler forstyrre fokuset på det minst like viktige: Prestasjoner og resultater.

Samtidig opplever jeg at et metakommunikativt budskap hefter ved påstanden 'det som er forbudt er forbudt', særlig slik den fremføres blant de yngre guttene, uten noen videre

forklaring. Som blant Håvard, Lars og Martin over, mottar påstanden kortfattet støtte, og ser ut til å avslutte diskusjonen. I møte med en nyansert vignett, holder guttene frem regelverket som et slags trumfkort i fokusgruppeintervjuets rammeforhandling. Ved å antyde at regelboka uansett gir et fullgodt svar, avviser de verdien av å diskutere andre momenter. Slik unngår de også å reflektere over momenter som kan rettferdiggjøre handlingen, kanskje fordi slike refleksjoner oppleves som å forstyrre fremstillingen av en gruppe unge syklister som avstår fra doping.

5.3.2 Når proffsyklisten vurderer doping som eneste mulighet til å fortsette karrieren i en stadig mer dopingbefengt idrett

I denne vignetten forteller jeg om en profesjonell syklist som opplever at resultatpilen peker nedover i takt med at hastigheten på rittene blir stadig høyere. Proffsyklisten får tilbud om et dopingstoff, og får vite at majoriteten av proffsyklister allerede bruker det samme stoffet. Jeg ber deltakerne om å liste opp syklistens alternativer. Slik jeg ser det, tilsier vignettens ordlyd to åpenbare alternativer. Syklisten kan godta tilbudet, eller avslå det. Jeg ønsker at deltakerne vurderer alternativene i lys av særlig to momenter i syklistens beslutningsprosess: en dalende resultatkurve og en følelse av at ‘alle andre gjør det’. På mange måter peker vignetten tilbake til 1990- og 2000-tallet, og den situasjonen syklister som Steffen Kjærgård og Tyler Hamilton beskriver som avgjørende for at de valgte doping (se kapittel 2). Måten spørsmålet om alternativer besvares blant de yngre guttene og blant jentene er interessant. *Ingen nevner doping som alternativ*. Følgende meningsutveksling er et ytterpunkt, men likevel illustrerende:

Jørgen: *Legge opp.*

Petter: *Legge opp, ja. Det var akkurat det jeg tenkte på. [Latter]*

Adrian: *Ja. [...]*

Jørgen: *Trene bedre. [Latter]*

Intervjuer: *Ja. Hva er det realistisk at han gjør?*

Jørgen: *Trener bedre. [Latter]*

Adrian: *Går ned et nivå, kanskje.*

To sider ved utdraget peker seg ut. Guttene nevner ikke doping som alternativ, og de ler. Latteren som følger tre av replikkene er unison. Latter er tvetydig og kan også her tolkes på flere måter. Etter flere gjenlyttinger foreslår jeg en todelt tolkning. På den ene siden kan latteren uttrykke usikkerhet, kanskje knyttet til måten vignetten inviterer til diskusjon om doping som et alternativ. Å ta avstand fra doping er viktig for guttene. Derfor reagerer de kanskje med usikker latter når de opplever å bli forsøkt 'lokket utpå' en diskusjon om doping. Samtidig er det et mønster i hva guttene ler av. En felles latter bygger seg opp for hvert utsagn og 'kulminerer' da Jørgen gjentar mantraet om å 'trene bedre'. I en alternativ, men ikke ekskluderende tolkning, ler de av at dopingalternativet ikke nevnes. I min forståelse av situasjonen er guttene bevisst hvor viktig dopingalternativet er for diskusjonen. De forstår at dersom de ikke nevner doping, er det heller ikke noe å diskutere. De synes dette er morsomt.

Jeg opplever situasjonen som et av de tydeligste eksemplene på metakommunikativ rammeforhandling i forsvarsposisjon. Guttene avviser vignetten med få ord, og forteller med det om klare grenser for hva de mener det er relevant å snakke om, for dem, i et fokusgruppeintervju. Å diskutere doping som et handlingsalternativ, er ikke innenfor grensene. I den andre gruppen med yngre gutter mottas spørsmålet om alternativer slik:

Lars: *Han trodde, han merka... Så han er ikke sikker, og han hadde ikke noe...*

Håvard: *[Avbryter] Han hadde ikke noe grunnlag til å si at de var dopet? [...]*

Martin: *Da kan det hende det er noe ved han som har blitt dårligere. [...] Men det tror jeg ikke kommer... Det skjedde på 90-tallet og sånn, men det skjer ikke igjen.*

Også disse guttene fremstår som lite villige til å diskutere vignetten. I stedet for å svare på spørsmålet, snakker de om grunner til å utelukke dopingalternativet. Lars og Håvard betviler proffsyklistens viten om at majoriteten av kollegene bruker dopingstoffet. Martin betviler at situasjonen vil finne sted i dagens sykkelport. Guttene rammeforhandler. De vil ikke diskutere en vignett som ikke samsvarer med deres syn på doping i landeveissykling, som et utdatert ikke-dilemma.

Når jentene heller ikke nevner dopingalternativet, spør jeg dem om hvorfor:

Intervjuer: *Det er i hvert fall et alternativ som ikke er nevnt? [Stillhet] Det er å ta middelet. [Latter] [...] Tenkte dere ikke på det i det hele tatt?*

Bente: *Jeg tenkte på det, men jeg tenkte det ikke var noe vits i å si. [Latter]*

Thea: *Det er jo et alternativ, men det er ikke et alternativ som ville vært godkjent. Så derfor kanskje utelukket det, da.*

Intervjuer: *Ja. Kan du se for deg noe som taler for det?*

Thea: *Det er jo det, men det er ikke nok til at du ville gjort det.*

Jentene nevner ikke dopingalternativet, og begrunner dette med at de selv tar avstand fra doping. Jeg forstår også dette som rammeforhandling, men av en litt annen karakter. Der de yngre guttene fremstår som bevisste utelatelsen av dopingalternativet og betydningen dette har for diskusjonen, virker jentene oppriktige da de, som Bente, forteller at de «*tenkte det ikke var noe vits i å si*». Med andre ord, der guttenes avvisning av vignetten er mer bevisst, forstår jeg avvisningen som mer ubevisst fra jentenes side.

Rammeforhandlingen i de tre gruppene fremstår som nevnt tydeligst gjennom kontraster. Også her utgjør de eldre guttene kontrasten:

Erlend: *Altså, enten å ta det, eller fortsette på det nivået han er og kanskje måtte gi seg på grunn av at han ikke er god nok etter hvert, da.*

Runar: *Det var vel sånn mange følte på 90-tallet...*

Erlend: *[Avbryter] Ja, det er jo akkurat det. Ja.*

Runar: *Da er det jo enten å gi seg da, eller, sånn som de har sagt da. Men det er kanskje litt for å forsvare seg selv også...*

Erlend: *[Avbryter] Det spørres hvor viktig det er for deg. [...] Om du har andre alternativer i tillegg til syklingen, eller om du har lagt så mye tid ned i det at du – og du har så stor lidenskap for det – at det er det du må gjøre, ikke sant. Det er jo vanskelig for oss å sette oss inn i akkurat den situasjonen, men. Det etisk riktige er å gi seg, men du vet jo aldri. Hvordan press og alt sånt spiller inn.*

Intervjuer: *Nei. Hva tror dere er realistisk at han gjør, hvis vi sier at dette er i 2014 og ikke 1999? [...]*

Erlend: *Hvis han... Da tror jeg det er realistisk at han velger å ta det. Det spørres hvor han er fra og hvordan det er. Men, nei, jeg, det kan godt hende han ikke tar det også, altså. Det spørres helt hvordan situasjonen er og hvor han er fra, også.*

Runar: *Det spørres litt alder og sann, også. Hvis han er veletablert og over 30, så kan det hende at han bare gir opp, finner ut at han har hatt en god karriere. Eller bare trener hardere, og gir det et siste forsøk med trening. Det var vel det Kaggestad sa han gjorde. Trente mer og trente seg i senk. I stedet for å ta det.*

Kontrasten til de andre gruppenes kortfattede avvisning av dopingalternativet er tydelig. Å godta tilbudet nevnes umiddelbart og vurderes relativt inngående av Erlend. I de utfyllende argumentene ligger et engasjement som også her fungerer som en metakommunikativ tilslutning til rammen – en melding om at vignetten *er* aktuell og verdt å diskutere i et fokusgruppeintervju. En slik melding understrekes ikke minst av forsøket Erlend gjør på å sette seg inn i situasjonen. Han sier riktig nok at dette er en vanskelig øvelse, men gjør et ærlig forsøk.

Forskjellen på hvordan vignetten mottas av de eldre guttene og i de øvrige gruppene, forstår jeg i lys av argumentet i delkapittel 5.1. Erlend, Runar og resten av gruppen bedriver ikke rammeforhandling i forsvarsposisjon, trolig fordi de ikke identifiserer det samme elementet av utfordring i mine rammer for fokusgruppeintervjuet.

5.3.3 Når lagkameraten bruker smertestillende tabletter og koffeintabletter underveis i ritt

Reglene er et gjennomgangstema i måten syklistenes kommuniserer om moralsk rett og galt, når det kommer til doping. I tre av gruppene preges også diskusjonen av rammeforhandling i forsvarsposisjon, ved at vignettene bevisst eller ubevisst avvises som lite relevante. Diskusjonen nyanseres når vignettene beskriver handlinger som kan plasseres i gråsonen. Handlingene er ikke forbudte. Den som synes en handling er umoralsk må se utover regelboka for argumenter. Videre er det bred aksept for enkelte av handlingene blant deltakerne. Syklistenes argumenter for at det ene eller det andre er greit, beriker forståelsen av hvordan de kommuniserer om moralske dilemmaer. Det er ikke så enkelt som at det som er forbudt er forbudt, eller at spørsmålet ikke er relevant.

Bruk av smertestillende tabletter med prestasjonsfremmende hensikt er det fremste eksempelet på en tillatt handling deltakerne samstemt oppfatter som umoralsk. I denne vignetten finner deltakeren ut at lagkameraten eller -venninnen bruker Tramadol

underveis i ritt. Vedkommende forklarer bruken i et ønske om å gjøre en slitsom, smertefull og stressende konkurranse litt mer behagelig. På spørsmål om hvor vidt de synes handlingen er grei, svarer deltakerne samstemt 'nei'. Ulike grunner kommer til uttrykk. Blant de eldre guttene skilles det tydelig mellom den skadelindrende bruken tablettene er ment for, og den prestasjonsfremmende hensikten lagkameraten beskriver:

Stian: Smertestillende, det er utrolig utbredt i sykling, egentlig. Det er ikke sånn at du har med i lomma. Men hvis du har krasjet veldig, da, så går du ned til legebilen, også dytter de i deg noen piller og sånt, da. Så du trenger nesten ikke spørre om det engang. Viser de såret på armen din, for eksempel, så gir de deg to piller også sprayer de på noe greier. Så det er mer sånn at hvis du krasjer så får du smertestillende. Det er kanskje litt dumt at det er sånn, da. [...]

Runar: Men det er visst ganske utbredt. Ta før start og sånne ting. Det er jo litt misbruk. Ta smertestillende etter velt, da har du jo vondt, men hvis du tar det for å få vekk smerten i bena fordi du er sliten, så er det jo en litt annen hensikt. [...]

Stian: Hvis han bruker det etter velt og sånn, det er på en måte greit. Men å bruke det bare for å bruke det, det synes jeg ikke er riktig altså. Selv om det er lovlig så synes jeg det er helt feil.

Samme stoffet, men likevel et tydelig skille mellom skadelindring og prestasjonsfremming. Også i den ene gruppen med yngre gutter er det hensikten med bruken deltakerne reagerer på – ganske sterkt:

Martin: Da tar du det for å heve smerteterskelen.

Håvard: Hadde jeg sett noen som hadde gjort det underveis i det norske feltet, så hadde jeg blitt oppriktig irritert på den personen.

Martin: Han hadde blitt baksnakket. Ja, han hadde ikke hatt det noe bra i feltet senere.

Slik jeg forstår deltakerne er det ønsket om prestasjonsfremmende effekt som provoserer. Trolig tenker også Thea på dette da hun sier: «Jeg tenker at hvis du utnytter grensa så mye, så tenker du fortsatt litt som en doper. Fordi du gjør det fortsatt. Eller, på en måte litt, selv om det ikke er helt. Det er på en måte innenfor hva som er riktig, men du utnytter de stoffene du kan, da.»

I måten deltakerne snakker om vignetten på, trer prestasjonsfremmende effekt frem som et alternativt holdepunkt i skillet mellom rett og galt. 'Det som er forbudt er forbudt og det som er lovlig er lovlig', men det er ikke nødvendigvis slik at 'det som er lovlig er greit'. Ikke hvis det er gjort med prestasjonsfremmende hensikt.

I en slik forståelse kan nok måten deltakerne snakker om et annet gråsonestoff oppfattes som en litt pussig kontrast. Vignetten er nesten identisk. Deltakerne finner ut at lagkameraten eller -venninnen bruker koffeintabletter underveis i ritt. Bruken begrunnes i et ønske om å føle seg litt kvikkere mot slutten. Med ett unntak, synes alle guttene at koffeintabletter er greit. De eldste er inne på tre begrunnelser:

Runar: *[Avbryter] Du får jo energikilder med koffein, så.*

Erlend: *Det er lovlig og ikke noe i veien med det.*

Stian: *Nei, jeg tipper det er nesten 50 % som bruker det.*

Koffeintabletter er utbredt, lovlig og koffein er tilgjengelig gjennom andre kilder (Runar nevner energiprodukter, i andre grupper nevnes kaffe og cola). De tre grunnene går igjen i alle gruppene med gutter. Det er tydelig at utbredelsen er noe de kjenner til fra sitt eget nivå og flere av guttene bruker nok koffeintabletter selv. I to av gruppene opplever jeg at eget bruk kan leses mellom linjene. Én av guttene mener at «*Det må nesten være lovlig. Det fikk vi i [lag] hvert fall*». I en annen gruppe minner en deltaker kameraten om «*De du kjøper i Belgia vet du, de der, koffeinrøra. [...] Ja, sånne små rør, som du har på lomma*». At koffeintabletter er utbredt også på eget nivå, noe enkelte av guttene bruker selv, samt at koffein er lett tilgjengelig gjennom andre kilder, tilsier at det oppleves som normalt.

Jentene er av en helt annen oppfatning. Her stiller alle spørsmål ved *hvorfor* lagvenninnen skal bruke koffeintabletter, selv om det er lov:

Bente: *De rundt meg driver ikke med noe ekstra tilskudd og sånn. Så jeg synes det er litt vanskelig å forstå hvorfor de gjør det. Og jeg har ikke så mye kunnskap om det, holdt jeg på å si.*

Nina: *[Avbryter] Jeg tror også at siden jeg ikke er noe vant til det, at jeg kanskje ville følt at det var på en måte litt ekkelt, for jeg visste ikke helt hva det innebar og sånne ting. [...] Og jeg ville nok kanskje vært litt nysgjerrig og spurt litt 'hva er greia med det her?', på en måte. For, som sagt, det er jo ikke ulovlig og da er det jo ikke noe jeg kan gjøre noe med. Men jeg tror jeg ville spurt 'hvorfor gjør du det her?' og 'hvordan funker det?' og 'hva er greia?'. For jeg synes det hadde vært litt rart og kanskje litt ekkelt hvis en lagvenninne av meg drev med slike ting, som jeg selv ikke ville gjort.*

Thea: *Jeg skjønner ikke helt poenget med å ta i seg ekstra stoffer for å bli god. For jeg tenker liksom at det tar litt av. Det er en konkurranse og hvis vi spiser vanlig og sånn, så er det... Så jeg ville påvirke henne til å få det synet på det, da.*

Jentenes samstemte og utbroderte skepsis står i kontrast til guttenes kortfattede, men begrunnede aksept. Det er tydelig at normalitet ikke er et moment hos jentene. Ninas mange spørsmål til den hypotetiske lagvenninna viser at koffeintabletter er nytt for henne, noe «*litt ekkelt*», som hun ikke vet hva innebærer. Bente forteller at syklistene i hennes miljø «*driver ikke med noe ekstra tilskudd*». At koffeintabletter er normalt og greit, har ikke erfaringsbasert sammenfallenhet for jentene. Det kan tenkes at jentene heller ikke assosierer koffeintabletter med andre koffeinkilder på samme måte som guttene gjør. Der guttene trekker paralleller mellom koffeintabletter, kaffe og cola, utgjør tablettene trolig noe substansielt forskjellig for jentene. For dem er dette «*ekstra stoffer for å bli god*», «*ekstra tilskudd*» og noe «*litt ekkelt*».

Jentene stiller spørsmål som krever mer nyanserte svar enn at koffeintabletter er normalt og tillatt. De lurere på hvilken effekt tablettene er ment å ha, og i forlengelsen, om det er greit å ty til tabletter for å søke denne effekten. Thea er inne på et svar. Hun skjønner ikke «*poenget med å ta i seg ekstra stoffer for å bli god*». For Thea og trolig for de andre jentene, får brukens prestasjonsfremmende hensikt en sentral plass i rammen også for denne vignetten. Kanskje burde jentene ha rettet sine spørsmål til guttene. Hvorfor havner tablettenes prestasjonsfremmende hensikt i bakgrunnen? Bare én av guttene, junioren Martin, nevner effekt i diskusjonen rundt koffeintabletter. Slik jeg leser utsagnet, er effekten et argument for at bruken er grei: «*Eller om du blir litt trøtt, det blir litt vanskelig å konsentrere seg på slutten av et ritt, da. Da er det på en måte greit å ha en koffeintablett i lomma. Så lenge det er lovlig.*»

En alternativ forståelse er at guttene ikke forstår koffeintabletter som prestasjonsfremming, på samme måte som, for eksempel, smertestillende tabletter. I

Martins kommentar ser jeg en nyanseforskjell som går igjen ved flere anledninger blant guttene. Det Thea opplever som prestasjonsfremming, dreier seg om noe annet for Martin, kanskje best formulert som ‘å opprettholde forutsetninger for å prestere’. Martin sier «*trøtt*», ikke ‘sliten’; han sier at det «*blir litt vanskelig å konsentrere seg*», ikke ‘vanskeligere å få bena til å gå rundt’. Det handler om søvnighet og konsentrasjon, fremfor fysisk utmattelse og stive muskler. Nyanseforskjellen kjenner jeg igjen fra min egen tid i miljøet. På den ene siden står stoffer og metoder som oppfattes å øke fysisk yteevne (prestasjonsfremming); på den andre siden står stoffer og metoder som oppfattes å motvirke ‘forstyrrende elementer’ som senker fysisk yteevne (‘opprettelse av forutsetninger for å prestere’). Å bli sliten kan man ikke gjøre noe med, men blir du ukonsentrert, syk eller får kramper, kan du alltid ta en tablett. «*Ja, du bruker jo Crampfix, liksom*», forteller én av guttene: «*Jeg har med saltpiller på rommet, liksom*», sier en annen.

Når lagkameratens ønske om å føle seg litt kvikkere ikke preger guttenes rammer, er det kanskje fordi de ikke anser dette som prestasjonsfremmende. Lagkameraten ønsker snarere å opprettholde en viktig forutsetning for å prestere. Den samme nyanseforskjellen går igjen da Adrian argumenterer for en mildere reaksjon mot lagkameraten som fikk veksthormoner før Tour de France, fordi «*Han har jo ikke dopa seg, men han har gjort noe for å bli fortere frisk*». Her er behandlingen ureglementert og derfor umoralsk. Men den er ikke *så* umoralsk, fordi den ikke er prestasjonsfremmende. Videre går nyanseforskjellen igjen når guttene mener at smertestillende er greit etter velt, men ikke når det brukes med prestasjonsfremmende hensikt. Koffeintablettene havner nok litt på utsiden av denne forståelsen. Søvnighet og konsentrasjonssvikt er noe annet enn blåmerker og skrubbsår. Mange vil nok spørre Martin om det å bli litt trøtt ikke har sammenheng med at man er litt sliten.

5.3.4 Oppsummering

Måten de unge syklistene kommuniserer om moralske dilemmaer, ser ut til å bero på enkelte karakteristikk ved det aktuelle dilemmaet. Når handlingen som beskrives er forbudt, havner forbudet i midten av nesten alle deltakernes rammer. Potensielt legitimerende momenter nevnes nesten ikke i det hele tatt. Mantraet ‘det som er forbudt er forbudt’ forstår jeg i lys av syklistenes sportslighet og resultatorientering, men også – blant de yngre guttene – som en del av rammeforhandlingen i fokusgruppeintervjuet.

Når dilemmaet handler om bevisst, prestasjonsfremmende doping, gir samstemte deltakere, i tre av gruppene, uttrykk for at det ikke er så mye å snakke om. Vignetten avvises. Dette leser jeg som et av de tydeligste eksemplene på rammeforhandling.

Til sist, når handlingen som beskrives *ikke* er forbudt, er syklistene mer nyanserte. De trekker veksler på andre sider ved vignettene for å begrunne hvorfor – etter alle guttenes syn – bruk av smertestillende tabletter for prestasjonsfremming er galt, mens koffeintabletter er greit. Prestasjonsfremmende hensikt trer frem som en meningsskapende del av syklistenes rammer for vignetten om smertestillende tabletter, men havner i bakgrunnen når det kommer til koffeintabletter. At koffeintabletter er normalt og greit har erfaringsbasert sammenfallenhet for guttene. Jentene opplever ikke koffeintabletter som normalt, og stiller spørsmål.

5.4 *Hvordan kommuniserer en gruppe unge og lovende landeveissyklister om doping i profesjonell landeveissykling?*

Jeg avslutter kapittelet med spørsmålet om hvordan de unge syklistene kommuniserer om doping i profesjonell landeveissykling. Spørsmålet belyses ved å vise frem et trekk som på flere måter gjennomsyrrer datamaterialet og er tilstede i alle delkapitlene over, både eksplisitt og implisitt. Syklistene er tydelige på at det er mye mindre doping i profesjonell landeveissykling ‘nå’, enn hva det var ‘før’. Denne *troen på bedring* preger rammeforhandlingen i fokusgruppeintervjuene, der den er del av syklistenes forsvar for sykkelsporten. Den er også synlig i syklistenes daglige kommunikasjon: De snakker mer om ‘før’ enn om ‘nå’; om ‘nå’ er det egentlig ikke så mye å si. Til sist avviser syklistene én av vignettene, blant annet fordi de tror situasjonen som beskrives ikke ville ha funnet sted i dag. Her undersøkes troen på bedring nærmere.

5.4.1 Troen på bedring

Diskusjonen om doping i profesjonell landeveissykling innledes med en praktisk oppgave. Jeg ber både guttene og jentene¹² om å skrive ned et prosentvis anslag på hvor mange av herrenes World Tour-syklister som bruker doping:

¹² Se delkapittel 4.1.2 for en forklaring på hvorfor jentene også får spørsmål om utbredelse blant herrene.

Mest optimistiske gruppe		Minst optimistiske gruppe	
0,01%	0,5%	1%	7%
0,1%	0,5%	1%	9%
0,1%	3%	5%	66,6%
		7,22%	

Tabell 5.4

I et på mange måter homogent utvalg, varier anslagene på dopingens utbredelse fra 0,01% til 66,6%. De to er tydelige ytterpunkter, men også forskjellen mellom 0,5% og 9% antyder svært ulike oppfatninger. Variasjonen bærer vitne om et spørsmål forbundet med lite sikker kunnskap. Kunnskapsmangelen – eller -etterslepet – beskrevet i kapittel 2, åpner for ulike rammer. Én kan hevde at landeveissykling fremdeles er klassens versting; en annen kan hevde tvert imot. Ingen av påstandene er tilstrekkelig forankret i kunnskap til å utkonkurrere den andre. Denne konteksten kommer til uttrykk hver gang dopingens utbredelse i landeveissykling blir tema for offentlig diskusjon og debatt. CIRC-rapporten reiser flere spørsmål enn svar når den forteller at «One respected cycling professional felt that even today, 90% of the peleton was doping, although he thought that there was little orchestrated team doping in the manner that teams had previously employed. Another put it at around 20%» (Marty, Nicholson og Haas 2015, s. 56). Spennvidden er enda større i reaksjonene på rapporten. Proffsyklisten Geirant Thomas (sitert i Wynn 2015) omtaler de anonymiserte påstandene som «insulting» og forteller at han tror idretten er «a hell of a lot cleaner». I kommentarfeltet under uttalelsene ropes det fra folkedypet at 90% er en bekreftelse på det man allerede vet.

I en kontekst der ingen riktig vet og mange mener mye, mener de unge syklistene tilsynelatende mye forskjellig. Likevel, måten syklistene kommuniserer om landeveissyklingens dopingproblem preges av to samstemte oppfatninger. Disse yngre guttene er inne på begge:

Lars: *Før så var det jo sånn...*

Martin: *[Avbryter] Da var det organisert.*

Lars: *...da var det jo leger og skikkelig organisert, men...*

Håvard: *[Avbryter] Veldig organisert. [...]*

Lars: *Samtidig så skal du liksom, nå er det såpass mye, det snakkes så mye om doping, da. Og hvis...*

Martin: *[Avbryter] Det er vanskelig å få med flere personer på det.*

Lars: *Ja. Hvis du sier det til en, så vil jo nesten han garantert sladre, da. Eller, ikke sladre, men si fra.*

Guttene tror på bedring, og de antyder at profesjonelle syklistere som bruker doping i dag, gjør det på egenhånd fremfor som del av et større nettverk. Blant de eldre guttene kommer en mer nyansert fremstilling av de samme synspunktene til uttrykk. Stian forteller at én av dagens norske proffsyklistere har doping tett på seg, men ikke nødvendigvis kjenner til det av den grunn:

Stian: *Altså, [norsk syklist] er på [lag]. [...] Det er vel ikke så lenge siden at folk ble tatt der i hvert fall. Og på de nivåene under [...] ja, farmer-lagene til [lag], der ryker jo folk på en smell hele tiden. Uten at du får vite om det. Så det er jo ganske skremmende. Det er jo ganske nære, når [det dreier seg om] de lagene liksom rett under der. At det forsvinner en rytter eller to i året på grunn av doping, det er, da blir det i alle fall ganske nære. Men, jeg tror vel det er slutt på den tida at det...*

Runar: *[Avbryter] Jeg tror det er mye mer lukka nå. [...] Tror ikke folk snakker så åpent om det, at...*

Stian: *[Avbryter] Jeg tror det er mye mer på egenhånd. Hvis du først skulle gjort det så hadde du sikkert gjort det i skjul hjemme. At du ikke akkurat hadde tatt det med på noe treningsamling eller løp, det tror jeg ikke.*

At noen få likevel bruker doping i en kontekst der bruken, slik deltakerne ser det, må holdes skjult for både konkurrenter og lagkamerater, forklarer Martin med at «*det er alltid en idiot som prøver, da.*» At litt juks er uunngåelig ser ut til å gå igjen som begrunnelse for at doping fremdeles forekommer. Runar er inne på det samme:

Det kommer vel aldri til å bli helt rent uansett. Det gjelder egentlig alle idretter, eller, alle plasser i samfunnet der det er penger, vil det alltid være juks i en eller annen form. Men at det er bedre, det tror jeg er ganske sikkert. Men så er spørsmålet hvor mye bedre det har blitt, da.

Runars siste kommentar er oppsummerende for datamaterialet. Deltakerne er enige i at tilstanden er bedre 'nå' enn 'før', men ikke fullt så enige i hvor mye bedre. Gruppene med yngre gutter står bak anslagene til venstre i tabell 5.4. Optimismen reflekteres i det de sier om temaet. Landeveissykling er «én av de mest rene sportene nå, da. Renere enn mange andre sporter», forteller én. En annen sier at idrettens mange lagledere med fortid som dopingbrukere på 1990- og 2000-tall ikke er et problem, fordi «De fleste som gjorde det på den tiden, de står jo ikke for doping nå. De synes jo det er helt uaktuelt».

Slike påstander fremmer de yngre guttene gjerne som 'vedtatte sannheter', slått fast i en bisetning, uten begrunnelser eller tegn på uenighet dem imellom. I lys av diskusjonen i kapittel 2 om dagens tilstand, vurderer jeg guttenes påstander som diskutabile.

Diskusjonelementer som vedtatte sannheter fremstår for meg som en noe bastant optimisme på sykkelsportens vegne. Intervjumaterialet fra de to gruppene gir få indikasjoner på hva optimismen begrunnes i. Den oftest og tydeligst artikulerte begrunnelsen følger logikken 'den som bruker doping blir avslørt, og ettersom få blir avslørt er det få som bruker doping'. Denne gruppen diskuterer et sitat der en proffsyklist forteller om å ty til doping fremfor å gi slipp på guttedrømmen:

Jørgen: Det er alltid noen som tenker sånn, da. [...] Men de er i fåtall, da.

Adrian: Og de blir som regel tatt også, da.

Petter: Altså. Blir du god, så blir du tatt ordentlige prøver av, så da blir du jo tatt uansett, da.

Dopingens lave utbredelse begrunnes i en ny diskutabel påstand, også fremmet som en vedtatt sannhet: For landeveissyklistere på et visst sportslig nivå avslører dopingkontrollen *alt*. Et mer kuriøst eksempel finner sted da Håvard forsøker å fortelle at astmamedisin ikke har prestasjonsfremmende effekt på mennesker uten astma:

Håvard: Jeg har også hørt at hvis du ikke har astma og tar astmamedisin...

Martin: *[Avbryter] Så blir du tatt.*

Guttene er optimistiske på sykkelsportens vegne, men måten optimismen uttrykkes leser jeg som del av rammeforhandlingen i fokusgruppeintervjuet. I delkapittel 5.2.3 viser jeg hvordan påstander om dopings utbredelse trigger syklistene til å forsvare idretten sin når de snakker med utenforstående. Når de yngre guttene bringer forsvaret for sykkelsporten inn i fokusgruppeintervjuet, er det naturlig at spørsmålet om utbredelse virker som en trigger også her. Det lingvistiske budskapet i guttenes noe bastante påstander er tydelig: Idretten er så 'ren' som en idrett kan bli. Forsvaret er klingende klart, og inneholder i min forståelse også et metakommunikativt budskap. Når utbredelse blir tema, får syklistene en ny mulighet til å metakommunisere rundt samtaleemnet for fokusgruppeintervjuet: Det finnes mer relevante temaer en masterstudent kan prate med unge syklister om, og mer aktuelle idrettsutøvere en masterstudent kan prate om doping med.

Troen på bedring er gjennomgående også blant jentene og de eldre guttene. Men her er deltakerne mindre forsiktige i sine anslag og mer nyanserte i sine begrunnelser. Bedringen begrunnes gjerne i en markant holdningsendring, der dagens syklister har tydelige antidopingholdninger, i motsetning til dem som var profesjonelle på 1990- og 2000-tallet. Holdningsendringen anses som et resultat av økt risiko for, og økte konsekvenser ved, å bli avslørt for doping. Slik Nina uttrykker det:

Men jeg har hvert fall tenkt at nå blir det mer fokus på det som noe negativt, når det har kommet så veldig mange saker og veldig mange store saker. At det blir ekstra stor fokus på det. Og man kanskje utvikler bedre metoder for testing og slike ting. Så håper jeg hvert fall at holdningene blir bedre, og da blir det jo færre som doper seg.

Mange saker og store saker tydeliggjør konsekvensene ved å bli avslørt; bedre metoder for testing understreker risikoen. Resultatet er bedre holdninger og færre som doper seg. Under diskuterer guttene hvor vidt Steffen Kjærgaard ville valgt å doper seg hvis han var i samme situasjon i dag som i 1999:

Erlend: Når jeg tenker meg om, så tror jeg at holdningene også er annerledes i dag, enn de var i 1998 eller 1999, ikke sant. [...] At nå er det, vi ser at det er flere som blir tatt. Og konsekvensene er mye verre enn hva de var i 1999. Hvis du ser, for eksempel, Pantani ble tatt og ingenting som skjer, bortsett fra at han

må forlate rittet og stiller til start igjen et par uker senere, liksom. Mens nå er det jo mye større konsekvenser.

Runar: Så lærer du jo litt av sånn som den Kjærgaard-saken, da. Det kan jo være du som havner der om 15-20 år. Så er det verdt det, da? Sikkert litt flere som ville tenke sånn. Se på Armstrong, hvordan det har gått med han. Og Kjærgaard også. Ja.

Økte konsekvenser fungerer som avskrekking, og avskrekking fører til holdningsendring. Der Erlend fokuserer på lengden på utestengelsen, antyder Runar at medias dekning av dopingsaker også oppleves som en avskrekkende konsekvens. Med å «havne der» sikter nok Runar først og fremst til oppmerksomheten Kjærgaard fikk i norsk presse etter at han gikk ut med sin innrømmelse i 2012.

De unge syklistene er ikke alene om å tro på bedring. Som nevnt i kapittel 2, finner ADN (2014) den samme tendensen i et intervjuprosjekt om doping i sykkelporten, og stiller spørsmålet om «hvor denne underforståtte troen på forbedring kommer fra». Spørsmålet er relevant også for mitt datamateriale. Begrepet fremtredenhet med dets tre dimensjoner er nyttig. For det første kan troen på forbedring ha erfaringsbasert sammenfallenhet. Forhåpentligvis har den det hos de profesjonelle syklistene ADN har intervjuet. I fokusgruppeintervjuene bruker de eldre guttene egne erfaringer som indikasjon på at doping ikke er så utbredt. Flere av guttene har deltatt i internasjonale ritt på et nivå som ligger nært verdenstoppen, og utsagn som dette må sees på denne bakgrunnen:

Nei. Jeg føler i hvert fall at i de løpene vi har kjørt så er det ingen som har vært noe umenneskelig, nei, ikke umenneskelig, men veldig overlegne. Det er alltid noen som er – eller ikke alltid – men det er ofte folk som er bedre [enn meg], men det er ingen som kjører så fort at det ikke er mulig å komme på det nivået med trening. Føler jeg.

Deltakeren har – som mange unge og lovende norske syklistere de siste årene – konkurrert mot noen av de beste i verden. Han opplever ikke at de beste holder et nivå som tilsier dopingbruk. Så lenge syklistene ikke opplever, ser eller hører noe som minner om doping, utover løse rykter, er det naturlig at de trekkes i retning av en tro på bedring. Påstander om at doping fremdeles er svært utbredt, mangler erfaringsbasert sammenfallenhet, og deltakerne fester seg heller ved motstridende påstander.

En andre, supplerende forståelse, er at troen på bedring oppnår sentralitet hos syklister med både sportslige og resultatorienterte masterrammer. I jakten på prestasjoner, resultater og en profesjonell kontrakt, er det lite hensiktsmessig å anta at konkurrenter har et fortrinn ens egen sportslighet utelukker. Så fort kunnskapsetterslepet tillater det, sprer troen på bedring seg, fordi fokus på dopingbruk man ikke engang *vet om* oppleves som lite rasjonelt.

Ved å understreke at troen på bedring er «en felles forståelse fra sykkelmiljøet», peker ADN (2014, s. 16) i retning av den tredje og kanskje mest overbevisende forståelsen. Også i mitt datamateriale fremstår troen på bedring som et felles anliggende – den deles av så godt som alle deltakerne. Begrepet kulturell resonans blir relevant. Hvorfor resonerer troen på bedring med de unge syklistene, på et kulturelt nivå? Svaret ligger sannsynligvis nært til reaksjonen på at doping ofte blir et samtaleemne i interaksjoner med utenforstående, omtalt i delkapittel 5.2.3. Slik deltakernes forsvar av sykkelporten mot dopingrelaterede ‘beskyldninger’ forstås som et ønske om å formidle mer stolte aspekter ved idretten, kan troen på bedring forstås som en tilbøyelighet til å selv fokusere på de stolte sidene. Gjennom tradisjoner og folkløse handler landeveissykling for de innvidde om lidelse, taktikk, store dueller, naturopplevelser og forholdet mellom menneske og maskin. Syklistene lar ikke dopingbruken de ikke *vet om* komme i veien for dette. Så fort kunnskapsetterslepet tillater det, havner doping utenfor rammen, og troen på bedring sprer seg.

Oppsummert er det flere grunner til at de unge syklistene forenes i troen på bedring, tross svært varierende oppfatninger av hvor mye bedre det har blitt. Tilbake til den nylige CIRC-rapporten er det sannsynligvis Geirant Thomas’ reaksjon som i høyest grad resonerer med syklistenes og preger deres egne rammer. «Look at Brad, look at Froomey, I’d put all the money I have that they’re clean», sier Thomas (sitert i Wynn 2015) om lagkameratene Bradley Wiggins og Chris Froome, begge nylige vinnere av Tour de France. Utsagnet oppnår trolig både sentralitet, erfaringsbasert sammenfallenhet og kulturell resonans hos de unge syklistene. Påstandene om at 20% eller til og med 90% fremdeles bruker doping, oppnår kanskje ingen av delene.

Jenta som anslår at 66,6 % av herrene bruker doping, utgjør et lite unntak fra troen på bedring. Deltakeren har riktignok tro på at ting er bedre, bare ikke så *mye*. På spørsmål

om hun tror det har blitt mindre doping svarer hun: «*Ja, det tror jeg. Men, ja. Det er fortsatt veldig mange lagledere og sånn med, som har vært tatt for doping før. Og de bør ikke få [være med], de påvirker.*» Jeg spør om det ikke er mulig å endre holdninger. «*Jo, altså, de blir jo endret litt etter litt når de setter ned, ja, eller, jeg håper hvert fall det. Jeg tror det er mer enn det vi tror der. Fortsatt.*»

5.4.2 Oppsummering

De unge syklistene erkjenner landeveissyklingens dopingbefengte historie, men tror på bedring. Blant de yngre guttene er troen svært sterk – det har ikke bare blitt bedre; det har blitt så bra som det kan bli. I en noe bastant optimisme, ser jeg tegn til at spørsmålet om utbredelse blir del av guttenes rammeforhandling i forsvarsposisjon: Profesjonell landeveissykling er i dag så godt som helt ‘rent’, og temaet for fokusgruppeintervjuet er i så måte utdatert. Jentene og de eldste guttene tror også på bedring, men er mer nyanserte i sin optimisme. Bedringen begrunnes først og fremst i holdningsendringer, men også på bakgrunn av egne erfaringer. Med ett unntak opplever deltakerne bedringen som betydelig, men flere medgir at det er vanskelig å vite *hvor* betydelig.

Avslutningsvis reises spørsmålet om hvor troen på bedring kommer fra. Den politisk-sosiologiske rammeanalysens begrepsapparat er nyttig. I møte med et sosialt fenomen omspunnet av kunnskapsmangel, er det interessant å se hvilke innramminger som resonerer med syklistene. Troen på en nærmest ‘ren’ idrett resonerer, fordi den har erfaringsbasert sammenfallenhet hos de eldste guttene; fordi den har sentralitet hos sportslige og resultatorienterte syklistere som ikke bruker energi på å bekymre seg for dopingbruk de ikke *vet om*; og fordi den har kulturell resonans med et norsk sykkelmiljø som helst fokuserer på og formidler landeveissyklingens mer stolte sider.

6. Avsluttende diskusjon og konklusjoner

Gjennom fire delkapitler har jeg belyst studiens fire underproblemstillinger i et rammeanalytisk perspektiv. Her tar jeg et steg tilbake og ser på spørsmålet *Hvordan kommuniserer en gruppe unge og lovende landeveisryklister om doping?* I delkapittel 6.1 oppsummerer og diskuterer jeg studiens svar på den overordnede problemstillingen. Dette gjør jeg med et blikk for studiens bidrag til samfunnsfaglig forskning på doping fra eliteutøverperspektivet. Avslutningsvis, i delkapittel 6.2, reiser jeg et spørsmål om studiens praktiske implikasjoner.

6.1 Studiens bidrag til samfunnsfaglig forskning på doping

I kapittel 1 trekker jeg frem to nylige studier som viser hvordan profesjonelle landeveisryklister velger eller velger bort doping i en sosial kontekst (Lentillon-Kaestner et al. 2012; Ohl et al. 2013). Kommunikasjon om doping er sentralt, og de første årene i en profesjonell karriere er særlig viktige. Tyler Hamilton oppsummerer det hele når han forteller om «A thousand days of getting signals that doping is okay, signals from powerful people you trust and admire, signals that say It'll be fine and Everybody's doing it» (Hamilton og Coyle 2012, s. 34; se kapittel 2). Når jeg spør hvordan en gruppe ryklister på trappen til en profesjonell karriere kommuniserer om doping, er det på denne bakgrunnen. Gjennom et studie av kommunikasjon utfyller jeg samfunnsfaglig forskning på doping med en ny og relevant tilnærming. Det handler om en del av ryklistenes forberedelser for eventuelle dopingrelaterte utfordringer.

Fokusgruppeintervjuene gir innsikt i ulike måter å kommunisere om doping på. Det er betydelige forskjeller, først og fremst på gruppenivå. Her tar jeg utgangspunkt i to fellesnevnerne på tvers av gruppene. I min tolkning av fokusgruppeintervjuene er kommunikasjon om doping, for det første, normregulert og, for det andre, sterkt preget av bestemte fortolkninger av fenomenet doping. To normer fremstår som viktige i fokusgruppesituasjonen. Ryklistene er enige og, særlig de yngre guttene, forsvarer sykkelporten. Ut fra det ryklistene forteller virker det trolig at normene også spiller inn i hverdagslig kommunikasjon om doping. Studien gir derfor verdifull innsikt i hvordan to normer knyttet til å kommunisere om doping utfoldes i en konkret interaksjon.

Normen om å forsvare sykkelsporten identifiserer jeg først og fremst i de to gruppene med yngre gutter. Innholdsaspektet i kommunikasjonen jeg forstår som et forsvar, består av ulike fortolkninger av fenomenet doping. Felles for fortolkningene er at de stiller sykkelsporten i et godt lys. Syklistene forteller, for eksempel, at doping er svært lite utbredt i dag. De forteller at de selv, som unge og lovende representanter for sporten, ikke snakker mye om doping. Og de snakker i hvert fall ikke om det på *den måten*. De anser ikke vignettene som reelle dilemmaer, fordi situasjonsbeskrivelsene er utdaterte og dopingalternativet virkelighetsfjernt. På overflaten kan slike fortolkninger være oppriktige og ikke nødvendigvis et forsvar. Selve forsvaret leser jeg ut av sider ved relasjonsaspektet, som er spesielt tydelig blant de yngre guttene. Her uttrykkes fortolkningene kortfattet, på måter jeg i blant opplever som avvisende og i blant som påfallende enkelt og bastant. Dopingens lave utbredelse blir en vedtatt sannhet; at doping ikke *er* et dilemma blir en selvfølgelighet.

Slik kan forsvaret for sykkelsporten minne om benektelse. Dette er etter mitt syn et av studiens viktigste bidrag. Slik jeg viser i kapittel 2 er profesjonell landeveissykling en historisk sett dopingbefengt idrett, og vi *vet* lite om dagens tilstand. I mitt bilde vil det være naturlig dersom en ung syklist på vei inn i idretten har bekymringer og spørsmål når det kommer til doping. Hvilke utfordringer venter? Hvordan vil *jeg* handle i møte med utfordringene? Ut fra normen om å forsvare sykkelsporten forteller de unge syklistene – og særlig de yngre guttene – at de allerede sitter med svaret. *De* vet. Og svaret er utelukkende positivt: *Ingen* utfordringer venter, og dersom de mot formodning gjør det, er det likevel såre enkelt å handle moralsk riktig. Det kan fremstå som om normen ikke gir rom for å kommunisere bekymringer og spørsmål, fordi bekymringer og spørsmål bryter med normen.

Med andre ord: I fokusgruppeintervjuene utfoldes normen om å forsvare sykkelsporten som en klar begrensning på kommunikasjonen. Dette reiser et viktig spørsmål. Studien sier lite om hvordan normen utfolder seg i hverdagslig kommunikasjon syklistene imellom. De forteller at de forsvarer sykkelsporten overfor eksterne, og i sådanne interaksjoner er nok kommunikasjonen av en begrenset art. Men hva foregår uten eksterne til stede? Er det da tillatt å luften bekymringer og spørsmål, og å snakke om doping som en reell utfordring? Som forsker – ekstern per definisjon – er det vanskelig å få tak på dette. Én tilnærming peker seg ut som fruktbar: Å følge en gruppe unge

landeveisryklister over tid, som deltakende observatør, for eksempel i forbindelse med trenings- og konkurransesamlinger.

Forsvaret for sykkelporten består i bestemte fortolkninger av fenomenet doping. I andre grupper kommer fortolkningene til uttrykk i en mer nyansert og begrunnet form. Derfor ser jeg dem som mer enn et forsvar, og nytter begreper fra den politisk-sosiologiske rammeanalysen for å forstå hva som ligger til grunn. Hvorfor fortolker de doping som et ikke-dilemma, og hvorfor tror de så bestemt på bedring? At syklistene ikke snakker om doping som et dilemma, er ikke et overraskende funn. I kapittel 2 nevner jeg tre norske holdningsstudier der *ingen* eliteidrettsutøvere svarer at doping kan godtas generelt eller i spesifikke dilemmasituasjoner (NIF 1994; Loland et al. 2003; Breivik et al. 2009). Breivik et al. (2009, s. 749) foreslår: «One hypothesis is that in this dilemma situation, a zero tolerance attitude is clarifying. Most athletes choose simply to exclude the doping possibility and do not spend energy considering it».

Min studie handler ikke om holdninger, men utdyper grunnlaget for forfatterens hypotese. Ved å undersøke kommunikasjon gir studien innsikt i hvordan ekskluderingen av dopingalternativet utspiller seg og begrunnes i en konkret interaksjon. Breivik et al. (2009) skriver om energibesparelse, og antyder dermed at utøverne tenker som – nettopp – idrettsutøvere når de utelukker dopingalternativet. Denne studien fanger opp en slik tankegang ved å foreslå et samspill mellom sportslige og resultatorienterte masterrammer i de unge syklistenes fortolkning av dopingdilemmaer. I denne forståelsen trenger syklistene ett ord for å komme frem til at en handling er moralsk dårlig: 'Forbudt'. Regelboka er sportslige og resultatorienterte syklisters følgesvenn. Ved hjelp av den kan de søke enkle svar, uten å la moralske kvaler forstyrre fokuset på prestasjoner og resultater. Slik leder studiet av kommunikasjon til et konkret bidrag til samfunnsfaglig forskning på eliteidrettsutøveres perspektiver på doping. I spørsmål der regelboka ikke gir enkle svar – der *doping* byttes ut med *gråsonen* – blir syklistene mer nyanserte. Kanskje er det i gråsonen samfunnsforskere som vil ha tak på norske eliteidrettsutøveres holdninger, oppfatninger eller, for den saks skyld, bruk, bør søke.

På samme måte gir studien opplysende innsikt i hvordan troen på bedring utfoldes og begrunnes i fokusgruppeinteraksjonen. I et mylder av meninger om dopings utbredelse i landeveisrykling, gjør de unge syklistene sine fortolkninger i lys av de mest

optimistiske rammene i offentligheten. Optimismen resonerer på tre plan: Den har sentralitet hos sportslige og resultatorienterte syklister, den har erfaringsbasert sammenfallenhet hos de eldste guttene og den har, ikke minst, kulturell resonans. Jeg vektlegger optimismens kulturelle resonans, og dette bringer meg til et nytt avsluttende poeng. I min forståelse opplever de unge syklistene temaet doping som en oppmerksomhetstvy, som hindrer dem i å formidle det *de* mener er viktig med sykkelsporten. Likeledes fokuserer de selv på det de ser som mer stolte aspekter, og – når kunnskapsetterslepet tillater det – havner doping i bakgrunnen. Troen på bedring sprer seg ut fra en grunnleggende opplevelse av at landeveissyklingens kultur handler om noe helt annet enn doping.

Her bruker jeg ordene lidelse, taktikk, store dueller, naturopplevelser og forholdet mellom menneske og maskin. Dette er mine ord. Kulturelle aspekter ved norsk landeveissykling kan være et nyttig felt for videre forskning, også som inngang til en dypere forståelse av kommunikasjon om doping. Christiansen (2005a) viser at en bred kulturanalyse av sykkelsporten kan være en fruktbar inngang til temaet doping – metodisk, med tanke på oppbyggingen av et kvalitativt intervju, og tematisk, i konstruksjonen av forståelsesrammer for syklistenes perspektiver på doping. I møte mellom et kommunikasjonsstudie og en bred kulturanalyse av norsk landeveissykling, ser jeg en nyttig tilnærming. Min studie gir rik innsikt i hvordan en gruppe unge syklister kommuniserer om doping. Forståelsen kan utdypes i lys av hvordan syklistene kommuniserer om, for eksempel, sykkelsportens attraksjon, sosialisering og vennskap, trening og kosthold, skader, sykdom og medisinbruk.

6.2 Et spørsmål om kommunikasjonsklima?

Studiens bidrag til samfunnsfaglig forskning består i ulike innsikter som ville vært vanskelig å få tak på gjennom andre tilnærminger. Hva er så studiens praktiske implikasjoner?

Kommunikasjon spiller en viktig rolle i forebyggende antidopingarbeid. Gjennom foredrag, seminarer og utdanningsopplegg på internett, kommuniserer antidopingbevegelsen et forebyggende budskap til unge idrettsutøvere. For slike tiltak vil et godt kommunikasjonsklima, åpent for nyanser og uten dominerende tabuer, være et godt utgangspunkt. Da vil det være stor sjanse for at utøvere møter forebyggerens

budskap med nysgjerrighet og lærervilje. De vil kanskje stille spørsmål, leve seg inn i dilemmaer og vriene sosiale situasjoner og de vil kanskje oppnå *problembevissthet*. I blant annet rusforskning og forskning på mobbing nyttes begrepet problembevissthet som første trinn på forebyggingens 'tiltakstrapp' (se Sørensen og Grimsmo 2006, s. 3). Problembevissthet handler om målgruppens erkjennelse av at det foreligger en problemsituasjon. På bakgrunn av denne erkjennelsen får forebyggende budskap reell og erfaringsnær mening, som svar på et reelt og erfaringsnært problem.

Er kommunikasjon om doping preget av et godt kommunikasjonsklima, åpent for nyanser og ikke dominert av tabuer? Denne studien tyder på at dette ikke alltid er tilfelle. Studien gir innsikt i en normregulert kommunikasjon om doping, der meningsutvekslinger sjelden er nyanserte. Avslører studien tabuer?

Fokusgruppeintervjuene alene gir ikke et entydig svar. Blant annet er Erlend et eksempel på at doping ikke er tabu for alle. Men noen sider ved doping kan nok være tabu for noen. Særlig to temaer trer frem. Et første potensielt tabu knytter jeg til kommunikasjon om dopingens utbredelse i landeveissykling. Hvordan vil de unge syklister motta en påstand om at landeveissykling ikke bare er en dopingbefengt idrett historisk sett, men kanskje også er det i dag? Min erfaring fra fokusgruppeintervjuene er at *muligheten for* at doping fremdeles er svært utbredt, er et tabu for mange. Et andre potensielt tabu ligger i erkjennelsen av at doping er et dilemma. Er det for eksempel rom i kommunikasjonen mellom unge syklister, til å snakke om doping som en fristelse? Måten syklister kommuniserer om vignettens dilemmasituasjoner tyder på at dette rommet i hvert fall er begrenset.

Hvis jeg holder som premiss at det foreligger tabuer knyttet til å kommunisere om dopingens utbredelse og doping som dilemma, er følgende spørsmål betimelig: Er det ikke nettopp disse sidene ved doping unge utøvere *må* kommunisere om for å oppnå problembevissthet og finne mening i forebygging? På hvilket grunnlag kan vi forebygge, dersom utøvernes kommunikasjon begrenser erkjennelse av at doping kan forekomme i deres idrett og utgjøre et reelt dilemma? Studiet av hvordan en gruppe unge syklister kommuniserer om doping, har dermed en praktisk implikasjon rettet mot antidopingbevegelsens forebyggende arbeid. I møte med unge utøvere bør en første målsetning defineres: Å tilrettelegge for et kommunikasjonsklima der utøvere kan kommunisere nyansert og fritt for tabuer, og på den måten oppnå problembevissthet.

Referanser

- Album, D. (1996). *Nære fremmede: pasientkulturen i sykehus*. Oslo: Tano.
- Anda, K. R. (2014). Kristoff-trener om Tramadol: - Det er katastrofalt for Alex. *Procyling.no*. Hentet 20. mars 2015 fra: <http://www.procyling.no/kristoff-trener-om-tramadol/>
- Andersen, O. S. & Jung, N. C. (1999). *Doping på landevejen*. København: Møntergården.
- Andersen, T. E. (2014). *Løgnen ble for tung å bære*. Hentet 28. april 2015 fra <http://www.renidrett.no/index.php/historiene/steffen-kjaergaard>
- Antidoping Norge (2014). *Intervjuprosjekt om doping i sykkelporten*. Oslo: Antidoping Norge.
- Antidoping Norge (2015a). *Hva er doping?* Hentet 28. april 2015 fra <http://www.antidoping.no/medisinsk-info/hva-er-doping/>
- Antidoping Norge (2015b). *Dopinglisten 2015*. Hentet 28. april 2015 fra <http://www.antidoping.no/medisinsk-info/dopinglisten/>
- Antidoping Norge (2015c). *Medisinsk fritak (TUE)*. Hentet 4. mai 2015 fra <http://www.antidoping.no/medisinsk-info/medisinsk-fritak-tue/>
- Antidoping Norge (2015d). *Dopingkontroll*. Hentet 16. mai 2015 fra <http://www.antidoping.no/dopingkontroll/>
- Antidoping Norge (2015e). *Forskrift om meldeplikt og annen utøverinformasjon (meldepliktforskriften)*. Hentet 16. mai 2015 fra <http://www.antidoping.no/regler/meldepliktforskriften/>
- Antidoping Norge (2015f). *Vedtekter Stiftelsen Antidoping Norge*. Hentet 16. mai 2015 fra <http://www.antidoping.no/om-antidoping-norge/vedtekter/>

- Antidoping Norge (2015g). *R-Konseptet*. Hentet 16. mai 2015 fra <http://www.antidoping.no/forebygging/>
- Antidoping Norge (2015h). *Registrerte idrettslag*. Hentet 16. mai 2015 fra <http://www.rentidrettslag.no/allusers.aspx>
- Antidoping Norge (2015i). *EPO og bloddoping*. Hentet 16. mai 2015 fra <http://www.antidoping.no/medisinsk-info/dopingmidler-metoder/epo-og-bloddoping/>
- Ashenden, M., Gough, C. E., Garnham, A., Gore, C. J. & Sharpe, K. (2011). Current markers of the Athlete Blood Passport do not flag microdose EPO doping. *European Journal of Applied Physiology*, 111(9), 2307-2314.
- Atkinson, P. (1989). Goffman's Poetics. *Human Studies*, 12, 59-76.
- Bateson, G. (1972). *Steps to an Ecology of Mind: Collected Essays in Anthropology, Psychiatry, Evolution and Epistemology*. Northvale: Jason Aronson inc.
- Benford, R. D. & Snow, D. A. (2000). Framing processes and social movements: An overview and assessment. *Annual Review of Sociology*, 26, 611-639.
- Benson, D. (2013). Tramadol abuse in the cycling peloton. *Cyclingnews*. Hentet 20. mai 2015 fra: <http://www.cyclingnews.com/news/tramadol-abuse-in-the-cycling-peloton>
- Bloodworth, A. & McNamee, M. (2010). Clean Olympians? Doping and anti-doping: The views of talented young British athletes. *International Journal of Drug Policy*, 21, 276-282.
- Bloor, M., Frankland, J., Thomas, M. & Robson, K. (2001). *Focus Groups in Social Research*. London: SAGE.
- Blumer, H. (1969). *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.

- Breivik, G. (1987). The doping dilemma. Some game theoretical and philosophical considerations. *Sportwissenschaft*, 17(1), 83-94.
- Breivik, G., Hanstad, D. V., Loland, S. (2009). Attitudes towards use of performance-enhancing substances and body modification techniques: a comparison between elite athletes and the general population. *Sport in Society*, 12(6), 737-754.
- Brown, G. (2014). Chris Horner out of Vuelta a Espana with low cortisol levels. *Cycling Weekly*. Hentet 20. mars 2014 fra <http://www.cyclingweekly.co.uk/racing/vuelta-a-espana/chris-horner-vuelta-espana-low-cortisol-levels-133550>
- Christiansen, A. V. (2005a). *Rene resultater En kulturanalyse af cykelsporten – socialisation, fascination, træning, kost og doping*. Doktorgradsavhandling ved Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.
- Christiansen, A. V. (2005b). *Ikke for pengenes skyld. Et indblik i moderne cykelsport*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Cyclingnews (2009). Deutschland Tour cancelled in wake of doping scandals. *Cyclingnews*. Hentet 4. mai 2015 fra <http://www.cyclingnews.com/news/deutschland-tour-cancelled-in-wake-of-doping-scandals>
- Dalen, E., Brekke, J.-P. & Bakke, I. H. (2014). *Norsk Monitor 2013-2014: Slik er ungdommen*. Oslo: Ipsos MMI.
- Douglas, M. (1997). *Rent og urent: en analyse av forestillinger omkring urenheter og tabu*. Oslo: Pax.
- Fredagsvik, J. (2013). Kjærgaard: - Jeg kom inn i sporten i en tøff tid. *Procycling.no*. Hentet 11. april 2015 fra <http://www.procycling.no/3725836/>

- Fredagsvik, J. (2014). Vil fjerne særnorske høydereglar: - Enten forbud for alle, eller ingen. *Dagbladet*. Hentet 20. mars 2015 fra:
http://www.dagbladet.no/2014/03/19/sport/lars_petter_nordhaug/sykling/hoydehus/32349209/
- Gamson, W. A. (1992). *Talking Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gilberg, R., Breivik, G. & Loland, S. (2006). Anti-doping in sport: The Norwegian perspective. *Sport in Society*, 9, 334-335.
- Gitlin, T. (1980). *The Whole World is Watching: Mass Media in the making and unmaking of the new Left*. Los Angeles: University of California Press.
- Goffman, E. (1963). *Behaviour in Public Places: Notes on the Social Organization of Gatherings*. New York: The Free Press.
- Goffman, E. (1974). *Frame analysis: An Essay on the Organization of Experience*. New York: Harper & Row.
- Gonos, G. (1977). "Situation" versus "Frame": The "Interactionist" and the "Structuralist" Analyses of Everyday Life. *American Sociological Review*, 42(6), 854-867.
- Guneriussen, W. (1996). *Aktør, handling og struktur. Grunnlagsproblemer i samfunnsvitenskapene*. Oslo: Tano.
- Hamilton, T. & Coyle, D. (2012). *The Secret Race: Inside the Hidden World of the Tour de France*. New York: Bantam Books.
- Hanstad, D. V. (2002). Hva er det med Norge og doping? *Aftenposten*, s. 40.

- Hanstad, D. V. & Houlihan, B. (2015). Strengthening global anti-doping policy through bilateral collaboration: the example of Norway and China. *International Journal of Sport Policy and Politics*, under utgivelse. Hentet 29. april 2015 fra <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19406940.2015.1014394?journalCode=risp20>
- Hattenstone, S. (2013). Cyclist Nicole Cooke: 'I had to say exactly how it is'. *The Guardian*. Hentet 2. mai 2015 fra <http://www.theguardian.com/sport/2013/jan/16/cyclist-nicole-cooke-say-exactly-how-is>
- Hushovd, T. & Ravnåsen, J. (2014). *Thor*. Oslo: Schibsted.
- Kitzinger, J. (1995). Qualitative research: Introducing Focus Groups. *The BMJ*, 311, 299-302.
- Kristiansen, S. (2000). *Kreativ Sosiologi: På sporet af Erving Goffmans sociologiske metode*. Doktorgradsavhandling ved Institut for Sociale Forhold og Organisation, Aalborg Universitet.
- Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Kvale S. & Brinkman, S. *Det kvalitative forskningsintervju*. (2. utgave). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lentillon-Kaestner, V. & Carstairs, C. (2010). Doping use among young elite cyclists: a qualitative psychosociological approach. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sport*, 20(2), 336-345.
- Lentillon-Kaestner, V., Hagger, M. S. & Hardcastle, S. (2012). Health and doping in elite-level cycling. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sport*, 22(5), 596-606.
- Loland, S., Vaagbø, O. & Kristiansen, P. (2003). *Evaluering av etikk og verdierbeidet i NIF 1993 – 2003*. Oslo: Norges idrettshøgskole.

- Lundby, C. & Olsen, N. V. (2011). Effects of recombinant human erythropoietin in normal humans. *The Journal of Physiology*, 589(6), 1265-1271.
- Marty, D., Nicholson, P. & Haas, U. (2015). *Report to the President of the Union Cycliste Internationale*. Lausanne: Cycling Independent Reform Commission.
- McMichael, S. (2014). Updated: UCI rejects claims Chris Froome given preferential treatment to use corticosteroid. *Road.cc*. Hentet 20. mars 2015 fra:
<http://road.cc/content/news/121206-updated-uci-rejects-claims-chris-froome-given-preferential-treatment-use>
- Mignon, P. (2003). The Tour de France and the doping issue. *The International Journal of the History of Sport*, 20(2), 227-245.
- Morente-Sanchez, J. & Zabala, M. (2013). Doping in sport: a review of elite athletes' attitudes, beliefs, and knowledge. *Sports Medicine*, 43(6), 395-411.
- Morgan, D. L. (1997). *Focus Groups as Qualitative Research*. (2. utgave). Thousand Oaks: Sage.
- Møller, V. (1999). *Dopingdjævlens – analyse af en hed debat*. København: Gyldendal.
- Møller, V. (2010). *The ethics of doping and anti-doping: redeeming the soul of sport?* London: Routledge.
- Nervik, S. (2012, 24. oktober). Fortalte kona om sin løgn. *VG*, s. 1.
- Nielsen, S. F. & Thing, L. F. (2013). Fokusgruppeinterview. I: L. F. Thing & L. S. Ottesen (Red.), *Metoder i idrætsforskning*. København: Munksgaard.
- Norges Cykleforbund (2012). *Nye tiltak antidoping fra perioden 2012-*. Hentet 16. mai 2015 fra
<http://sykling.forbundetonline.no/organisasjon/rensykkelsport/Documents/Tiltak%20antidoping%20NCF.pdf>

- Norges Cykleforbund (2015). *NC#1 Systemkjøkken Grenland Resultatliste*. Hentet 4. Mai 2015 fra <http://www.sykling.no/landevei/ritt/norgescup/Documents/150429%20NC1%20Resultatliste%20Grenland.PDF>
- Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (1994). *Avklaring om idrettens verdier 1992-1994. Rapport fra arbeidet med idrettens verdigrunnlag 1992-1998*. Bærum: Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité.
- Ohl, F., Fincoeur, B., Lentillon-Kaestner, V., Defrance, J., Brissonneau, C. (2013). The socialization of young cyclists and the culture of doping. *International Review for the Sociology of Sport*, 0(0), 1-18.
- Pryde, K. (2013). Europcar faces questions over Pierre Rolland's cortisol levels. *Cycling Weekly*. Hentet 20. mars 2015 fra: <http://www.cyclingweekly.co.uk/news/europcar-faces-questions-over-pierre-rollands-cortisol-levels-29466>
- Rissanen, M. (2011). Beer breaks during the Tour de France. Some observations on beer and cycling in the early 1990s. *Lucida*, 17-18, 188-190.
- Ritzer, G. & Stepnisky, J. (2014). *Sociological Theory*. (9. utgave). New York: McGraw-Hill.
- Ruesch, J. & Bateson, G. (1951). *The Social Matrix of Psychiatry: Communication*. New York: W. W. Norton.
- Sherkat, D. E. & Ellison, C. G. (1997). The cognitive structure of a moral crusade: conservative Protestantism and opposition to pornography. *Social Forces*, 75(9), 57-80.
- Snow, D. A., Rochford, B., Worden, S. & Benford, R. (1986). Frame Alignment Processes, Micromobilization, and Movement Participation. *American Sociological Review*, 51(4), 464-481.

- Snow, D. A., Vliegenhart, R. & Corrigan-Brown, C. (2007). Framing the French Riots: A Comparative Study of Frame Variation. *Social Forces*, 86(2), 385-415.
- Solberg, H. A., Hanstad, D.V., Thøring, T. A. (2010). Doping in elite sport – do the fans care? Public opinion on the consequences of doping scandals. *International Journal of Sports Marketing & Sponsorship*, 11(3), 185-199.
- Store norske leksikon (2009b). *Resonans*. Hentet 4. januar 2015 fra <https://snl.no/resonans>
- Strandbu, Å. & Seippel, Ø. (2012). Political framings of biological diversity: The case of the Norwegian Nature Index. *Norsk Geografisk Tidsskrift*, 66(5), 279-289.
- Suits, B. (1988). The elements of sport. I W. J. Morgan & K. V. Meier (Red.), *Philosophical inquiry in sport*. Champagne, IL: Human Kinetics.
- Sørensen, B. A. og Grimsmo, A. (2006). *Tiltakstrappa: Når vi vil forebygge, aktivt motvirke og stoppe mobbing*. Oslo: Jobbing uten mobbing.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*. (4. utgave). Bergen: Fagbokforlaget.
- Tuchman, G. (1978). *Making News: A study in the construction of reality*. New York: Free Press.
- Union Cycliste Internationale (2014). *The Athlete Biological Passport – ABP*. Hentet 16. mai 2015 fra <http://www.uci.ch/clean-sport/the-athlete-biological-passport-abp/>
- Union Cycliste Internationale (2015a). *Road Teams 2015 Season*. Hentet 16. mai 2015 fra <http://www.uci.ch/road/teams/>

- Union Cycliste Internationale (2015b). *Consequences Imposed on Licence-Holders as Result of Anti-Doping Rule Violations (ADRV) as per the UCI Anti-Doping Rules (ADR)*. Hentet 16. mai 2015 fra http://www.uci.ch/mm/Document/News/CleanSport/16/82/04/20150512SanctionsADRVEN2.0_English.pdf
- VeloNews (2015). Report: German public TV to resume Tour broadcast. *VeloNews*. Hentet 4. mai 2015 fra http://velonews.competitor.com/2015/01/news/report-german-public-tv-resume-tour-broadcast_357208
- Voet, W. (2001). *Breaking the Chain. Drugs and Cycling: The True Story*. London: Yellow Jersey Press.
- Waddington, I. (2000). *Sport, Health and Drugs*. London: E & FN Spon.
- Waddington, I. & Smith, A. (2009). *An Introduction to Drugs in Sport: Addicted to winning?* London: Routledge.
- Walsh, D. (2013). *Seven Deadly Sins: My Pursuit of Lance Armstrong*. New York: Simon & Schuster.
- Watzlawick, P, Bavelas, J. B., Jackson, D. D. & O'Hanlon, B. (1967). *Pragmatics of Human Communication: A Study of Interactional Patterns, Pathologies and Paradoxes*. New York: W.W. Norton.
- Wellings, K., Branigan, P. & Mitchell, K. (2000). Discomfort, discord and discontinuity as data: Using focus groups to research sensitive topics. *Culture, Health & Sexuality: An international Journal for Research, Intervention and Care*, 2(3), 255-267.
- Wetlesen, J. & Thommesen, B. (1996). *Etisk tenkning: En historisk og systematisk innføring*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.

- World Anti-Doping Agency (2015). *World Anti-Doping Code*. Hentet 28. april 2015 fra <https://www.wada-ama.org/en/resources/the-code/world-anti-doping-code>
- Wynn, N. (2015). I'd bet all the money I have that Froome and Wiggins are clean. *Cycling Weekly*. Hentet 23. mars 2015 fra: <http://www.cyclingweekly.co.uk/news/latest-news/geraint-thomas-id-bet-all-the-money-i-have-that-froome-and-wiggins-are-clean-161919>
- Yesalis, C. & Bahrke, M. S. (2002). History of Doping in Sport. *International Sport Studies*, 24(1), 42-46.
- Zorzoli, M. (2011). Biological passport parameters. *Journal of Human Sport and Exercise*, 6(2), 205-217.
- Østerberg, D. (1984). *Sosiologiens nøkkelbegreper og deres opprinnelse*. Trondheim: J. W. Cappelen.

Forkortelser

CIRC	The Cycling Independent Reform Commission
EPO	Erythropoietin
HGH	Menneskelig veksthormon ('human growth hormone')
IOC	Den internasjonale olympiske komité ('The International Olympic Committee')
NCF	Norges Cykleforbund
NIF	Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité
NIH	Norges idrettshøgskole
UCI	Det internasjonale sykkelforbundet ('Union Cycliste Internationale')
WADA	Verdens antidopingbyrå ('World Anti-Doping Agency')

Vedlegg 1 – Intervjuguide jenter

<i>Tema</i>	Spørsmål
<i>Innledende spørsmål</i>	Kan dere si fornavnet deres og litt om deres langsiktige mål som syklist?
<i>Dopingsnakk</i>	1. Opplever dere at doping er et tema i de talentmiljøene dere er en del av (noe dere tenker på/prater om)? - Hva med egne opplevelser? Profilerte dopingsaker? Dopingreglene? Fysiologisk effekt? Gråsonen? Antidoping?
	2. Er doping et tema når dere prater med folk utenfor sykkelsporten? - Er det annerledes å prate med eksterne?
	3. Er antidoping et aktuelt tema i talentmiljøene dere er en del av? - Hva med meldeplikt? Det biologiske passet? Dopingkontroll?
<i>Kunnskap og kunnskapstilegnelse</i>	4. Hvor henter dere kunnskap om doping og antidoping? - Hva med trenere og ledere? Undervisningsopplegg i regi av ADN? - Kan dere huske konkrete situasjoner der dere har lett etter informasjon? Hvor lette dere?
	5. Føler dere at man må ha en viss kunnskap om doping og antidoping for å være forberedt på en karriere som profesjonell? - Tror dere unge norske syklistere jevnt over har nødvendig kunnskap
<i>Doping i profesjonell landeveisrytting</i>	6. Tror dere doping er utbredt blant kvinnelige proffsyklistere? Tenk deg om i et halvt minutt og skriv ned hvor mange prosent av syklistene i World Cup du tror doper seg. - Begrunn. - Høyere eller lavere om tre år? - Tror dere dopingbruken er kjent for de som ikke bruker doping?
	7. Tror dere norske kvinnelige proffsyklistere har opplevd å bli tilbudt doping? - Hvordan har de reagert? - Tror dere at dere selv kan motta slike tilbud?
	8. Tror dere det er vanlig blant kvinnelige proffsyklistere å bruke stoffer og metoder som dere selv vil plassere i «gråsonen»?
	9. Tror dere at vi kommer til å oppleve en dopingsak med en profesjonell norsk syklist i løpet av de neste femten årene? - Hva slags (mistanke om) regelbrudd? - Er dere engstelige for å selv havne i en sak?
	10. Vi skal nå prate litt om hvor dere setter grensen for hva som er greit. Vi skal diskutere noen handlinger, og spørsmålet er hvor vidt dere synes det er greit at en lagvenninne gjør dette og hvordan dere ville reagert hvis dere fant det ut. - Bruk av kosttilskudd kjøpt under treningsleir i Spania. - Bruk av koffeintabletter underveis i ritt. - Bruk av smertestillende tabletter underveis i ritt. - På treningstur forteller lagvenninnen at hun overnattet hos en «ny flamme». Du vet at hun pleier å melde inn i ADAMS hvor hun er mellom 6 og 7 på morgenen og spør om hun endret dette. Hun svarer at hun [1 - glemte, 2- ikke gadd].

	<p>11. Dere skal nå få et litt mer detaljert scenario. Spørsmålene er de samme: Synes dere dette er greit, og hvordan ville dere ha reagert? Lagvenninnen din har blitt så god at hun er garantert en pallplass i VM så lenge hun stiller til start uten skader og sykdom. Én uke før rittet får han en mindre skade i hælen som ifølge laglegene kommer til å forverre seg så mye at hun står i fare for å gå glipp av VM. Lagvenninnen din takker ja til en ikke-merkbar, trygg og ikke-prestasjonsfremmende, men forbudt behandling med veksthormoner, blir frisk og klar, og vinner VM (tenk hva dette ville betydd for norsk sykkelport!).</p>
<p><i>Moralske dilemmaer (vignetter)</i></p>	<p>12. Følgende scenario er litt annerledes og dere skal få litt andre spørsmål. Her dreier det seg om en etablert, profesjonell rytter. Rytteren har fått et tilbud om et prestasjonsfremmende middel som virker trygg både helsemessig og med tanke på å ikke bli avslørt. Rytteren, som hittil har vært en middels god proff, opplever at farten i rittene har blitt høyere og høyere og hun sliter mer og mer med å henge med. Hun er sikker på at det høye nivået skyldes at majoriteten av syklistene bruker det samme middelet som det hun selv har blitt tilbudt. Hun opplever middelet som en nødvendighet for å fortsette som profesjonell.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvilke alternativer har rytteren? - Hva taler for å begynne på dopingkuren? Hva taler mot? - Hva burde rytteren gjøre? - Hva er det realistisk at rytteren gjør? Dersom hun er en norsk? Dersom hun er utenlandsk? - Følgende sitat er hentet fra en dansk studie der en anonym proffsyklist snakker om sin dopingbruk: <i>«Jeg har drømt om å bli profesjonell syklist siden jeg var liten gutt, og nå har jeg fått sjansen. Hvis konsekvensen er at jeg skal ta medisiner, så får ikke det meg til å gi opp drømmen. Jeg har ikke syklet i så mange år for å stoppe nå hvor jeg har nådd så langt at jeg kan leve ut drømmen i virkeligheten.»</i> - Ser dere denne siden av saken? Eventuelt: Endrer sitatet synet deres på hva det er realistisk at rytteren gjør?
<p><i>Avsluttende spørsmål</i></p>	<p>Er det noe mer dere vil snakke om, noe dere ønsker å legge til?</p>

Vedlegg 2 – Intervjuguide gutter

<i>Tema</i>	Spørsmål
<i>Innledende spørsmål</i>	Kan dere si fornavnet deres og litt om deres langsiktige mål som syklist?
<i>Dopingsnakk</i>	1. Opplever dere at doping er et tema i de talentmiljøene dere er en del av (noe dere tenker på/prater om)? - Hva med egne opplevelser? Profilerte dopingsaker? Dopingreglene? Fysiologisk effekt? Gråsonen? Antidoping?
	2. Er doping et tema når dere prater med folk utenfor sykkelsporten? - Er det annerledes å prate med eksterne?
	3. Er antidoping et aktuelt tema i talentmiljøene dere er en del av? - Hva med meldeplikt? Det biologiske passet? Dopingkontroll?
<i>Kunnskap og kunnskapstilegnelse</i>	4. Hvor henter dere kunnskap om doping og antidoping? - Hva med trenere og ledere? Undervisningsopplegg i regi av ADN? - Kan dere huske konkrete situasjoner der dere har lett etter informasjon? Hvor lette dere?
	5. Føler dere at man må ha en viss kunnskap om doping og antidoping for å være forberedt på en karriere som profesjonell? - Tror dere unge norske sykklister jevnt over har nødvendig kunnskap
<i>Doping i profesjonell landeveis sykling</i>	6. Tror dere doping er utbredt blant mannlige proffsykklister? Tenk deg om i et halvt minutt og skriv ned hvor mange prosent av syklistene i World Touren du tror doper seg. - Begrunn. - Høyere eller lavere om tre år? - Tror dere dopingbruken er kjent for de som ikke bruker doping?
	7. Tror dere norske mannlige proffsykklister har opplevd å bli tilbudt doping? - Hvordan har de reagert? - Tror dere at dere selv kan motta slike tilbud?
	8. Tror dere det er vanlig blant mannlige proffsykklister å bruke stoffer og metoder som dere selv vil plassere i «gråsonen»?
	9. Tror dere at vi kommer til å oppleve en dopingsak med en profesjonell norsk syklist i løpet av de neste femten årene? - Hva slags (mistanke om) regelbrudd? - Er dere engstelige for å selv havne i en sak?
	10. Vi skal nå prate litt om hvor dere setter grensen for hva som er greit. Vi skal diskutere noen handlinger, og spørsmålet er hvor vidt dere synes det er greit at en lagkamerat gjør dette og hvordan dere ville reagert hvis dere fant det ut. - Bruk av kosttilskudd kjøpt under treningsleir i Spania. - Bruk av koffeintabletter underveis i ritt. - Bruk av smertestillende tabletter underveis i ritt. - På treningstur forteller lagkameraten at han overnattet hos en «ny flamme». Du vet at han pleier å melde inn i ADAMS hvor han er mellom 6 og 7 på morgenen og spør om han endret dette. Han svarer at han [1 - glemte, 2- ikke gadd].

<p><i>Moralske dilemmaer (vignetter)</i></p>	<p>11. Dere skal nå få et litt mer detaljert scenario. Spørsmålene er de samme: Synes dere dette er greit, og hvordan ville dere ha reagert? Lagkameraten din har blitt så god at han er garantert en pallplass i Tour de France så lenge han stiller til start uten skader og sykdom. Én uke før rittet får han en mindre skade i hælen som ifølge laglegene kommer til å forverre seg så mye at han står i fare for å gå glipp av Tour de France. Lagkameraten din takker ja til en ikke-merkbar, trygg og ikke-prestasjonsfremmende, men forbudt behandling med veksthormoner, blir frisk og klar, og vinner Tour de France (tenk hva dette ville betydd for norsk sykkelport!).</p> <p>12. Følgende scenario er litt annerledes og dere skal få litt andre spørsmål. Her dreier det seg om en etablert, profesjonell rytter. Rytteren har fått et tilbud om et prestasjonsfremmende middel som virker trygg både helsemessig og med tanke på å ikke bli avslørt. Rytteren, som hittil har vært en middels god proff, opplever at farten i rittene har blitt høyere og høyere og han sliter mer og mer med å henge med. Han er sikker på at det høye nivået skyldes at majoriteten av syklister bruker det samme middelet som det han selv har blitt tilbudt. Han opplever middelet som en nødvendighet for å fortsette som profesjonell.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvilke alternativer har rytteren? - Hva taler for å begynne på dopingkuren? Hva taler mot? - Hva <i>burde</i> rytteren gjøre? - Hva er det realistisk at rytteren gjør? Dersom han er en norsk? Dersom han er utenlandsk? - Følgende sitat er hentet fra en dansk studie der en anonym proffsyklist snakker om sin dopingbruk: <i>«Jeg har drømt om å bli profesjonell syklist siden jeg var liten gutt, og nå har jeg fått sjansen. Hvis konsekvensen er at jeg skal ta medisiner, så får ikke det meg til å gi opp drømmen. Jeg har ikke syklet i så mange år for å stoppe nå hvor jeg har nådd så langt at jeg kan leve ut drømmen i virkeligheten.»</i> - Ser dere denne siden av saken? Eventuelt: Endrer sitatet synet deres på hva det er realistisk at rytteren gjør?
<p><i>Avsluttende spørsmål</i></p>	<p>Er det noe mer dere vil snakke om, noe dere ønsker å legge til?</p>

Vedlegg 3 – Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”Unge og lovende landeveissyklisters forventninger og holdninger til profflivets doping- og antidopingrelaterte utfordringer”

Bakgrunn og formål

Forskningsprosjektet danner grunnlaget for en masteroppgave ved Norges idrettshøgskole (NIH). Formålet med prosjektet er å utvikle kunnskap om unge og lovende norske landeveissyklisters forventninger og holdninger til hva det innebærer å være profesjonell landeveissyklist, med tanke på doping- og antidopingrelaterte utfordringer. Det presiseres at studien *ikke* spør etter forskningsdeltakernes personlige befatning med eller intensjoner om doping.

Studiens utvalg vil bestå av unge og lovende norske landeveissyklistere på junior- og u23-landslagsnivå. Du mottar denne forespørselen fordi du faller innenfor denne kategorien.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Som forskningsdeltaker inviteres du til et fokusgruppeintervju med varighet på en til to timer. Fokusgruppen vil bestå av fire eller fem syklistere i samme aldersgruppe og med samme kjønn. Under ledelse av studenten får gruppen mulighet til å diskutere spørsmål om doping og antidoping i profesjonell landeveissykling.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger og informasjon som fremkommer i fokusgruppene vil bli behandlet konfidensielt. Studien samler ikke inn navn og fødselsnummer eller andre direkte personidentifiserende opplysninger, og det vil ikke bli hentet inn andre opplysninger om deg enn det du selv sier i fokusgruppen. Det vektlegges full konfidensialitet for forskningsdeltakerne imellom.

Det vil bli gjort lydopptak av fokusgruppen som transkriberes til tekst. Lydfiler og transkripsjoner oppbevares kryptert og vil kun være tilgjengelig for studenten. Prosjektets veiledere kan få innsyn i materialet gjennom studenten. Transkripsjoner vil være anonymisert. Lydfiler slettes senest 1. desember 2015.

Så langt det er mulig vil resultater bli publisert slik at du ikke kan identifiseres. I en publisering vil du for eksempel få et fiktivt navn. Dersom det i fokusgruppene fremkommer opplysninger som kan gjøre deg lett gjenkjennelig vil disse bli omskrevet eller fjernet.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du ønsker å delta, undertegner du samtykkeerklæringen under. Om du senere ønsker å trekke deg fra studien kan du kreve å få slettet dine opplysninger, med mindre resultatene allerede er publisert eller inngått i analyser.

Dersom du har spørsmål til studien kan du kontakte Morten Renslo Sandvik på telefonnummer 458 14 594 eller e-post mortenrs@student.nih.no. Du kan også ta kontakt med veilederne for studien, professor Åse Strandbu ved NIH, på e-post ase.strandbu@nih.no eller professor Sigmund Loland ved NIH, på e-post sigmund.loland@nih.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4 – Tilbakemelding på melding om behandling av personopplysninger, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47 55 58 21 17
Fax: +47 55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org nr. 985 321 884

Åse Strandbu
Seksjon for kultur og samfunn Norges idrettshøgskole
Postboks 4014 Ullevål stadion
0806 OSLO

Vår dato: 26.06.2014

Vår ref: 39093 / 4 / AMS

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 23.06.2014. Meldingen gjelder prosjektet:

39093	<i>Unge og lovende landeveissyklisters forventninger og holdninger til profflivets doping- og antidopingrelaterte utfordringer</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Norges idrettshøgskole, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Åse Strandbu</i>
Student	<i>Morten Renslo Sandvik</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudet tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i melde skjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.07.2015, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Anne-Mette Somby

Kontaktperson: Anne-Mette Somby tlf: 55 58 24 10

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Morten Renslo Sandvik mortenrs@student.nih.no

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices

OSLO: NSD, Universitet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47 22 85 52 31. nsd@uo.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7891 Trondheim. Tel: +47 71 59 19 02. nsd@ntnu.no
TRONDHØJ: NSD SVS, Universitet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47 77 64 43 36. nsd@hivt.no

FORMÅL

Prosjektets formål er å undersøke unge og lovende landeveisryklisters forventninger og holdninger til profflivets doping- og antidopingrelaterte utfordringer.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

INFORMASJONSSIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger Norges idrettshøgskole sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal lagres på privat pc/mobile enheter, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

PROSJEKTSLUTT OG ANONYMISERING

Forventet prosjektslutt er 01.07.2015. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel), slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn) og slette lydopptak.

VURDERING

Personvernombudet har tatt høyde for at opplysningene som framkommer i intervjuene kan være sensitive jf. personopplysningsloven § 2 nr. 8 a (filosofisk oppfatning), da temaet er holdninger til doping. I og med at deltakerne er aktive landeveisryklistere vil deres meninger om doping være spesielt beskyttelsesverdige. Personvernulempen reduseres ved at intervjuene transkriberes anonymt. Dersom navn framkommer på lydopptak må opptakene lagres kryptert.

Dersom det deltakerne er under 16 år må det innhentes samtykke fra foresatte.

Personvernombudet forutsetter at publisering skjer uten at deltakerne kan identifiseres.

